

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΑΠΟ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ
ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΔΟΣ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗΣ ΑΥΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

της

ΚΑΣΙΜΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ (Α.Μ. e117048)

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Φαχαντίδης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του

μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης

στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Δια Βίου Μάθησης

με ειδίκευση στην «Πληροφορική και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση»

Θεσσαλονίκη, Σεπτέμβριος 2018

Ευχαριστίες

Για την διεκπεραίωση αυτής της εργασίας έλαβα σημαντική βοήθεια και καθοδήγηση από τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Νικόλαο Φαχαντίδη, τον οποίο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για όλη του την υποστήριξη. Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω δεόντως την μητέρα μου, της οποίας οι παραινέσεις και η απαγόρευση παραίτησης με οδήγησε στην ολοκλήρωση αυτής της έρευνας και κατ' επέκταση στη συγγραφή αυτής της εργασίας. Οι γνώσεις της πάνω στη στατιστική υπήρξαν υπέρ του δέοντος επικουρικές και εκτός όλης της άλλης ανάπτυξης μου, της είμαι ευγνώμων και για αυτό. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους συγγενείς και φίλους που βοήθησαν στη συλλογή του δείγματος καθώς και τους ίδιους τους γονείς που συμπλήρωσαν με ειλικρίνεια το ερωτηματολόγιο και συνεισέφεραν στην διεξαγωγή της έρευνας αυτής.

Περιεχόμενα

Κατάλογος πινάκων	6
Κατάλογος γραφημάτων	7
Περίληψη	8
Abstract	9
Εισαγωγή	10
Κεφάλαιο 1 Γονεϊκή επιρροή στα παιδιά προσχολικής ηλικίας	12
1.1. Η επίδραση της οικογένειας στην ανάπτυξη του νηπίου	12
1.2. Τύποι γονέων και ο αντίκτυπος αυτών στην ανάπτυξη του νηπίου	17
1.3. Ο ρόλος του σχολικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του νηπίου	19
1.4. Παιδί και Διαδίκτυο	20
Κεφάλαιο 2. ΤΠΕ και διαδίκτυο στην οικογένεια	22
2.1. Δημογραφικά στοιχεία παιδιών προσχολικής ηλικίας και των οικογενειών τους στην ΕΕ και στην Ελλάδα	22
2.2. Χρήση του διαδικτύου από γονείς	24
2.3. Οθόνες αφής και παιδιά προσχολικής ηλικίας	26
2.4. Οι κίνδυνοι του διαδικτύου	30
2.5. Πρόληψη των κινδύνων	32
2.6. Η γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου	33
2.7. Η αντίληψη των παιδιών για τη γονεϊκή επιτήρηση	35
Κεφάλαιο 3: Ερευνητική Μέθοδος	38
3.1. Ερευνητική μέθοδος	38
3.2. Οι συμμετέχοντες γονείς	40
3.3. Ερωτηματολόγιο	42
3.4. Ερευνητική Διαδικασία	43
3.5. Ερευνητικά ερωτήματα	43
3.6. Ανάλυση δεδομένων	44
Κεφάλαιο 4: Παρουσίαση αποτελεσμάτων	45
4.1. Συσκευές που οι γονείς επιτρέπουν πρόσβαση στα νήπια/παιδιά τους και για πόσο χρόνο καθημερινά	45

4.2. Ίδια επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά και επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας.	47
4.3. Τα κίνητρα των γονέων για τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους	49
4.4. Ανάλυση παραγόντων στο ερωτηματολόγιο γονεϊκής επιτήρησης	49
4.4.1. Ανάλυση συσχετίσεων ανάμεσα στους παράγοντες.	52
4.4.2. Περιγραφή των παραγόντων	52
4.5. Ομαδοποίηση των γονέων ανάλογα με το είδος της γονεϊκής επιτήρησης	54
4.6. Η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών του γονέα στους παράγοντες της γονεϊκής επιτήρησης	57
4.7. Η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών στο είδος της γονεϊκής επιτήρησης	58
4.8. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από την ίδια επιτήρηση ή από αυτήν από άλλο μέλος της οικογένειας	60
4.9. Σύγκριση μέσων όρων με βάση τα επίπεδα γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα.	63
4.9.1. Σε σχέση με τη συχνότητα χρήσης ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά	63
4.9.2. Σε σχέση με την ίδια επιτήρηση (από τον γονέα)	64
4.9.3. Σε σχέση με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Συζήτηση	68
5.1. Σε ποιες συσκευές οι γονείς επιτρέπουν πρόσβαση στα νήπια/παιδιά τους και για πόσο χρόνο καθημερινά;	68
5.2. Πόσος από αυτόν τον χρόνο είναι με επιτήρηση από το γονέα ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας	70
5.3. Για ποιους λόγους επιτρέπουν οι γονείς τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους;	71
5.4. Ποιο είδος γονεϊκής επιτήρησης υιοθετούν οι γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας;	73
5.5. Ποιες ομάδες γονέων σχηματίζονται με βάση τα επίπεδα της γονεϊκής επιτήρησης;	74
5.6. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του γονέα, όπως φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο;	76
5.7. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών, όπως φύλο, ηλικία και πλήθος παιδιών στην οικογένεια;	77
5.8. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από την ίδια επιτήρηση ή από την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας;	78
5.9. Σε ποιο βαθμό το επίπεδο γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζει α) τη χρήση των συσκευών από τα παιδιά, και β) την ίδια επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά και γ) την επιτήρηση χρήσης των συσκευών από άλλο μέλος της οικογένειας.	78
Κεφάλαιο 6 Συμπεράσματα & Επίλογος	81

Συνοπτικά συμπεράσματα της παρούσας έρευνας	81
Περιορισμοί της έρευνας	82
Προτάσεις για μελλοντική έρευνα	83
Βιβλιογραφικές αναφορές	84
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	84
Ελληνόφωνη Βιβλιογραφία	88
Παραρτήματα	90
I. Ενότητα 3.2. Frequencies: Αριθμός και φύλο των παιδιών	90
II. Ενότητα 3.3. Ερωτηματολόγιο	93
III. Ενότητα 4.3. Κίνητρα στη χρήση των συσκευών: Άλλο	97
IV. Ενότητα 4.5. Ομαδοποίηση γονέων	98
V. Ενότητα 4.6. Επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των γονέων στους 2 παράγοντες γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου.	99
VI. Ενότητα 4.7. Επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών στους 2 παράγοντες γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου.	102
VII. Ενότητα 4.8. Ίδια επιτήρηση και παράγοντες	105
VIII. Ενότητα 4.8. Επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας και παράγοντες	113

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1. Περιγραφή δείγματος: δημογραφικά στοιχεία γονέων.	37
Πίνακας 2. Χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από γονείς σε καθημερινή βάση	37
Πίνακας 3. Πρόσβαση στη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά	43
Πίνακας 4. Χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από νήπια σε καθημερινή βάση	43
Πίνακας 5. Ίδια επιτήρηση στη χρήση των συσκευών	44
Πίνακας 6. Επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από άλλο μέλος της οικογένειας	45
Πίνακας 7. Οι φορτίσεις των δηλώσεων στους παράγοντες, ποσοστό διακύμανσης, μέσος όρος και συντελεστής αξιοπιστίας	48
Πίνακας 8. Συσχετίσεις ανάμεσα στους δύο παράγοντες.	49
Πίνακας 9. Οι δηλώσεις του παράγοντα 1: γονεϊκή στήριξη σε φθίνουσα σειρά.	50
Πίνακας 10. Οι δηλώσεις του παράγοντα 2: γονεϊκός έλεγχος σε φθίνουσα σειρά.	51
Πίνακας 11. Οι διαχωριστικές γραμμές στις 3 ομάδες του κάθε παράγοντα.	52
Πίνακας 12. Συχνότητες και ποσοστά σε κάθε επίπεδο των παραγόντων	52
Πίνακας 13. Σύγκριση ομάδων γονεϊκής επιτήρησης.	53
Πίνακας 14. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους 2 παράγοντες σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων.	54
Πίνακας 15. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους 2 παράγοντες σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών.	56
Πίνακας 16. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με την ίδια επιτήρηση στις 5 συσκευές.	58
Πίνακας 17. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στις 5 συσκευές.	59
Πίνακας 18. Μέσοι όροι και (τυπική απόκλιση) στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ημερήσια συχνότητα χρήση των συσκευών από τα παιδιά	60
Πίνακας 19. Μέσοι όροι και (τυπική απόκλιση) στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ίδια επιτήρηση στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά	62
Πίνακας 20. Μέσοι όροι και (τυπική απόκλιση) στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά	63

Κατάλογος γραφημάτων

Γράφημα 1. Scree plot των παραγόντων από τη διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Principal Component Analysis).....	48
Γράφημα 2. Τα τρία επίπεδα του κάθε παράγοντα.	53
Γράφημα 3. Ομάδες γονεϊκής επιτήρησης.....	55

Περίληψη

Η χρήση των νέων τεχνολογιών έχει κατακλύσει την σημερινή ελληνική και παγκόσμια πραγματικότητα και έχει επεκταθεί και σε πολύ νεότερες ηλικίες όπως η προσχολική ηλικία. Η παρούσα έρευνα σκοπεύει να διερευνήσει τη χρήση συγκεκριμένων ηλεκτρονικών συσκευών (τηλεόραση, έξυπνο κινητό τηλέφωνο, τάμπλετ, Η/Υ με ή χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο) από παιδιά προσχολικής ηλικίας και το είδος γονεϊκής επιτήρησης (γονεϊκή στήριξη και γονεϊκός έλεγχος) που ασκείται στη χρήση τους. Χρησιμοποιήθηκε σταθμισμένο ερωτηματολόγιο σε 149 γονείς παιδιών ηλικιών από 3 έως 6 ετών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι γονείς επιτρέπουν με φθίνουσα σειρά τη χρήση της τηλεόρασης, του έξυπνου κινητού τηλεφώνου, του τάμπλετ, του Η/Υ με σύνδεση και τέλος του Η/Υ χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο από μισή έως μία ώρα σε καθημερινή βάση. Τα κύρια κίνητρα των γονέων για τη χρήση των συσκευών από τα παιδιά είναι η ψυχαγωγία, η εκπαίδευση και η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες. Οι γονείς επιδεικνύουν εξίσου γονεϊκή στήριξη και γονεϊκό έλεγχο στην επιτήρηση των συσκευών αυτών. Η ομάδα των ισορροπημένων γονέων υπερτερεί αυτής των προστατευτικών, υποστηρικτικών και αποστασιοποιημένων γονέων και δεν εμφανίζεται καθόλου η ομάδα των αυταρχικών γονέων σε αντίθεση με άλλες έρευνες σε χώρες της Ευρώπης. Όσον αφορά τις δημογραφικές διαφορές των γονέων φάνηκε ότι οι μητέρες, οι γονείς 31-40 ετών και οι απόφοιτοι ΑΕΙ βρίσκονται πιο ενεργά στην επιτήρηση των παιδιών τους. Όσον αφορά τα παιδιά, φάνηκε ότι τα αγόρια και τα παιδιά 4 με 4,5 ετών ελέγχονται και στηρίζονται περισσότερο. Επίσης, όσο αυξάνεται ο αριθμός παιδιών στην οικογένεια μειώνεται ο βαθμός επιτήρησης. Τέλος, η χρήση της τηλεόρασης και του έξυπνου κινητού διαφοροποιούνται ως προς την γονεϊκή επιτήρηση.

Abstract

New technologies are increasingly used throughout the Greek and worldwide reality and have spread to younger ages such as the preschool age group. The present research aims to investigate the use of specific electronic devices (television, smartphone, tablet, computer with or without online connection) by preschool aged children as well as the style of parental supervision (parental warmth and parental control) that is being exercised. A tested and reliable questionnaire was used on 149 parents of children aged 3 to 6 years old. The results indicated that parents allow in descending order the use of television, smartphone, tablet, online personal computer and finally offline personal computer for approximately half to one hour per day. The main motives of the parents for the above-mentioned use is entertainment, education and familiarization with new technologies. The parents demonstrate almost equal parental warmth and parental control in their supervision of the electronic devices. The group of the balanced parents outnumbers the group of the authoritative, the permissive and the laissez-faire parents. The group of authoritarian parents does not come up at all in the present study in contrast to other research studies in European countries. In relation to parents' demographic characteristics, mothers, parents aged 31-40 years and those with higher education appeared to be more actively supportive and controlling in their children's supervision of the electronic devices. In relation to the children's demographic characteristics, boys and children aged 4 to 4.5 years appeared to be more controlled and supported by their parents. Furthermore, the more the children in a family, the less supervision in being exercised by the parents. Overall, parental supervision is differentiated in the use of television and smartphone in relation to the other electronic devices.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Η χρήση των νέων τεχνολογιών από παιδιά προσχολικής ηλικίας στο σπίτι και το είδος επιτήρησης αυτών από την οικογένεια» πραγματοποιήθηκε για την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Δια Βίου Μάθησης» με ειδίκευση στην «Πληροφορική και Νέες τεχνολογίες». Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της χρήσης συγκεκριμένων ηλεκτρονικών συσκευών (τηλεόραση, έξυπνο κινητό τηλέφωνο, τάμπλετ, ηλεκτρονικού υπολογιστή με ή χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο) από παιδιά προσχολικής ηλικίας και του επιτρεπόμενου χρονικού ορίου αυτής στην σύγχρονη ελληνική οικογένεια. Τα κίνητρα των γονέων για να επιτρέψουν την χρήση αυτή ήταν επίσης ένας πόλος ενδιαφέροντος για την διεκπεραίωσή της συγκεκριμένης έρευνας. Ένας άλλος σημαντικός σταθμός διερεύνησης είναι οι ομάδες γονέων που σχηματίζονται ως προς το είδος επιτήρησης του διαδικτύου που υιοθετούν οι Έλληνες γονείς. Η ιδιότητα μου ως νηπιαγωγός καθιστά το συγκεκριμένο ερώτημα ιδιαίτερα σημαντικό στην επαφή μου με τους γονείς και τα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο καθώς επιθυμώ να διευρύνω τη γνώση μου σχετικά με την επαφή των παιδιών με τις νέες τεχνολογίες στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Επίσης, επιθυμώ να εξακριβώσω τις απόψεις που μου έχουν σχηματιστεί μέσα από την εργασία μου και την επαφή μου με οικογένειες παιδιών προσχολικής ηλικίας και την επαφή αυτών με τις νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο.

Η πρωτοτυπία της παρούσας έρευνας έγκειται ως ένα βαθμό και στη χρήση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου το οποίο δεν έχει ξαναχρησιμοποιηθεί στον ελληνικό πληθυσμό, τουλάχιστον από την δικιά μας έρευνα στον τομέα. Τα συγκεκριμένα ερωτήματα που απαντώνται είναι τα εξής συνοπτικά (αναλυτικά στο κεφάλαιο 3):

1. Σε ποιες συσκευές οι γονείς επιτρέπουν πρόσβαση στα νήπια/παιδιά τους και για πόσο χρόνο καθημερινά;
2. Πόσος από αυτόν τον χρόνο είναι με επιτήρηση από το γονέα ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας;
3. Για ποιους λόγους επιτρέπουν οι γονείς τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους;

4. Ποιο είδος γονεϊκής επιτήρησης υιοθετούν;
5. Ποιες ομάδες γονέων σχηματίζονται με βάση τα επίπεδα γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα;
6. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του γονέα και του παιδιού

Η παρούσα έρευνα οργανώνεται ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην σημαντικότητα του γονεϊκού ρόλου στην ολική ανάπτυξη του νηπίου, στα είδη γονεϊκής επιτήρησης και γίνεται λόγος για το ρόλο του σχολικού περιβάλλοντος. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τη διείσδυση των νέων τεχνολογιών σε οικογένειες με παιδιά προσχολικής ηλικίας, η χρήση τους, τα οφέλη αυτών οι πιθανοί κίνδυνοι και η πρόληψη αυτών. Στο τρίτο κεφάλαιο αναπτύσσεται η ερευνητική μέθοδος που ακολουθήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα και διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα και στο πέμπτο συζητούνται. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο εξάγονται συμπεράσματα με βάση τα αποτελέσματα και αναφέρονται οι περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Κεφάλαιο 1 Γονεϊκή επιρροή στα παιδιά προσχολικής ηλικίας

Στο πρώτο κεφάλαιο θα συζητηθεί η οικογενειακή επίδραση στην κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του νηπίου και θα τονιστεί η σημαντικότητα του γονεϊκού ρόλου καθώς και του σχολικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη αυτή.

1.1. Η επίδραση της οικογένειας στην ανάπτυξη του νηπίου

Όλοι οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί, και ξεκινούν να χτίζουν τη διαφορετικότητα τους από την παιδική ηλικία. Κάθε παιδί διαφέρει από το προηγούμενο και από το επόμενο. Γιατί;

Η απάντηση σ' αυτή την ερώτηση έγκειται στο γεγονός ότι κάθε παιδί έχει διαφορετικά βιώματα που προέρχονται από το εγγύς περιβάλλον του. Αυτό το περιβάλλον το διαμορφώνει η οικογένεια. Η οικογένεια βάζει το παιδί σε μία κοινωνικοοικονομική συνθήκη και από εκεί και έπειτα διαμορφώνεται η καθημερινότητα του, δηλαδή το σχολικό και εκπαιδευτικό του περιβάλλον και κατ' επέκταση ο κύκλος των κοινωνικών επαφών και προσωπικών βιωμάτων του. Μέσα σ αυτό το περιβάλλον το παιδί αναπτύσσεται. Οι γονεϊκές πρακτικές στο ευρύτερο περιβάλλον της Ευρώπης έχουν ως σκοπό την ομαλή επιβίωση του παιδιού τουλάχιστον ως την ενηλικίωση, την απόκτηση δεξιοτήτων και προσόντων που απαιτούνται για οικονομική αυτάρκεια στη μελλοντική του ενήλικη ζωή καθώς και την ανάπτυξη των πολιτιστικών αξιών που διέπουν την εκάστοτε κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκει η οικογένεια.

Το νήπιο, σε αυτή την κρίσιμη ηλικία, κινείται πλέον άνετα στο χώρο, τον ανακαλύπτει και ξεκινά την ανάπτυξη του με αποτέλεσμα στο τέλος αυτής της περιόδου να είναι έτοιμο για να αντιμετωπίσει γλωσσικά, κοινωνικά και συναισθηματικά τη σχολική κοινωνικοποίηση.

Η έλλειψη κάποιων καίριων ερεθισμάτων μπορούν να οδηγήσουν το παιδί σε μεγάλη αναπτυξιακή καθυστέρηση. Ένα τρανταχτό παράδειγμα τέτοιας αναπτυξιακής ανωμαλίας είναι τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει απομονωμένα από ανθρώπινη επαφή και δεν παρουσιάζουν γλωσσική ανάπτυξη (Emmorey, 1995) όπως το αγόρι του Aveyron. Τα παιδιά που δεν εκτίθενται σε γλωσσικά ερεθίσματα μέχρι την ηλικία των

7 ετών, είναι πιθανό να μην αναπτύξουν ποτέ την ικανότητα ομιλίας, γεγονός που τα φέρνει σε πολύ μειονεκτική θέση από τα συνομηλικά παιδιά τους που έχουν μεγαλώσει σε κοινωνικό περιβάλλον (Cole & Cole, 2011).

Ακόμα, αξίζει να σημειωθεί ότι η κοινωνία γενικότερα και το οικογενειακό περιβάλλον ειδικότερα, προωθούν κάποιες συγκεκριμένες πεποιθήσεις ως προς την ανατροφή του κάθε παιδιού μέσα από κοινωνικά στερεότυπα. Οι Cole & Cole (2011) τοποθετούνται επί του θέματος κατακρίνοντας αυτή τη στάση καθώς αυτή η στάση διαιωνίζει τέτοιου είδους στερεότυπα και κατ' επέκταση καταπιέζει παιδιά τα οποία δεν δύνανται να τα ακολουθήσουν και επωμίζονται έτσι την σφραγίδα της διαφορετικότητας με αρνητικό πρόσημο. Για παράδειγμα, τα κορίτσια δεν ενθαρρύνονται να ακολουθήσουν τις θετικές επιστήμες (Reis & Graham (2005), Tiedemann (2000) και τα αγόρια δεν ενθαρρύνονται να εκφράζουν τα συναισθήματα τους αλλά τους ασκείται πίεση να δείχνουν σκληροί και δυνατοί (Berndt & Heller (1986). Στην ίδια έρευνα φάνηκε επίσης ότι αυτές οι παγιωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους του κάθε φύλου, παγιώνονται μετά τα 12 έτη του παιδιού, κάτι που δίνει ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στο πόσο ανάγκη έχει η σύγχρονη εκπαίδευση από αναδιαμόρφωση έτσι ώστε να μην ενισχύει και διαιωνίζει αυτά τα στερεότυπα.

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι οι γονείς παίζουν καθοριστικό ρόλο στη ζωή των παιδιών τους. Υπάρχουν έρευνες που διαβεβαιώνουν και ενισχύουν την παραπάνω δήλωση σε πολλούς τομείς της κοινωνικής, συναισθηματικής και γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού. Πως άλλωστε θα μπορούσε να γίνει αλλιώς, αφού οι γονείς και το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού είναι το βασικότερο κομμάτι της ζωή του και ειδικά στην ευαίσθητη και εύπλαστη ηλικία της προσχολικής εκπαίδευσης. Στις ηλικίες 3-6 το παιδί ξεκινά να διαμορφώνει τις πρώτες πτυχές του χαρακτήρα του και για τη διαμόρφωση αυτή παίζουν ρόλο διάφοροι εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες. Στην πρώτη κατηγορία παραγόντων ανήκουν οι γονείς και το οικογενειακό περιβάλλον, ο κύκλος των συνομηλίκων, το σχολείο και φυσικά το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται το παιδί. Στους εσωτερικούς παράγοντες συγκαταλέγονται η γονιδιακή κληρονομιά, ο χαρακτήρας και η ιδιοσυγκρασία του κάθε παιδιού.

Όσον αφορά την κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, υπάρχει πληθώρα ερευνών κορυφαίων ερευνητών όπως ο Pavlov και Skinner οι οποίοι μας αποδεικνύουν ότι τα παιδιά μιμούνται συμπεριφορές που βλέπουν γύρω τους. Το περίφημο πείραμα του Skinner με την κούκλα Dodo είναι μία από τις πιο κραυγαλέες ενδείξεις μίμησης της βίαιης ή πράας συμπεριφοράς των ενηλίκων από τα παιδιά. Στο συγκεκριμένο πείραμα υπήρχαν 3 ομάδες παιδιών, κάθε μία από τις οποίες παρακολουθούσε μία κασέτα με την αλληλεπίδραση ενός ενήλικα με μία κούκλα (την κούκλα Dodo). Στην πρώτη κασέτα, ο ενήλικας δεν ασχολούνταν καθόλου με την κούκλα, στη δεύτερη κασέτα ο ενήλικας φερόταν όμορφα στην κούκλα και έπαιζε μαζί της χωρίς να την βλάπτει ενώ στην τρίτη κασέτα της συμπεριφερόταν βίαια και τη χτυπούσε. Η κάθε ομάδα παιδιών, όταν αργότερα ήρθε σε επαφή με την ίδια κούκλα, αντέδρασε με τον ίδιο τρόπο όπως ο ενήλικας στην ταινία που είχε παρακολουθήσει η εκάστοτε ομάδα (αν είχε αδιαφορήσει, αδιαφορούσαν, αν είχε αντιδράσει βίαια, έκαναν και αυτά το ίδιο κλπ.). Υπάρχουν επίσης και πολλές έρευνες που συνδέουν την επιθετικότητα των παιδιών στο σχολικό περιβάλλον καθώς και τους θύτες σχολικού εκφοβισμού με παρεμφερή στάση των γονέων σε αντίστοιχες καταστάσεις. Φαίνεται δηλαδή ότι το παιδί ενστερνίζεται τη στάση των γονέων στην κοινωνική του συμπεριφορά και προσαρμόζει τη δικιά του αντίστοιχα.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στο γνωστικό επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού. Φαίνεται από έρευνες ότι οι γονείς που προσφέρουν ποικίλα ερεθίσματα οι ίδιοι στα παιδιά τους και αφιερώνουν χρόνο σε αυτά τα ερεθίσματα με αποτέλεσμα το παιδί να καταλαβαίνει ότι ενδιαφέρουν τον γονέα, φαίνεται να έχει θετική επίδραση στην ανάπτυξη ενδιαφέροντος των παιδιών για το ίδιο ερέθισμα. Για παράδειγμα αν ένας γονέας απολαμβάνει τη ζωγραφική και αφιερώνει χρόνο σε ζωγραφιές και χειροτεχνίες μαζί με το παιδί του, είναι πολύ πιθανότερο το παιδί να ενδιαφερθεί για αυτό παρά με το αν του το έδειχνε οποιοσδήποτε άλλος. Τέτοιου είδους παραδείγματα μας φανερώνουν την κορυφαία θέση του γονέα στη ζωή του παιδιού καθώς βέβαια και το βάρος της ευθύνης του κάθε γονέα να μεγαλώσει τα παιδιά του με ερεθίσματα που θα προωθήσουν την ωφέλιμη κοινωνική και γνωστική τους ανάπτυξη.

Μέρος της γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού είναι και η γλωσσική ανάπτυξη. Το παιδί στη νηπιακή ηλικία χρησιμοποιεί προ-έννοιες, μία πιο άγουρη μορφή των εννοιών των ενηλίκων, για να κατηγοριοποιεί τα ερεθίσματα που δέχεται. Ακόμα,

δημιουργεί αναλογικούς συλλογισμούς κοιτώντας τα άτομα γύρω του, που συνήθως είναι το οικογενειακό του περιβάλλον. Για παράδειγμα, αν η μητέρα πήρε ομπρέλα σήμερα για να πάει στη δουλειά, σημαίνει ότι βρέχει. Το παιδί ουσιαστικά οργανώνει τον κόσμο του μέσα από αυτές τις προ-έννοιες και τους συλλογισμούς και ετοιμάζεται να μπει στον σχολικό κόσμο.

Αναπόφευκτα λοιπόν συμπεραίνεται ότι για την ανάπτυξη περαιτέρω από τα στοιχειώδη στοιχεία της γλώσσας το παιδί πρέπει να αλληλεπιδράσει με τον κοινωνικό του περίγυρο. Δεν είναι τυχαίο που τα παιδιά που μεγαλώνουν σε περιβάλλοντα υψηλού μορφωτικού επιπέδου, έχουν μεγαλύτερη λεξιλογική γκάμα (Cole & Cole, 2011). Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ταχύτητα απόκτησης νέου λεξιλογίου από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Οι Bartlett & Carey (1978) διεξήγαγαν ένα πείραμα στο οποίο εισήγαγαν μία νέα λέξη στα παιδιά νηπιαγωγείου. Οι ερευνήτριες προσπαθούσαν να εξετάσουν πόσο γρήγορα και αποτελεσματικά τα παιδιά αυτής της ηλικίας θα ενσωματώσουν στο λεξιλόγιό τους μία άγνωστη λέξη. Αφού βεβαιώθηκαν ότι κανένα παιδί δεν γνώριζε το χρώμα «λαδί» αποφάσισαν να του δώσουν μια φανταστική ονομασία, την ονομασία «χρώμιο» και να φέρουν στον χώρο της τάξης διάφορα αντικείμενα αυτού του χρώματος. Στη συνέχεια, η δασκάλα της τάξης, δηλαδή ένας σημαντικός άλλος στη ζωή των νηπίων, ανέφερε εσκεμμένα στα παιδιά τη συγκεκριμένη λέξη με διάφορες προφάσεις, όπως «φέρε μου σε παρακαλώ το χρώμιο ποτήρι». Αυτή η μέθοδος ήταν αποτελεσματική. Τα παιδιά κατάφεραν απευθείας να φέρουν το σωστό αντικείμενο και μάλιστα άρχισαν αυτενεργά να επαναλαμβάνουν την ασυνήθιστη αυτή λέξη παρόλο που η πλειοψηφία χρειάστηκε επιβεβαίωση ότι έχει διαλέξει το σωστό χρώμα. Ακολούθησε έλεγχος της απόκτησης της λέξης μετά από μία εβδομάδα με ένα παιχνίδι αναγνώρισης χρωμάτων και τα δύο τρίτα των παιδιών πέτυχαν τα χρώματα σωστά και σε μεταγενέστερο τεστ μετά από έξι εβδομάδες εμφάνιζαν ακόμα θετικά αποτελέσματα. Η επιτυχία του πειράματος αυτού δεν έγκειται μόνο στο γεγονός ότι τα παιδιά έμφυτα διακατέχονται από μια περιέργεια για οτιδήποτε καινούργιο αλλά και στο γεγονός ότι το καινούργιο ερέθισμα έγινε σε ένα οικείο για αυτά περιβάλλον και σε μία οικεία δομημένη κοινωνική συναλλαγή, αυτή της αλληλεπίδρασης τους με τον σημαντικό άλλο, την νηπιαγωγό τους.

Υπάρχουν έρευνες που μελετούν το κατά πόσο η γονεϊκή εμπλοκή επηρεάζει τη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Αρχικά καλό θα ήταν να οριστεί η γονεϊκή εμπλοκή.

Υπάρχει όμως ασάφεια που σχετίζεται με αυτό τον ορισμό. Σύμφωνα με τους Keith και συνεργάτες (1986) ο όρος αναφέρεται στην καθημερινή εποπτεία των σχολικών καθηκόντων των παιδιών από τους γονείς. Σύμφωνα με τους Hess και τους συνεργάτες (1984) του η γονεϊκή εμπλοκή σχετίζεται περισσότερο με τις προσδοκίες των γονέων για τη σχολική επιτυχία των παιδιών του. Σύμφωνα με τους Dowling, E. & Osborne, E. (2001) η γονεϊκή εμπλοκή ορίζεται ως μια απλή επίσκεψη στο σχολείο, τις γονεϊκές προσδοκίες ή την εποπτεία της καθημερινής σχολικής εργασίας. Αυτή η πολυσημία του όρου έγκειται κυρίως στη διαφορετική νοηματοδότηση που δίνουν οι ίδιοι οι γονείς στον ορισμό της γονεϊκής εμπλοκής, ανάλογα το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο και το μορφωτικό τους επίπεδο (Μασούρου, 2013).

Ακόμα, υπάρχουν έρευνες που δείχνουν ότι η έντονη γονική εμπλοκή στον γνωστικό κλάδο μπορεί να φέρει τα αντίθετα αποτελέσματα. Ο Georgiou (1997) τονίζει τον αρνητικό αντίκτυπο που έχει η συναισθηματική πίεση των γονέων για σχολική επιτυχία και το ότι αυτή η πίεση των γονέων προς όλο και καλύτερα αποτελέσματα οδηγεί το παιδί σε αίσθημα μόνιμης αποτυχίας. Με αυτόν τον τρόπο η γονεϊκή εμπλοκή παρεμβαίνει αρνητικά στην ψυχική αλλά και γνωστική υγεία του παιδιού γιατί το αποθαρρύνει από το να πιστεύει στον εαυτό του και να είναι ικανοποιημένο από τις επιδόσεις του. Και ενώ σε κάποιες έρευνες παρατηρείται θετική συσχέτιση της γονεϊκής εμπλοκής στην σχολική επίδοση του παιδιού, που είναι άλλωστε και το προσδοκώμενο, σε άλλες, οι απόψεις για τη γονεϊκή εμπλοκή, υποστηρίζουν την αρνητική επίδραση της εμπλοκής των γονέων στην σχολική επιτυχία. Πλήθος παραγόντων όπως, το κοινωνικό και εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων, οι προσδοκίες και οι στάσεις τους, οι οποίες αυξάνονται για τα παιδιά τους αντίστοιχα με τα δικά τους επιτεύγματα, η ηλικία και το φύλο παίζουν σημαντικό ρόλο στο αποτέλεσμα της γονεϊκής εμπλοκής. Ακόμα, σημαντικό ρόλο φαίνεται να παίζουν και οι κοινωνικές αξίες στις οποίες μεγαλώνει το εκάστοτε παιδί και αντίστοιχα η εκάστοτε εμπλεκόμενη οικογένεια καθώς και το που αποδίδει η κάθε οικογένεια στην σχολική επιτυχία (σε εξωτερικούς ή εσωτερικούς παράγοντες).

Άλλη μία έρευνα που επιβεβαιώνει την παραπάνω τοποθέτηση είναι αυτή του Σταυρινίδη (2005). Στην συγκεκριμένη έρευνα μελετήθηκαν 390 ζευγάρια Κυπρίων παιδιών (ηλικίας 11 με 14) και των μητέρων τους για να διερευνηθούν οι παράγοντες που διαμορφώνουν την γονεϊκή εμπλοκή και η επίδραση που έχει αυτή στις

γνωστικές και κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες και αποδόσεις του παιδιού. Η ποικιλομορφία του δείγματος ήταν ευρεία καθώς οι μητέρες που επιλέχθηκαν ήταν από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά στρώματα και είχαν αντιστοίχως διαφορετικά μορφωτικά επίπεδα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι διαφορετικοί βαθμοί της γονεϊκής εμπλοκής σχετίζονται με την προσωπικότητα και το νευρωτισμό της μητέρας καθώς και από το ποσοστό προσκόλλησης της μητέρας στο παιδί. Τα παραπάνω εμφάνισαν διαφοροποιήσεις στην ανάπτυξη αυτοαναπαραστάσεων του παιδιού καθώς και στον βαθμό της κοινωνικής του ένταξης. Παρόλα αυτά δεν έδειξαν κάποια διαφοροποίηση στις γνωστικές αποδόσεις. Περαιτέρω αναλύσεις στην συγκεκριμένη έρευνα έδειξαν ότι όσο επηρεάζεται το παιδί από την ιδιοσυγκρασιακή σύσταση της μητέρας αντιστοίχως επηρεάζεται και η μητέρα από την αναπτυξιακή κατάσταση του παιδιού και διαμορφώνει το πρώτο σύμφωνα με το δεύτερο.

Αυτό που μπορεί να επιβεβαιωθεί είναι ότι ενεργή εμπλοκή των γονέων στη ζωή των παιδιών σχετίζεται με την ανάπτυξη κάποιων εσωτερικών χαρακτηριστικών των παιδιών όπως την υψηλή αυτοεικόνα, την ψυχική ανθεκτικότητα και την αποφασιστικότητα για καλή σχολική επίδοση (Dunn, 1999). Η παραπάνω τοποθέτηση ενισχύει την υπεύθυνη θέση του γονέα και τον κυρίαρχο ρόλο που παίζει στην ανάπτυξη της ολοκληρωμένης προσωπικότητας του παιδιού του λειτουργώντας ως παράγοντας πρόβλεψης σχολικής και κοινωνική ένταξης και επιτυχίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη νηπιακή ηλικία το παιδί κάνει πολύ σημαντικά βήματα και για την συναισθηματική του ανάπτυξη. Σύμφωνα με την Carolyn Saarni (1990) υπάρχουν 9 είδη κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων που το παιδί αποκτά στη νηπιακή ηλικία. Μέσα σε αυτές τις δεξιότητες είναι και η ικανότητα διάκρισης των συναισθημάτων των άλλων. Η δεξιότητα ενσυναίσθησης αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της συναισθηματικής ανάπτυξης του ατόμου και αρχίζει να σχηματίζεται στη νηπιακή ηλικία. Το συγκεκριμένο γεγονός θα πρέπει να μην παραβλέπεται από εκπαιδευτικούς και γονείς έτσι ώστε να μπορέσει το παιδί να αναπτυχθεί σε ένα συναισθηματικά υγιές άτομο στη μετέπειτα ζωή του.

1.2. Τύποι γονέων και ο αντίκτυπος αυτών στην ανάπτυξη του νηπίου

Όπως αναφέρθηκε ήδη, το κάθε παιδί επηρεάζεται από το οικογενειακό περιβάλλον. Υπάρχουν κάποιοι δείκτες που μπορούν να κατηγοριοποιήσουν τους γονείς σε τύπους και έχει ενδιαφέρον να μελετηθούν οι αντίκτυποι αυτών στην ανάπτυξη των αντίστοιχων παιδιών. Από τη βιβλιογραφία προκύπτουν 4 διαφορετικά στυλ άσκησης του γονεϊκού ρόλου. Ξεκινώντας από τις μελέτες της Baumrind (1971), διακρίνονται 3 είδη γονέων, οι αυταρχικοί, οι προστατευτικοί και οι παραχωρητικοί. Σε μεταγενέστερη έρευνα των Maccoby & Martin (1983) το στυλ των παραχωρητικών γονέων διαχωρίστηκε στους επιτρεπτικούς και τους αδιάφορους. Επομένως καταλήγουμε σε 4 διαφορετικά γονεϊκά στυλ τα οποία συνοψίζονται στους αυταρχικούς, προστατευτικούς, επιτρεπτικούς και αδιάφορους γονείς.

Οι αυταρχικοί γονείς παρουσιάζονται ως υπερβολικά αυστηροί και περιμένουν πάντα την άριστη συμπεριφορά από το παιδί τους και για να επιτευχθεί αυτό περιορίζουν την ελευθερία του παιδιού με διάφορους τρόπους. Όλα τα παραπάνω γίνονται χωρίς να δίνουν εξηγήσεις στο παιδί τους πέρα από το ότι ο λόγος των γονέων είναι που μετράει και το παιδί πρέπει να υπακούει για το καλό του. Αποτέλεσμα αυτής της γονικής συμπεριφοράς είναι η συναισθηματική πίεση του παιδιού και η χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση του παιδιού.

Οι προστατευτικοί γονείς ασκούν έλεγχο στα παιδιά τους αλλά σίγουρα όχι στον ίδιο βαθμό με τους αυταρχικούς ούτε στην ίδια ένταση. Συζητούν με το παιδί και το ενθαρρύνουν να παίρνει μέρος σε συζητήσεις για την ανάπτυξη του με αποτέλεσμα ενίσχυση της αυτοεικόνας και της αυτοεκτίμησης του παιδιού. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι πιο ισορροπημένοι και πιο υποστηρικτικοί και βοηθούν το παιδί να φτάσει μόνο του σε συμπεράσματα αντί να του τα παρουσιάζουν αυτοί ως τα μοναδικά σωστά.

Συνεχίζοντας συναντάμε τους παραχωρητικούς γονείς. Αυτός ο τύπος γονέων ασκεί πολύ λιγότερο έλεγχο και εκφράζει τη στοργή και την αγάπη του με παραχωρήσεις και υπερβολική επιείκεια. Σπάνια διαμορφώνουν οι ίδιοι κανόνες τους οποίους το παιδί πρέπει να τηρήσει και το αφήνουν πιο ελεύθερο να αποφασίζει μόνο του σε αναπτυξιακές φάσεις που το παιδί χρειάζεται όρια για να μπορέσει να προσαρμοστεί κοινωνικά και να διαμορφώσει την προσωπικότητα του (Cole & Cole, 2011; Παπαδιώτη-Αθανασίου, 2000) . Αποτέλεσμα αυτής της ανυπαρξίας ορίων είναι ένα

ανώριμο κοινωνικά και συναισθηματικά παιδί που δυσκολεύεται στην προσαρμογή και πολύ συχνά εμφανίζει εκρήξεις βίας και επιθετικότητας.

Τέλος, εντοπίζονται οι αδιάφοροι γονείς οι οποίοι είναι συνήθως απόντες και δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στις ανάγκες του παιδιού. Συχνά παρατηρούμε παραμελημένα παιδιά να έχουν αδιάφορους γονείς (Stevenson, 2008) και να οδηγούνται σε ψυχική και συναισθηματική κενότητα και συνήθως συνοδεύεται και από σχολική αποτυχία και καθυστέρηση κοινωνικοποίησης λόγω έλλειψης κοινωνικών ερεθισμάτων από το οικογενειακό περιβάλλον. Αδιάφοροι γονείς μπορεί να προκύπτουν από ποικίλες περιπτώσεις, από αρχική αδιαφορία προς τα παιδιά τους, από θάνατο του ενός γονέα κ.ά. Ο αντίκτυπος της αδιαφορίας όμως στο παιδί παραμένει και οι επιπτώσεις είναι εμφανείς σε όλους τους τομείς της κοινωνικής του αλληλεπίδρασης (Μπεζεβέγκη & Παυλόπουλου, 1999).

1.3. Ο ρόλος του σχολικού περιβάλλοντος στην ανάπτυξη του νηπίου

Παράλληλα με τη σημαντικότητα της γονεϊκής επιρροής, όπως αναλύθηκε παραπάνω, χρήζει επισήμανσης το πόσο τα παιδιά προσχολικής ηλικίας αναπτύσσονται μέσα από το κοινωνικό σύνολο της σχολικής τάξης. Εκτός από τα κοινωνικά και συναισθηματικά οφέλη που αποκτά το παιδί, υπάρχουν και τα γνωστικά οφέλη που ετοιμάζουν το παιδί για την ένταξη του στο σχολικό περιβάλλον και την μετέπειτα σχολική επιτυχία των παιδιών. Η σημαντικότητα της προσχολικής εκπαίδευσης είναι κάτι που παραμελείται πάνω από το αποδεκτό όριο στην Ελλάδα όπως φαίνεται και παρακάτω.

Σύμφωνα με την αναφορά της PISA (ΟΟΣΑ 2016), μια από τις στατιστικά σημαντικότερες αιτίες χαμηλής απόδοσης των έφηβων είναι η έλλειψη προσχολικής εκπαίδευσης για ένα ή και περισσότερο έτος. Η έλλειψη αυτή αυξάνει τις πιθανότητες αποτυχίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και κυρίως στα μαθηματικά κατά 3,3 φορές σε σχέση με μαθητές που είχαν παρακολουθήσει προσχολική εκπαίδευση (σελ. 80). Συγκεκριμένα, η διαφορά αυτή είναι 31,8% για την Ελλάδα ενώ ο μέσος όρος των κρατών του ΟΟΣΑ είναι 21,7% (σελ.21). Η διαφορά αυτή μειώνεται στις 1,9 φορές, αν ληφθούν υπόψη και οι άλλοι επιβαρυντικοί παράγοντες όπως το φύλο (κορίτσι), η οικογενειακή κατάσταση (π.χ. μονογονεϊκή), ο τόπος διαμονής (επαρχία),

μετανάστες γονείς, επανάληψη τάξης, τεχνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και διαφορετική γλώσσα ομιλίας στο σπίτι και το σχολείο (σελ.80).

Στην αναφορά της PISA (ΟΟΣΑ 2016) σημειώνει, επίσης, ότι στην ομάδα χωρών που εντάσσεται και η Ελλάδα, οι επιβαρυντικοί παράγοντες απόδοσης των εφήβων φαίνεται να έχουν διαφορετική επίδραση στους μαθητές που προέρχονται από προνομιούχες οικογένειες (έγγαμες, αστικές οικογένειες, με αγόρια, γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ελληνικής καταγωγής) σε σχέση με αυτούς που προέρχονται από μη προνομιούχες. Συγκεκριμένα, η τεχνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η επανάληψη τάξης και η έλλειψη προσχολικής αγωγής επηρεάζουν δύο φορές περισσότερο τους προνομιούχους μαθητές σε σχέση με τους μη προνομιούχους (σελ.96).

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε αυτή την ομάδα χωρών, που αποτελείται από 21 χώρες, ανήκουν οι περισσότερες από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής όπως Αργεντινή, Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Μεξικό, Περού, Παραγουάη και Κόστα Ρίκα, κάποιες της Ασίας, όπως Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Ινδονησία, Κατάρ, Τουρκία, Ισραήλ και Ιορδανία και κάποιες ίσως από τις σχετικά φτωχότερες χώρες της ΕΕ (Eurostat 2015:174) όπως Βουλγαρία, Ρουμανία, Σλοβακία και Μαυροβούνιο. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία παρουσιάζονται, επίσης, χαμηλότερα από την Ελλάδα στο δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI, EDPR 2017). Πιθανή εξήγηση αυτής της κατάστασης μπορεί να είναι η μεγαλύτερη εξοικείωση με την αποτυχία και υψηλότερη ανάγκη επιτυχίας (need for achievement) που καλλιεργούνται από τις οικογένειες και ωθούν τα παιδιά σε μεγαλύτερη προσπάθεια παρόλες τις αντιξοότητες που τυχόν συναντούν στη σχολική τους πορεία.

1.4. Παιδί και Διαδίκτυο

Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων-ΓΚΠΔ (General Data Protection Regulation-GDPR) που τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο 2018 από τη ΕΕ ορίζει την ηλικία των 16 ετών ως κατάλληλη για ανεξάρτητη χρήση του διαδικτύου από τους πολίτες. Στην Ελλάδα υιοθετήθηκε η πρόταση αυτή όπως και από τη Γερμανία, Γαλλία και άλλες χώρες.

Αφήνει ανοικτό το περιθώριο, όμως, τα κράτη μέλη να αποφασίσουν χαμηλότερες ηλικίες όπως έγινε στην Μεγάλη Βρετανία, Τσεχία, Πολωνία, Δανία και άλλες.

(βλέπε χάρτη <http://blogs.lse.ac.uk/mediapolicyproject/2018/01/18/more-clarity-brings-more-confusion-debating-what-the-european-general-data-protection-regulation-means-for-children-in-the-uk/>).

Σε έρευνες που παρατίθενται στους Livingstone S., Ólafsson K. (2018-report2) φαίνεται, όμως, ότι δεν έχουν συμβουλευτεί τους γονείς σε αυτήν την απόφαση. Οι ερευνητές αναφέρουν αποτελέσματα μεγάλης έρευνας στην Βρετανία που δείχνουν ότι οι γονείς παιδιών προ-εφηβικής ηλικίας προτείνουν την ηλικία των 13, πιθανώς επειδή αυτό ξέρουν ότι ισχύει στη χώρα τους. Αντίθετα, οι γονείς εφήβων (79%) προτείνουν την ηλικία των 15 ετών για λόγους ανωριμότητας των παιδιών. Το δίλλημα στην απόφαση των γονιών είναι στο κατά πόσον είναι ικανοί και έχουν τη δυνατότητα να προφυλάξουν τα παιδιά τους από τους κινδύνους του διαδικτύου και συγχρόνως να τα εκπαιδεύσουν να το χρησιμοποιούν με ασφάλεια. Οι προβληματισμοί αυτοί δεν επηρεάζονται από το φύλο του παιδιού. Το σημαντικό εύρημα τους, πάντως, φαίνεται να είναι ότι οι πιο τεχνολογικά ενημερωμένοι γονείς προτείνουν υψηλότερη ηλικία (των 16 ετών) ως ηλικία ανεξαρτησίας στο διαδίκτυο. Το ίδιο ισχύει και για τους γονείς που είχαν οι ίδιοι κάποια αρνητική διαδικτυακή εμπειρία. Γενικά, η έρευνα τους έδειξε ότι το σύνολο των γονιών συμφωνεί με την ηλικία των 13 ετών, έκτος από τους γονείς των εφήβων!

Στον τομέα που εξετάζει η παρούσα έρευνα, είναι φυσικά αναμενόμενο να περιμένουμε ενδείξεις για την επίδραση που έχουν οι αντιλήψεις των γονέων για τις ΤΠΕ στην ενασχόληση των παιδιών τους με αυτές. Στο επόμενο κεφάλαιο θα συζητηθεί η διείσδυση των ΤΠΕ στην σύγχρονη ευρωπαϊκή κοινωνία και θα μελετηθεί ο αντίκτυπος αυτός στις σύγχρονες οικογένειες.

Κεφάλαιο 2. ΤΠΕ και διαδίκτυο στην οικογένεια

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται η διείσδυση των νέων τεχνολογιών σε οικογένειες με παιδιά προσχολικής ηλικίας, η χρήση τους, τα οφέλη αυτών οι πιθανοί κίνδυνοι και η πρόληψη αυτών. Συγκεκριμένα θα γίνει αναφορά στις οθόνες αφής και στους διαδικτυακούς κινδύνους καθώς και στο είδος γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου.

2.1. Δημογραφικά στοιχεία παιδιών προσχολικής ηλικίας και των οικογενειών τους στην ΕΕ και στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τη Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία, από τα 507 εκατομμύρια συνολικό πληθυσμό στην Ευρώπη των 27 κρατών μελών το 2014, μόνο το 33,3% είναι παιδιά και νέοι κάτω των 30 ετών (Eurostat 2015:10). Το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 0 έως 14 ετών μειώνεται συνεχώς από το 1994 που ήταν 18,6% σε 16,4% το 2004 και σε 15,6% το 2014 (σελ.19) και αναμένεται να μειωθεί στο 14,6% μέχρι το 2035, σύμφωνα με τα σενάρια που επεξεργάζεται η EUROPOP2013 (σελ. 28).

Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα το ποσοστό αυτό είναι από τα χαμηλότερα, περίπου στο 14% του πληθυσμού (χάρτης 1, σελ.26). Στα ποσοστά αυτά περιλαμβάνονται και τα παιδιά μεταναστών (σελ.58). Ειδικότερα στη Ελλάδα το ποσοστό παιδιών μεταναστών ανέρχεται στο 7,2% των παιδιών, ανάμεσα στα υψηλότερα της Ευρώπης (5,9% γεννημένα έκτος ΕΕ και μόνο 1,3% από ευρωπαίους γονείς). Στην Ελλάδα, επίσης, παρατηρείται χαμηλό ποσοστό γεννητικότητας, κάτω από 0,60 γέννες ανά γυναίκα κάτω των 30 ετών (σελ.35).

Παρόλη τη γενικότερη ευρωπαϊκή τάση για αλλαγή των οικογενειακών μοντέλων, στην Ελλάδα παρατηρούνται οι λιγότερες μονογονεϊκές οικογένειες και γεννήσεις εκτός γάμου (σελ.49-50).

Γενικότερα το ποσοστό παιδιών στο γενικότερο ευρωπαϊκό πληθυσμό έχει μειωθεί κατά 1,6% τη δεκαετία 2000-2010. Τα ποσοστά είναι αντίστοιχα και στις άλλες δυτικές κοινωνίες: ΗΠΑ 1,5%, Αυστραλία 1,9%, Ιαπωνία 1,3% (σελ.21).

Τα ποσοστά αυτά αναδεικνύουν την τάση ‘γήρανσης’ του ευρωπαϊκού πληθυσμού και ταυτόχρονα την ανάγκη ειδικής μέριμνας για τη φροντίδα του νεότερου πληθυσμού της.

Στην Ελλάδα παρατηρείται μειωμένη πρόσβαση των παιδιών ηλικίας 4 έως 5 ετών στην προσχολική εκπαίδευση (75,2%) (σελ. 108). Το ποσοστό αυτό είναι από τα χαμηλότερα της Ευρώπης μαζί με την Κροατία (71,7 %) και τη Φιλανδία (75,1 %). Η ΕΕ είχε θέσει ως στόχο στο πρόγραμμα ΕΤ2020 το ποσοστό αυτό να κυμαίνεται τουλάχιστον στο 95% (σελ.107).

Το γεγονός αυτό συνδέεται με τα υψηλά ποσοστά ανεπίσημης φροντίδας (μέλη της ευρύτερης οικογένειας ή τρίτους) παιδιού ηλικίας 0 έως 3 ετών (informal childcare), 52%, από τα υψηλότερα της Ευρώπης μαζί με την Ολλανδία (54 %), Κύπρο (51 %) και Ρουμανία (50 %) (σελ. 110). Αντίστοιχα η επίσημη φροντίδα παιδιών αυτής της ηλικίας σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς ανέρχεται στο περίπου 15%, ποσοστό χαμηλότερο από το στόχο του τουλάχιστον 33% που θέτει η ΕΕ (σελ. 106 σχήμα). Χαμηλότερα ποσοστά του μέσου όρου της ΕΕ (~82%) σημειώνονται και στην επίσημη φροντίδα παιδιών 3 έως 6 ετών στην Ελλάδα (~69%). Τα ποσοστά των παιδιών προσχολικής ηλικίας που φροντίζονται από τους ίδιους τους γονείς τους είναι ~39% για τις ηλικίες 0 έως 3 ετών και ~18% για τις ηλικίες 3-5 ετών. Τα αντίστοιχα ποσοστά για την ΕΕ-28 είναι 50% και 10%.

Η συνολική κρατική δαπάνη για παιδικούς σταθμούς και προσχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα. Ο μέσος όρος των ΟΟΣΑ κρατών είναι 0,7% του ΑΕΠ ενώ στην Ελλάδα είναι 0,1% (σελ. 134).

Αντίθετα, τα ποσοστά εγγραφής και συμμετοχής στην πρωτοβάθμια (99,8%) και δευτεροβάθμια (99,2%) εκπαίδευση είναι από τα υψηλότερα στην ΕΕ (σελ. 112).

Τα δεδομένα αυτά αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα της ευρύτερης οικογενείας στη φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας, δεδομένης της μειωμένης κρατικής μέριμνας προς αυτή την κατεύθυνση και τους κατά κανόνα ισχυρούς οικογενειακούς δεσμούς που ισχύουν στην ελληνική κοινωνία.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο το ποσοστό των παιδιών που κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό αυξήθηκε από το 26,3% το 2009 στο 27,6% το 2013. Στην Ελλάδα όπου η οικονομική κρίση ήταν ιδιαίτερα εμφανής με τα συνακόλουθα μέτρα

λιτότητας, ο κίνδυνος αυτός αυξήθηκε από 30% το 2009 σε 39% το 2013 (σελ.173-174). Σε περιόδους λιτότητας ο κίνδυνος φτώχειας αυξάνει και στις οικογένειες που εργάζονται λόγω των επισφαλών συνθηκών εργασίας (σελ.176). Στην Ελλάδα το 10,5% των οικογενειών με δύο παιδιά δεν μπορεί να διαθέσει χρήματα για προσωπικό Η/Υ σε σχέση με το 5,1% στην ΕΕ-28 (σελ.181-182).

Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων καθορίζει συνήθως τις συνθήκες εργασίας: όσο υψηλότερο το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων τόσο μειωμένες οι πιθανότητες στέρησης των παιδιών τους. Στην ΕΕ-28 το 62,2% των παιδιών σε οικογένειες με δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν στα όρια της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε σύγκριση με το 10,5% των παιδιών σε οικογένειες με τριτοβάθμια εκπαίδευση (σελ.178). Επίσης, οι οικογένειες με παιδιά εκφράζουν μειωμένη ευχαρίστηση από τις συνθήκες διαβίωσης τους σε σχέση με το σύνολο των οικογενειών (σελ.186). Στην Ελλάδα, όμως, η τάση αυτή είναι αντίστροφη: οι οικογένειες με παιδιά εκφράζουν περισσότερη ευχαρίστηση με τις συνθήκες διαβίωσης τους.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα ποσοστά των οικογενειών με παιδιά που έχουν Η/Υ και πρόσβαση στο διαδίκτυο είναι υψηλότερα από αυτά των οικογενειών χωρίς παιδιά. Τα ποσοστά των εφήβων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο είναι κατά πολύ υψηλότερα από το γενικό πληθυσμό (σελ. 196). Συγκεκριμένα στην Ελλάδα η διαφορά αυτή αγγίζει τις 33 ποσοστιαίες μονάδες (σελ. 196).

Στην πλειονότητα τους οι οικογένειες έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο από το σπίτι τους, περίπου 75% για το σύνολο του πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυξάνεται στο περίπου 90% για τους νέους ηλικίας 16-29 ετών (σελ. 197). Οι νέοι έχουν επίσης πρόσβαση στο διαδίκτυο και από το σπίτι φίλων (περίπου 45%) και στο σχολείο (περίπου 40%).

Η έκθεση ψηφιακής προόδου της Ευρώπης (EDPR) για το 2017, κατατάσσει την Ελλάδα στην 26^η θέση στην ΕΕ-28 στο συνολικό δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) . Συγκεκριμένα, η συνδεσιμότητα παραμένει χαμηλή λόγω υψηλού κόστους και αργής μετάβασης σε γρήγορα ευρυζωνικά δίκτυα, η χρήση του διαδικτύου (66%) παραμένει χαμηλότερη του μέσου όρου της ΕΕ (79%), οι ψηφιακές δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού είναι ανεπαρκείς για την αγορά εργασίας (EDPR 2017).

2.2. Χρήση του διαδικτύου από γονείς

Σε μια μεγάλη δείγματος έρευνα στη Μεγάλη Βρετανία ερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίον οι γονείς προετοιμάζουν το δικό τους και των παιδιών τους επαγγελματικό μέλλον μέσω των ηλεκτρονικών μέσων (Livingstone S., Blum-Ross A., Pavlick J., Ólafsson K. 2018, Report 1). Το δείγμα περιλάμβανε 2032 γονείς παιδιών από 0 έως 17 ετών και ήταν οργανωμένο με τρόπο που να προσεγγίσει και γονείς που είναι πολύ ενεργοί χρήστες του διαδικτύου και άλλους που δεν είναι (διαδικτυακό ερωτηματολόγιο και αντίστοιχο έντυπο με συνέντευξη). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι:

α) τα ηλεκτρονικά μέσα είναι ενσωματωμένα στην οικογενειακή ζωή, αλλά σχετικά χαμηλά στη λίστα οικογενειακών δραστηριοτήτων σε εβδομαδιαία βάση (ένατη με δέκατη τέταρτη δραστηριότητα σε μια λίστα 15 επιλογών). Συχνότερες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν ηλεκτρονικά μέσα είναι με φθίνουσα σειρά: να μάθουν κάτι για το διαδίκτυο, να κάνουν καλλιτεχνικές δραστηριότητες, να επικοινωνήσουν με φίλους, να παίξουν παιχνίδια, να σχολιάσουν στα κοινωνικά δίκτυα, και να επεξεργαστούν φωτογραφίες.

β) οι γονείς χρησιμοποιούν ενεργά το διαδίκτυο για να υποστηρίξουν το ρόλο τους. Συγκεκριμένα, οι γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας και οι νεότεροι σε ηλικία χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να βοηθήσουν το παιδί τους να μάθει, να βρουν κατάλληλες εκδηλώσεις για να συνοδεύσουν το παιδί τους, να βρουν ιατρικές πληροφορίες, και να συνδεθούν με αντίστοιχους γονείς.

γ) τα ηλεκτρονικά μέσα βοηθούν τις οικογένειες να παραμένουν σε επαφή δεδομένων των μακρινών αποστάσεων και του μειωμένου ελεύθερου χρόνου. Παρόλο που η τηλεφωνική επικοινωνία και οι κατ' ιδίαν επισκέψεις παραμένουν οι συχνότεροι τρόποι επικοινωνίας, οι ηλεκτρονικοί δίοδοι (όπως μηνύματα κειμένου, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, skype και viber) κερδίζουν συνεχώς έδαφος.

δ) τα ηλεκτρονικά μέσα και κυρίως ο χρόνος που αφιερώνεται μπροστά στην οθόνη οδηγούν συχνά σε συγκρούσεις, κυρίως στην εφηβική και προ-εφηβική ηλικία. Στην προσχολική ηλικία τα ηλεκτρονικά μέσα δεν αποτελούν πηγή συγκρούσεων.

ε) οι γονείς παρέχουν ηλεκτρονικές ευκαιρίες για μάθηση στα παιδιά τους κάνοντας κοινές δραστηριότητες, προτείνοντας συγκεκριμένες ιστοσελίδες, και ενθαρρύνοντας τα να τις εξερευνήσουν. Συγχρόνως, προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους θέτοντας κανόνες και όρια στη χρήση τους μπλοκάροντας ή ελέγχοντας την εκ των υστέρων. Η χρήση του κινητού τηλεφώνου σαν ανταμοιβή καλής συμπεριφοράς είναι επίσης συχνή στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει τη χρήση και την εξοικείωση τους με τα ηλεκτρονικά μέσα.

στ) τα ηλεκτρονικά μέσα παρέχουν δυνατότητες στους γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας να διευκολύνουν τη μελέτη των παιδιών τους

ι) οι γονείς δεν έχουν καθοδήγηση για τον τρόπο επιλογής ηλεκτρονικών μέσων και συνήθως βασίζονται σε προτάσεις των συγγενών ή σε δικές τους αναζητήσεις στο διαδίκτυο. Σπάνια απευθύνονται στους δασκάλους ή νηπιαγωγούς για κατάλληλα εκπαιδευτικές προτάσεις

η) οι γονείς είναι επιφυλακτικά αισιόδοξοι ως προς τα ηλεκτρονικά μέσα

Οι ερευνητές (Livingstone 2003, Valcke et al., 2011) διακρίνουν τρεις διαστάσεις στη χρήση του διαδικτύου από τα παιδιά και τους νέους: α) διασκέδαση, β) εκπαίδευση, και γ) μάθηση μέσω διασκέδασης.

2.3. Οθόνες αφής και παιδιά προσχολικής ηλικίας

Μέσα στη σύγχρονη εποχή όπου όλα γίνονται “viral” φιγουράρουν συχνά βίντεο πολύ μικρών παιδιών ηλικίας από 2 ετών ή και μικρότερα που χειρίζονται με εντυπωσιακή ακρίβεια μία οθόνη αφής. Αυτό αφήνει άφωνους κάποιους γηραιότερους χρήστες αυτής της τεχνολογίας μιας και αυτοί χρειάστηκαν πολύ περισσότερο χρόνο για να εξοικειωθούν με αυτές τις τεχνολογίες και επίσης δεν θεωρούσαν τα παιδιά τόσο νεαρής ηλικίας ικανά για τέτοιου είδους πρόοδο. Κατά πόσο όμως αυτό ισχύει στη σημερινή ψηφιακή εποχή;

Έχουν γίνει πολλές έρευνες γύρω από την επίδραση που έχουν οι οθόνες αφής στην ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ή και μικρότερης ηλικίας καθώς και το αντίκτυπο της επαφής αυτής σε εκπαιδευτικό πλαίσιο. Μία πρόσφατη αμερικανική έρευνα

(Wohlwend, 2017) έδειξε ότι το 75% των αμερικανικών νοικοκυριών με μικρά παιδιά έχει κινητές ηλεκτρονικές συσκευές όπως τάμπλετ και έξυπνα τηλέφωνα τα οποία χειρίζονται τα παιδιά. Η έρευνα αυτή αποκαλύπτει ότι τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από τη χρήση συσκευών με μία πιο πολυτροπική μέθοδο που τα βοηθάει να αναγνωρίζουν εικόνες, να κάνουν τη σύνδεση της δράσης με την αντίδραση (το δάχτυλο στην πτυχή που ξεκλειδώνει τη συσκευή) καθώς και την επίγνωση ότι το άγγιγμα τους στην οθόνη θα έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Σε μία έρευνα που έγινε από Rideout (2013 παρατίθεται στο Wohlwend 2017) φαίνεται μία τρομακτική αύξηση της χρήσης των συσκευών με οθόνες αφής από τα παιδιά σε αμερικάνικα νοικοκυριά στη διετία από το 2011 μέχρι το 2013 από 8% σε 40%! Σύμφωνα με την Wohlwend (2017), είναι εμφανές ότι το παλιό γραμμικό συνεχές κείμενο των βιβλίων είναι ξεπερασμένο και το διαδραστικό κείμενο των τάμπλετ και έξυπνων τηλεφώνων με τη διαφορετική οργάνωση εικόνων και κειμένου, είναι το μέλλον για την πρόιμη μάθηση των παιδιών. Οδηγεί τα παιδιά σε γνωστικές επιτυχίες που δεν θα μπορούσαν να επιτύχουν χωρίς τις τεχνολογίες, όπως τη σύνδεση αιτίου αιτιατού και τη σιγουριά για τις πράξεις αυτές (όπως το ότι αν πατήσω κάπου στην οθόνη που ξέρω ότι έχει κάποια αντίδραση, θα επιμείνω μέχρι να το κάνει). Σε σχέση με την απτική μάθηση η Wohlwend (2017) αναγνωρίζει την υπεροχή των απτικών βιβλίων σε ποικιλομορφία καθώς η οθόνη δεν αλλάζει καθόλου και συνεχίζει να είναι η ίδια παρά την πληθώρα ερεθισμάτων που προσφέρει σε αντίθεση με τα βιβλία με διάφορες υφές που έρχονται σε επαφή τα μικρά παιδιά. Παρόλα αυτά, η ερευνήτρια δίνει έμφαση στην σιγουριά και αναμονή διάδρασης του κειμένου στα τάμπλετ, που αποτελεί μία διαφορετική ψηφιακή τεχνική ανάγνωσης κειμένου που δεν μπορεί να συμβεί σε στατικό έντυπο υλικό. Τα οφέλη που αποκομίζουν τα νήπια από τη χρήση συσκευών με οθόνες αφής είναι: να πλοηγούνται μέσα και ανάμεσα στις διάφορες εφαρμογές, να ακούν ιστορίες, μουσική, να ζωγραφίζουν και να χρωματίζουν. Η ερευνήτρια επισημαίνει ότι με αυτόν τρόπο τα νήπια γίνονται αυτόχθονες της ψηφιακής τεχνολογίας (digital natives) και όχι με κάποιο βιολογικά απορρέοντα (σελ.6-7).

Αξίζει βέβαια να σημειωθεί εδώ ότι υπάρχει πληθώρα ερευνών που ερευνούν την αρνητική επίπτωση της χρήσης των τεχνολογιών και των οθονών στα παιδιά. Οι κυριότερες επιπτώσεις είναι σωματικές και σχετίζονται με την ακτινοβολία των οθονών και την επιβάρυνση της όρασης από την έκθεση σε έντονο φως από τόσο κοντά για μεγάλο χρονικό διάστημα. Επιπρόσθετα μια έρευνα από τους Cheung et al

(2017) επικεντρώθηκε στη δυσκολία και καθυστέρηση ύπνου λόγω της έκθεσης σε οθόνη σε βρέφη και νήπια από 6 έως 36 μηνών στη Μεγάλη Βρετανία. Η έρευνα ανέδειξε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στη συχνότητα χρήσης των τάμπλετ και την ποιότητα ύπνου των νηπίων (λιγότερος νυχτερινός ύπνος, περισσότερος κατά τη διάρκεια της ημέρας και περισσότερος χρόνος για να αποκοιμηθούν τα νήπια). Συγκεκριμένα, κάθε ώρα επιπλέον χρήσης του τάμπλετ σχετίζεται με 26,4 λεπτά λιγότερου νυχτερινού ύπνου και 10,8 λεπτά περισσότερου κατά τη διάρκεια της ημέρας (σελ.4). Αυτή φαίνεται να είναι η πρώτη έρευνα που μελετά ακριβώς αυτό το θέμα και για αυτό τα δεδομένα χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης καθώς και μία πιο μακροχρόνια έρευνα που να τεκμηριώνει τα ευρήματα.

Οι Papadakis, Kalogiannakis & Zaranis (2018) μελετούν τον τρόπο με τον οποίον οι ΤΠΕ και συγκεκριμένα οι οθόνες αφής και οι φορητοί Η/Υ επηρεάζουν την σχέση με μαθηματικές έννοιες και την κατανόηση τους από τα παιδιά. Μέσα από 24 μισάωρα μαθήματα αριθμητικών έργων, εξέτασε 2 πειραματικές ομάδες παιδιών και μια ομάδα ελέγχου ως προς την κατανόηση αριθμών χρησιμοποιώντας διαφορετικό μέσο σε κάθε ομάδα. Η πρώτη ομάδα χρησιμοποίησε φορητό Η/Υ, η δεύτερη τάμπλετ και η ομάδα ελέγχου την παραδοσιακή διδασκαλία μαθηματικών εννοιών. Οι εφαρμογές που χρησιμοποιήθηκαν κατασκευάστηκαν ειδικά από τους ερευνητές έτσι ώστε να συνάδουν με το αναλυτικό πρόγραμμα για τα ελληνικά νηπιαγωγεία. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ομάδα που χρησιμοποίησε τάμπλετ είχε υψηλότερα αποτελέσματα και από την ομάδα που χρησιμοποίησε φορητό Η/Υ και από την ομάδα ελέγχου, γεγονός που υποστηρίζει παλαιότερες έρευνες που υποστηρίζουν ότι το τάμπλετ ενισχύει τη μάθηση σε διάφορους τομείς της εκπαίδευσης (Aladé et al. 2016, Calder 2015, Chen et al. 2014, Shamir et al. 2017b). Ειδικά για τις μαθηματικές έννοιες, οι έρευνες δείχνουν ότι όσο πιο πρώιμα αναπτύσσονται τόσο πιο πολύ επηρεάζουν όχι μόνο την μετέπειτα μαθηματική αντίληψη του παιδιού, αλλά και τη γενικότερη αναγνωστική ικανότητα και αντίληψη (Clements and Sarama 2011; Schroeder and Kirkorian 2016 παρατίθεται στο Papadakis, Kalogiannakis & Zaranis (2018)).

Άλλη μια έρευνα που υποστηρίζει τα παραπάνω δεδομένα είναι αυτή του Schroeder & Kirkorian (2016) οι οποίοι μελέτησαν το κατά πόσο η εξοικείωση με ένα χαρακτήρα παιχνιδιού μπορεί να μεταβάλει και να ενισχύσει τη μάθηση παιδιών προσχολικής ηλικίας. Δημιούργησαν λοιπόν ένα παιχνίδι/έργο βασισμένο σε

χαρακτήρες μίας δημοφιλούς τηλεοπτικής σειράς και χρησιμοποιώντας αυτούς τους χαρακτήρες, διαμόρφωσαν παιχνίδια τα οποία έλεγχαν κατανόηση μαθηματικών εννοιών. Στη συγκεκριμένη έρευνα φάνηκε ότι παρά την μεγάλη χρήση των ΤΠΕ από τα παιδιά η μάθηση και η μεταφορά αυτής της μάθησης στον πραγματικό κόσμο δεν μπορούν να συνδεθούν. Το ποσοστό το οποίο τα παιδιά μαθαίνουν από την χρήση τεχνολογιών είναι σε ευρεία κλίμακα και δύσκολα μπορεί να γενικευτεί και να μεταφερθεί σε παρεμφερή μελλοντικά σενάρια. Επομένως είναι σημαντικό το πώς και ποια εκπαιδευτικά μέσα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να είναι αποτελεσματικά στη μάθηση. (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5020045/>)

Διάφοροι ερευνητές παραθέτουν εξηγήσεις για το λόγο για τον οποίον τα παιδιά φαίνεται να προσελκύονται από τις οθόνες αφής συγκεκριμένα. Οι Aladé et al. (2016) θεωρούν ότι οι μαθηματικές έννοιες γίνονται πιο εύκολα κατανοητές όταν παρουσιάζονται πολυμεσικά (εικόνα, ήχος, βίντεο) και έχουν άμεση ανατροφοδότηση. Οι Sheehan and Uttal 2016 θεωρούν ότι η αλληλεπίδραση του παιδιού με τη συσκευή δημιουργεί πιο βιωματικό περιβάλλον για τα παιδιά και τους παρέχει τη δυνατότητα επανάληψης όσες φορές το επιθυμούν για να το εμπεδώσουν. Οι Couse και Chen (2010) ισχυρίζονται ότι αυτό μπορεί να γίνει κάλλιστα και στην τάξη χωρίς να φορτώνει τα παιδιά με την απογοήτευση που μπορεί να επιφέρει η ομαδική αλληλεπίδραση της τάξης.

Οι Kalogiannakis, M., & Papadakis, S. (2017) ανέπτυξαν ένα εργαλείο αξιολόγησης εκπαιδευτικών εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα για παιδιά προσχολικής ηλικίας λαμβάνοντας υπόψη την παιδαγωγική αντίληψη, το σχεδιασμό και τη λειτουργικότητα των εφαρμογών. Το εργαλείο απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και σκοπό έχει να τους επιστήσει την προσοχή στην ποιότητα των πολυάριθμων εφαρμογών που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο. Οι ερευνητές εξέτασαν 60 εφαρμογές που ανέδειξε η αναζήτηση τους με τα κριτήρια παιδί προσχολικής ηλικίας, οικογένεια και εκπαίδευση. Η αξιολόγηση τους έδειξε ότι το 5% των εφαρμογών ήταν απλά ηλεκτρονική αναπαραγωγή ιστοριών (e-story book) και το 95% ήταν εφαρμογές που συνδύαζαν την διασκέδαση με κάποια εκπαιδευτική διάνθηση (edutainment), συνήθως του τύπου ασκήσεων επανάληψης ή απομνημόνευσης με απαντήσεις κλειστού τύπου ή πολλαπλών επιλογών. Μόνο δύο εφαρμογές κατάφεραν να ξεπεράσουν τον μέσο όρο της κλίμακας. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν τη χαμηλή ποιότητα των διαθέσιμων εκπαιδευτικών εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα

για παιδιά προσχολικής ηλικίας και τη δυσκολία των γονιών αλλά και των εκπαιδευτικών να επιλέξουν και να τις χρησιμοποιήσουν για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

2.4. Οι κίνδυνοι του διαδικτύου

Οι ερευνητές (Álvarez, et al.,2013, Valcke et al., 2010) διακρίνουν πέντε είδη κινδύνων του διαδικτύου για τα παιδιά και τους νέους:

α) ο αρνητικός αντίκτυπος στις κοινωνικές σχέσεις. Ο εκφοβισμός μέσω διαδικτύου είναι ένα πολύ συχνό φαινόμενο σήμερα κυρίως στις βόρειο-ευρωπαϊκές χώρες (Eurostat 2015:83). Στην Ελλάδα τα ποσοστά εκφοβισμού στα αγόρια ηλικίας 11-15 ετών ήταν 26.4% το 2002, 51.8% το 2006 και 29.3% το 2009 (Craig et al 2009). Τα ποσοστά που αφορούν κορίτσια ήταν αντίστοιχα. Παρόλο που τα ποσοστά έπεσαν μετά τη σημαντική άνοδο του 2006, δυστυχώς συνεχίζουν να αφορούν το ένα τρίτο των εφήβων. Οι Kokkinos et al. (2013) σε μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για τον κυβερνο-εκφοβισμό σημειώνουν ότι τα ποσοστά είναι αντίστοιχα με τον κατά πρόσωπο εκφοβισμό και ότι οι εκφοβιστές χαρακτηρίζονται από χαμηλή σχολική απόδοση και μη αποτελεσματικές στρατηγικές αντιμετώπισης προβλημάτων, ενώ τα θύματα συνήθως χαρακτηρίζονται από παθητικότητα.

β) ο αρνητικός αντίκτυπος στη συναισθηματική εξέλιξη του παιδιού κυρίως από έκθεση σε πορνογραφικό υλικό, βίαιες σκηνές και βίαιη χρήση της γλώσσας.

γ) ο αρνητικός αντίκτυπος στη σωματική υγεία εξαιτίας της καθιστικής στάσης και της έλλειψης άθλησης.

δ) ο αρνητικός αντίκτυπος στη διαχείριση χρόνου. Η αφοσίωση σε παιχνίδια ή μουσική στερεί τα παιδιά και τους νέους από ποιοτικό χρόνο με την οικογένεια ή τους συνομηλίκους τους και από τις σχολικές εργασίες.

ε) ροπή προς τον καταναλωτισμό. Τα παιδιά και οι έφηβοι είναι πιο ευάλωτοι στις διαφημίσεις που παρεμβαίνουν στα στο διαδίκτυο και δεν έχουν την κριτική σκέψη να αντιληφθούν τις προθέσεις των διαφημιστών και να τις διαχωρίσουν από τις δικές τους επιθυμίες και ανάγκες.

Άλλοι ερευνητές (De Moore et al 2008 στον Valcke et al 2011) ομαδοποιούν τους κινδύνους του διαδικτύου σε τρεις κατηγορίες.

Η πρώτη κατηγορία αφορά το περιεχόμενο των ιστοσελίδων που επισκέπτονται τα παιδιά. Αναφέρεται κυρίως σε περιεχόμενο βίας, ρατσισμού, γλώσσας μίσους, τα οποία μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την μετέπειτα εξέλιξη του παιδιού. Τα δεδομένα από διάφορες χώρες ποικίλουν σε ποσοστά και σοβαρότητα του φαινομένου και οι ερευνητές επισημαίνουν ότι αλλάζουν όχι μόνο γεωγραφικά/τοπικά αλλά με τον χρόνο (Álvarez, et al.,2013, Valcke et al., 2010). Παραδείγματος χάριν, στην Ολλανδία το 2001, η έρευνα των Valkenburg και Soeters έδειξε ότι μόνο το 4% των παιδιών ηλικίας 8-13 ετών δήλωσαν ότι είχαν εκτεθεί σε πορνογραφικό υλικό και βία, αλλά η έρευνα των Valcke et al. το 2008 ανέβασε το ποσοστό στο 40% στην ίδια χώρα με παιδιά ίδιας ηλικίας. Στην Ελλάδα δεν έχουν ερευνηθεί τέτοια δεδομένα παρά τις προσπάθειες αναζήτησής μας.

Μια άλλη μορφή του κινδύνου του περιεχομένου των ιστοσελίδων αφορά τις λανθασμένες ή ανακριβείς πληροφορίες που αναφέρονται σε αυτές. Η έρευνα των Livingstone και Bober (2004) στη Μεγάλη Βρετανία έδειξε ότι μόνο το 33% των παιδιών ηλικίας 9-19 ετών γνωρίζουν πώς να αξιολογούν τις διαδικτυακές πηγές. Τα παιδιά θα πρέπει να εκπαιδευτούν στην αξιολόγηση του περιεχομένου που συναντούν στο διαδίκτυο (π.χ. για τις σχολικές εργασίες τους) από το σχολείο και από την οικογένεια.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά του κινδύνους διαδικτυακής επικοινωνίας και αναφέρεται στο πρόβλημα του κυβερνο-εκφοβισμού (βλέπε παραπάνω), της σεξουαλικής παρενόχλησης αλλά και στη αποκάλυψη προσωπικών δεδομένων που μπορεί να οδηγήσουν στα παραπάνω ή και άλλα προβλήματα. Κάποια από αυτά μπορεί να είναι ληστεία στο σπίτι την ώρα που λείπει η οικογένεια, συνάντηση κατά πρόσωπο με άτομο που έχει υποδυθεί ψεύτικη διαδικτυακή ταυτότητα, κλοπή κωδικών, κ.α.

Η τρίτη κατηγορία αφορά κινδύνους καταναλωτισμού και έκθεση της οικογένειας σε περιττά ή υπέρογκα έξοδα. Τέτοια παραδείγματα μπορεί να είναι η αγορά ήχων κλήσης για το κινητό τηλέφωνο, η αγορά χωρίς την απαραίτητη γονική συγκατάθεση ή τον έλεγχο της ηλικίας του αγοραστή και η μεταφόρτωση παιχνιδιών με συγκαλυμμένη χρέωση (Livingstone 2003).

Οι συνέπειες όλων αυτών των κινδύνων μπορεί να έχουν πολύ αρνητικά αποτελέσματα στην ψυχολογική και συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών. Η έρευνα των Cho & Cheon (2005 στο Valcke et al 2011: 1295) έδειξε ότι τα παιδιά που έχουν εκτεθεί σε διαδικτυακούς κινδύνους μπορεί να παρουσιάσουν έντονο φόβο, συμπτώματα ψυχολογικού τραύματος, προβλήματα ταυτότητας, να σχηματίσουν αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους, ακόμα και να εκδηλώσουν βίαιη συμπεριφορά.

Οι γονείς επενδύουν στην τεχνολογία παρά τις ανησυχίες τους για πιθανούς κινδύνους, κυρίως οι πατεράδες, οι γονείς με υψηλότερο κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, οι νεότεροι σε ηλικία, και οι γονείς νεότερων παιδιών. Επενδύουν κυρίως σε τάμπλετ, έξυπνο κινητό τηλέφωνο, φορητό Η/Υ, και παιχνίδια-κονσόλες. Επίσης, αναρτούν φωτογραφίες των παιδιών τους, αλλά σε περιορισμένο ακροατήριο συγγενών και φίλων, τις περισσότερες φορές, αφού το συζητήσουν με τα παιδιά τους. Αυτό δείχνει μια τάση καθοδήγησης των παιδιών στην ασφαλή χρήση του διαδικτύου μέσα από τη χρήση των γονέων. Μια ακόμα ένδειξη ότι οι γονείς χρησιμεύουν σαν μοντέλο για τη συμπεριφορά των παιδιών (Livingstone S., Blum-Ross A., Zhang D. (2018-report 3).

2.5. Πρόληψη των κινδύνων

Η πρόληψη των κινδύνων του διαδικτύου μπορεί να γίνει αντιληπτή σε τρία επίπεδα: το εθνικό (διεθνές ή ευρωπαϊκό), το εκπαιδευτικό και το άμεσο, οικογενειακό περιβάλλον. Σε εθνικό επίπεδο, στην Ελλάδα εφαρμόστηκε ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων -ΓΚΠΔ τον Μάιο του 2018 μετά από ευρωπαϊκή οδηγία (General Data Protection Regulation). Ο ΓΚΠΔ ορίζει την ηλικία των 16 ετών ως ηλικία κατάλληλη για ανεξάρτητη χρήση του διαδικτύου. Αυτό επέφερε σημαντικές αλλαγές στους λογαριασμούς σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες παιδιών κάτω των 16 οι οποίοι είτε έκλεισαν είτε οι γονείς συναίνεσαν με γραπτή τους δήλωση στη συνέχιση τους. Βλέπε <https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/practice/awareness/detail?articleId=2766269>.

Σε εκπαιδευτικό επίπεδο γίνονται ενημερωτικές καμπάνιες σε σχολεία ακολουθώντας την ευρωπαϊκή οδηγία για το «Πρόγραμμα Ασφαλούς Διαδικτύου» (Safer Internet

program, European Commission 2009), την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το «Διαδίκτυο καλύτερα προσαρμοσμένο στα παιδιά» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2012) και τον «Στρατηγικό Χάρτη για Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά» (O'Neill & Dinh, 2018).

Στη χώρα μας έχει δημιουργηθεί ειδική ιστοσελίδα (<http://www.saferinternet.gr/>) με πληροφορίες για εκπαιδευτικούς, γονείς, εφήβους και παιδιά με ειδικά σχεδιασμένο διαδραστικό υλικό. Σκοπός όλων αυτών των πρωτοβουλιών είναι η ενημέρωση, η συνειδητοποίηση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων στα παιδιά και στους εφήβους ασφαλούς διαχείρισης του διαδικτύου, όπως επίσης και ένα εθνικό σημείο αναφοράς ανεπιθύμητων περιστατικών.

Επίσης, πολλά σχολεία εγκαθιστούν ειδικό λογισμικό (φίλτρα μπλοκαρίσματος) για να σταματούν αυτόματα την πιθανή πρόσβαση των παιδιών σε ανεπιθύμητους ιστότοπους. Αυτός είναι ένας επιπλέον τρόπος ελέγχου των παιδιών, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντικαταστήσει την εκπαίδευση στην ανάπτυξη αυτόνομων κριτικών δεξιοτήτων αξιολόγησης. Η έρευνα των Livingstone et al (2018-report 1) έδειξε ότι τέτοιο λογισμικό χρησιμοποιείται και από ένα σημαντικό ποσοστό γονιών στους οικιακούς Η/Υ περισσότερο σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας 5-12 ετών, παρά σε ηλικίες 0-4 ετών (σελ9).

Σε οικογενειακό επίπεδο, ο ρόλος των γονιών μπορεί να θεωρηθεί από υλική και συμβολική οπτική σε σχέση με την ανάπτυξη των ΤΠΕ και την εξοικείωση με το διαδίκτυο. Η υλική συνίσταται στην παροχή συσκευών στα παιδιά, έτσι ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση στις ΤΠΕ και το διαδίκτυο. Η συμβολική αφορά την επίβλεψη και καθοδήγηση που θα παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους για να τα διευκολύνουν σε αυτή τη διαδικασία (Livingstone & Bober 2004 in Valcke et al 2010: 455).

2.6. Η γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου

Η γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου εμπεριέχει όλες τις προσπάθειες των γονιών να ελέγξουν, αλλά και να εξοικειώσουν ή να κοινωνικοποιήσουν το παιδί στο νέο μέσο, το διαδίκτυο. Οι Valcke et al (2010) αναφέρουν ότι η δύο διαστάσεις, του ελέγχου

(control) και της υποστήριξης (warmth), μπορούν να δημιουργήσουν τέσσερις διαφορετικούς τύπους γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου:

α) τους υποστηρικτικούς γονείς (permissive), που χαρακτηρίζονται από μεγάλη διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, αλλά δεν ασκούν μεγάλο έλεγχο ούτε προβάλλουν τις δικές τους απαιτήσεις,

β) τους αποστασιοποιημένους (laissez-faire), που χαρακτηρίζονται από χαμηλή διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, και ούτε ασκούν έλεγχο στη διαδικασία αυτή.

γ) τους αυταρχικούς (authoritarian), που χαρακτηρίζονται από χαμηλή διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, αλλά συγχρόνως ασκούν μεγάλο έλεγχο στη διαδικασία αυτή όταν τα παιδιά προθυμοποιηθούν να την ενεργοποιήσουν,

δ) τους προστατευτικούς (authoritative) που χαρακτηρίζονται από μεγάλη διάθεση να εξοικειώσουν τα παιδιά τους με το διαδίκτυο, και συγχρόνως ασκούν μεγάλο έλεγχο και απαιτούν από τα παιδιά τους να ακολουθήσουν το δικό τους πρότυπο.

Οι Valcke et al (2010) σχεδίασαν ένα ερευνητικό εργαλείο για να μετρήσουν τη γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου (Internet Parenting Style Instrument-IPSI). Χρησιμοποιώντας αυτό το ερωτηματολόγιο απευθύνθηκαν σε 533 γονείς παιδιών 5^{ης} και 6^{ης} δημοτικού στο Βέλγιο. Τα αποτελέσματα της έρευνας τους έδειξαν ότι η πλειονότητα των γονιών εντάσσεται στο προστατευτικό στυλ επιτήρησης του διαδικτύου (59,4%). Οι υπόλοιποι γονείς εντάσσονται με φθίνουσα σειρά στο υποστηρικτικό (12,9%), αυταρχικό (11,4%), ενδιάμεσο (9,4%) και στο αποστασιοποιημένο στυλ (6,9%). Η έρευνα τους ανέδειξε, επίσης, στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα χαρακτηριστικά των γονιών. Οι μητέρες ασκούν περισσότερο έλεγχο, αλλά και υποστηρίζουν ταυτόχρονα τα παιδιά τους. Το ίδιο ισχύει και για τους γονείς 25-44 ετών και αυτούς που έχουν πανεπιστημιακή μόρφωση. Οι οικογένειες με τρία ή λιγότερα παιδιά φαίνεται να υποστηρίζουν περισσότερο τα παιδιά τους από τις πολύτεκνες οικογένειες. Επίσης, οι γονείς φαίνεται να ελέγχουν και να υποστηρίζουν περισσότερο τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά τους. Δεν αναδείχθηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα σε σχέση με το φύλο των παιδιών, παρόλο που οι γονείς φάνηκε να ασκούν λίγο περισσότερο έλεγχο στα αγόρια και να υποστηρίζουν περισσότερο τα κορίτσια.

Σε έρευνα για τη γονεϊκή επιτήρηση του διαδικτύου στην Ισπανία, οι Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla & Rodrigo (2013) μελέτησαν, επίσης, και τα κίνητρα που δηλώνουν οι γονείς για την ενασχόληση των παιδιών τους με το διαδίκτυο. Η έρευνα βασίστηκε στο ερωτηματολόγιο που ανέπτυξαν οι Valcke et al (2010) και συμμετείχαν 711 γονείς παιδιών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα τους έδειξαν ότι οι νεότεροι σε ηλικία, με τριτοβάθμια εκπαίδευση και γονείς που κατοικούν σε αστικές περιοχές ασκούν περισσότερο έλεγχο στα αγόρια γυμνασίου. Επίσης, είναι πιο επικοινωνιακοί και υποστηρικτικοί με τα αγόρια δημοτικού και κυρίως αν είναι μοναχοπαίδια. Τα παιδιά στην ηλικία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χρησιμοποιούν το διαδίκτυο περισσότερο από αυτά της πρωτοβάθμιας. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, κυρίως μητέρες, και από αγροτικές περιοχές γονείς δηλώνουν ότι το παιδί αποφασίζει κατά κύριο λόγο τις επιλογές του στο διαδίκτυο. Οι πατεράδες αγοριών αποφασίζουν κυρίως τις διαδικτυακές επιλογές ενώ οι μητέρες και κυρίως αυτές από αστικές περιοχές και με τριτοβάθμια εκπαίδευση αποφασίζουν κυρίως για τα παιδιά δημοτικού. Τα κύρια είδη γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου που αναδείχθηκαν είναι σε φθίνουσα σειρά: η επικοινωνία, το μπλοκάρισμα ιστοσελίδων, οι θέσπιση κανόνων χρήσης, η επί τόπου επίβλεψη και η υποστήριξη. Το βασικό κίνητρο των γονέων για να χρησιμοποιούν τα παιδιά τους το διαδίκτυο είναι η εξοικείωση με το νέο μέσο και η μάθηση. Άλλα κίνητρα που αναδείχθηκαν σε μικρότερο βαθμό είναι η επικοινωνία με συνομηλίκους των παιδιών και το έχουν τα παιδιά μια συντροφιά.

2.7. Η αντίληψη των παιδιών για τη γονεϊκή επιτήρηση

Από την οπτική των παιδιών, τα αποτελέσματα διαφέρουν ως προς την αυστηρότητα η συστηματικότητα του ελέγχου που αντιλαμβάνονται.

Μια μεγάλη έρευνα (Valcke et al 2011) στη Φλάνδρα του Βελγίου που αφορούσε 10.000 μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού για τρία συνεχή ακαδημαϊκά έτη (2005-6, 2007-8 και 2008-9) ανέδειξε ότι η χρήση του διαδικτύου από τους μαθητές είναι σχετικά ασφαλής, αλλά το ποσοστό ανασφαλούς χρήσης δεν μειώθηκε στατιστικά σημαντικά κατά τη διάρκεια των χρόνων. Αντίθετα, κάποιες συγκεκριμένες συμπεριφορές, όπως το συναντούν κατά πρόσωπο διαδικτυακούς

‘φίλους’ και να αντιμετωπίζουν προσβλητικό ή δυσάρεστα απρόσμενο περιεχόμενο αυξήθηκαν στη διάρκεια των χρόνων.

Τα παιδιά ηλικίας 10-12 ετών ασχολούνται με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια ενώ από την ηλικία των 13 και μετά ασχολούνται κυρίως με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Valcke et al., 2011). Η ίδια έρευνα επισημαίνει ότι τα αγόρια συνήθως ασχολούνται με τα παιχνίδια ενώ τα κορίτσια με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (σελ.1293). Σε σχέση με τον γονεϊκό έλεγχο που αντιλαμβάνονται οι μαθητές, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι 23,2% των μαθητών δήλωσε ότι δεν έχει καθόλου έλεγχο, 23,6% δεν έχει σχεδόν καθόλου έλεγχο, 31,7% έχει ευκαιριακό έλεγχο, 12, 5% ελέγχεται αρκετά συχνά και μόνο το 9% ελέγχεται συνεχώς (σελ.1301). Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν ότι οι μαθητές δεν αισθάνονται τον έλεγχο που ασκούν οι γονείς, είτε διότι οι γονείς τον ασκούν με διακριτικό τρόπο, είτε διότι οι γονείς υπερβάλλουν στις δηλώσεις τους σχετικά με τον έλεγχο που ασκούν στα παιδιά τους. Η δεύτερη εξήγηση μπορεί να καταδεικνύει την κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά, την όποια, όμως, οι γονείς δεν καταφέρνουν να υλοποιήσουν τελικά (social desirability bias). Οι ερευνητές επισημαίνουν ότι λόγω της αύξησης της χρήσης του διαδικτύου και των ΤΠΕ γενικότερα από παιδιά μικρότερης ηλικίας, τα αποτελέσματα ερευνών μπορεί να ποικίλουν σημαντικά ανάλογα με τον τόπο και τον χρόνο της έρευνας.

Έρευνα σε 149 μαθητές γυμνασίου και λυκείου στην Ελλάδα (Aslanidou & Menexes 2008) έδειξε ότι οι μαθητές γυμνασίου είναι πιο συχνοί χρήστες του διαδικτύου από τους μαθητές λυκείου, ότι τα αγόρια είναι πιο συστηματικοί χρήστες για λόγους διασκέδασης (παιχνίδια διαδικτυακά ή μη, μουσική και ταινίες) και η χρήση επηρεάζεται από το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, αλλά όχι τον τόπο διαμονής (πόλεις/ επαρχία). Οι μαθητές δήλωσαν ότι ελέγχονταν περισσότερο όταν ήθελαν να αγοράσουν κάτι, να επισκεφτούν ακατάλληλες ιστοσελίδες, να συνομιλήσουν με αγνώστους και όταν χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο για πολλή ώρα. Ο λιγότερος έλεγχος ασκούνταν όταν έπαιζαν παιχνίδια. Οι ερευνητές ομαδοποίησαν τους μαθητές σε σχέση με τη χρήση του διαδικτύου, τον γονεϊκό έλεγχο και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους σε τρεις ομάδες: α) τους συστηματικούς χρήστες (κυρίως αγόρια) αλλά χωρίς γονεϊκή επίβλεψη (η λιγότερο πολυπληθής ομάδα), β) τους μη συστηματικούς χρήστες και με χαμηλή γονεϊκή επίβλεψη (η περισσότερο πολυπληθής ομάδα) και γ) τους μέτριους χρήστες (κυρίως αγόρια) με υψηλή γονεϊκή επίβλεψη. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι και οι Έλληνες μαθητές δεν αισθάνονται

ισχυρό γονεϊκό έλεγχο στη χρήση του διαδικτύου, όπως φαίνεται από τις ομάδες α και β.

Στο δεύτερο κεφάλαιο συζητήθηκε η καίρια θέση που έχουν αποκτήσει οι νέες τεχνολογίες στα σύγχρονα νοικοκυριά με παιδιά προσχολικής ηλικίας καθώς και ο αντίκτυπος που αυτή η θέση έχει επιφέρει. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναπτυχθεί η ερευνητική μέθοδος της παρούσας έρευνας και θα διατυπωθούν συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα.

Κεφάλαιο 3: Ερευνητική Μέθοδος

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθεί η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα. Αρχικά, θα παρουσιαστεί βιβλιογραφική ανασκόπηση για τη σημασία της ερευνητικής μεθόδου και στη συνέχεια θα περιγραφεί το δείγμα γονέων που συμμετείχε στην παρούσα έρευνα και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του καθώς και ο αριθμός/πλήθος, φύλο και ηλικία παιδιών που αντιστοιχούν σε αυτούς. Κατόπιν, θα γίνει περιγραφή του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε και της διαδικασίας που ακολουθήθηκε. Τέλος, θα διατυπωθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και η μέθοδος ανάλυσης των αποτελεσμάτων.

3.1. Ερευνητική μέθοδος

Η ερευνητική μέθοδος διακρίνεται συνήθως σε ποιοτική και ποσοτική.

Η ποιοτική έρευνα αφορά δεδομένα που συλλέγονται με συνεντεύξεις, παρατήρηση, ημερολόγια και άλλες μεθόδους, ανάλογα με τον ερευνητικό στόχο και το δείγμα πληθυσμού που ερευνάται. Με τις μεθόδους αυτές συνήθως συγκεντρώνεται ένας μεγάλος όγκος κειμένων που στη συνέχεια αναλύονται από τον ερευνητή με βάση θεωρίες του επιστημονικού πεδίου. Η ποιότητα της ανάλυσης έγκειται στην μεθοδικότητα του ερευνητή και την οργάνωση των δεδομένων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες με σκοπό να αναδειχτούν ευρήματα και σχέσεις μεταξύ τους που δεν είναι τόσο προφανείς. Αφορούν, δε, μικρό δείγμα συμμετεχόντων που αναλύουν ένα συγκεκριμένο θέμα σε βάθος. Τα αποτελέσματα ποιοτικών ερευνών χρησιμεύουν είτε ως βάση για περαιτέρω ποσοτική έρευνα είτε ως συνέχεια ποσοτικών ερευνών για να διερευνηθεί κάποιο συγκεκριμένο θέμα με περισσότερη σαφήνεια (Kormos, Kontra & Csölle, 2002).

Η ποσοτική έρευνα αφορά δεδομένα που συλλέγονται με διάφορων τύπων ερωτηματολόγια από μεγαλύτερο δείγμα πληθυσμού και βασίζονται στην ποιότητα των στατιστικών αναλύσεων που γίνονται στη συνέχεια σε αυτά. Τα ερωτηματολόγια, εκτός από τα δημογραφικά στοιχεία, συλλέγουν κυρίως στάσεις, συμπεριφορές, αντιλήψεις, γνώμες ενδιαφέροντα και αξίες των συμμετεχόντων πάνω σε κάποιο

συγκεκριμένο θέμα που ερευνάται. Το πλεονέκτημα των ερωτηματολογίων έγκειται στο γεγονός ότι καταφέρνουν να συλλέξουν ένα μεγάλο αριθμό δεδομένων από μεγάλο δείγμα πληθυσμού σε σχετικά σύντομο χρόνο. Άρα, είναι πολύ αποτελεσματικά σε σχέση με το χρόνο που αφιερώνει ο ερευνητής, σε σύγκριση με αυτόν που χρειάζεται για τις συνεντεύξεις ή την παρατήρηση, παραδείγματος χάριν. Φυσικά, η ποιότητα του ερωτηματολογίου είναι μέγιστης σημασίας για την ποιότητα της έρευνας και για το λόγο αυτό αφιερώνεται σημαντικός χρόνος στο σχεδιασμό του. Τα μειονεκτήματα των ερωτηματολογίων μπορεί να θεωρηθούν η απλότητα των ερωτημάτων, η έλλειψη ενδιαφέροντος από τους συμμετέχοντες κατά τη συμπλήρωση τους, και οι κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις (social desirability effect) σε αντίθεση με τις πραγματικές που αναμένει ο ερευνητής. Επίσης, τα ερωτηματολόγια που απευθύνονται σε μεγάλο δείγμα του πληθυσμού είναι ανώνυμα, γεγονός που δυσχεραίνει την οποιαδήποτε διορθωτική κίνηση θα επιθυμούσε να κάνει ο ερευνητής, είτε στη δομή του ερωτηματολογίου, είτε στη έκφραση κάποιου ερωτήματος, είτε στην εις βάθος διερεύνηση κάποιου επιμέρους θέματος. Για το λόγο αυτό πολλές φορές στο τέλος του ερωτηματολογίου ζητούνται τα στοιχεία των συμμετεχόντων σε εθελοντική βάση (Dörnyei 2003).

Τα ερωτήματα ή οι δηλώσεις του ερωτηματολογίου συνήθως βασίζονται σε μια αρχική ποιοτική (διερευνητική) έρευνα που θα αναδείξει τους επιμέρους τομείς του θέματος και στη συνέχεια επιβεβαιώνεται η εγκυρότητα από την ερευνητική ομάδα και η αξιοπιστία του από τις στατιστικές αναλύσεις. Η εγκυρότητα αφορά το κατά πόσον το ερωτηματολόγιο ελέγχει αυτό που ισχυρίζεται ότι ελέγχει (π.χ. τον γονεϊκό έλεγχο του διαδικτύου) και διασφαλίζεται από τους ειδικούς επιστήμονες του κλάδου. Διακρίνονται διάφοροι τύποι εγκυρότητας: περιεχομένου (content validity), εννοιολογικής κατασκευής (construct), με βάση κριτηρίων (criterion), συγκλίνουσα (convergent) ή αποκλίνουσα (discriminant) σε σχέση με άλλο ερωτηματολόγιο στο ίδιο ή σχετικό θέμα.

Η αξιοπιστία αφορά το κατά πόσον το ερωτηματολόγιο είναι σταθερό σε αυτό που μετράει. Επηρεάζεται από τους συμμετέχοντες και από τη διαδικασία που ακολουθείται. Τα σταθμισμένα και δημοσιευμένα ερωτηματολόγια συνήθως συνοδεύονται από εγχειρίδιο που περιγράφει τις αναλύσεις και αλλαγές που υπέστη το ερωτηματολόγιο για να φτάσει στην αξιόπιστη μορφή του και τη διαδικασία που χρειάζεται να ακολουθήσουν άλλοι ερευνητές που επιθυμούν να το χρησιμοποιήσουν

σε άλλα δείγματα πληθυσμού. Η μετάφραση σταθμισμένου ερωτηματολογίου από μια γλώσσα σε άλλη μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία του. Επίσης, η μετάφραση σε άλλη γλώσσα μπορεί να σημαίνει και προσαρμογή των ερωτημάτων ή δηλώσεων στο κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον των ανθρώπων που τη μιλούν. Για το λόγο αυτό, σε περίπτωση μεταφρασμένου ερωτηματολογίου ακολουθείται η διαδικασία επαναμετάφρασης αυτού στην αρχική γλώσσα από ειδικό και η πιλοτική εφαρμογή του σε μικρότερο αλλά παρόμοιο δείγμα. Η αξιοπιστία ενός ερωτηματολογίου ελέγχεται με τη στατιστική μέθοδο της εσωτερικής συνέπειας (Cronbach α internal consistency). Όσο πιο κοντά στη μονάδα (1) είναι το αποτέλεσμα της ανάλυσης, τόσο πιο αξιόπιστο είναι το ερωτηματολόγιο ή η κλίμακα του ($0.9 \leq \alpha$ = άριστη, $0.8 \leq \alpha < 0.9$ = καλή, $0.7 \leq \alpha < 0.8$ =αποδεκτή, $0.6 \leq \alpha < 0.7$ = αμφισβητούμενη, $0.5 \leq \alpha < 0.6$ =μικρή, και $\alpha < 0.5$ =μη αποδεκτή (Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Cronbach%27s_alpha).

Οι συνήθεις τύποι ερωτημάτων ή δηλώσεων στα ερωτηματολόγια είναι: ερωτήσεις πολλαπλών απαντήσεων (multiple choice questions), συμφωνία ή διαφωνία με τη δήλωση σε μια κλίμακα 3 έως 6 βαθμών (Likert scale), σωστό/λάθος, ιεράρχηση προτιμήσεων (rank order scale), λίστα επιλογής (checklists), και άλλες (Dörnyei 2003: 36-46).

Η σύγχρονη ερευνητική μέθοδος προτείνει συνδυασμό ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων (mixed methods) στη διερεύνηση των διαφόρων κοινωνικών φαινομένων, έτσι ώστε να μπορεί να εκμεταλλευτεί ο ερευνητής τις δυνατότητες και των δύο προσεγγίσεων: μεγάλο δείγμα πληθυσμού και εις βάθος διερεύνηση επιμέρους θεμάτων από επιλεγμένο πλήθος (συνήθως αυτό που εθελοντικά προσφέρεται).

3.2. Οι συμμετέχοντες γονείς

149 γονείς συμμετείχαν στην έρευνα (24 άνδρες και 125 γυναίκες). Στην πλειοψηφία τους είναι 31 έως 40 ετών (59,06%) πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (48,32%) και σε έγγαμη οικογένεια (89,26%) (αναλυτικά βλέπε πίνακα 1). Βλέπουν τηλεόραση (48,32%) και χρησιμοποιούν το έξυπνο κινητό τηλέφωνο (55,03%) από μισή έως μια ώρα καθημερινά. Οι περισσότεροι δεν χρησιμοποιούν καθόλου τάμπλετ (79,87%)

ούτε Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο (73,83%). Περίπου το ένα τρίτο δεν χρησιμοποιεί ούτε Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο (30,87%), ενώ το 36,92% τον χρησιμοποιεί για μισή έως μια ώρα και το 32,21% για δύο ή και παραπάνω ώρες καθημερινά. Αναλυτικά η χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τους συμμετέχοντες γονείς απεικονίζεται στον πίνακα 2.

Πίνακας 1. Περιγραφή δείγματος: δημογραφικά στοιχεία γονέων.

Φύλο		Ηλικία		Εκπαίδευση		Οικογενειακή κατάσταση	
Αντρας	24 16,11 %	< 30	21 14,09 %	Δευτεροβάθμια	41 27,52 %	Παντρεμένος/η με παιδιά	133 89,26 %
Γυναίκα	125 83,89 %	31 - 40	88 59,06 %	Τριτοβάθμια	72 48,32 %	Διαζευγμένος/η με παιδιά	7 4,70%
		41 - 50	39 26,17 %	Μεταπτυχιακό	32 21,48 %	Άλλο	9 6,04%
		>51	1 0,67%	Διδακτορικό	4 2,68%		
Σύνολο	149 100%		149 100%		149 100%		149 100%

Πίνακας 2. Χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από γονείς σε καθημερινή βάση

	Τηλεόραση	Έξυπνο κινητό τηλέφωνο	Τάμπλετ	Η/Υ χωρίς πρόσβαση	Η/Υ με πρόσβαση
Καθόλου	27 18.12%	16 10.74%	119 79.87%	110 73.83%	46 30.87%
Μισή ώρα	29 19.46%	18 12.08%	15 10.07%	16 10.74%	32 21.48%
Μία ώρα	43 28.86%	64 42.95%	6 4.03%	14 9.40%	23 15.44%

Δύο ώρες	24 16.11%	11 7.38%	3 2.01%	1 0.67%	10 6.71%
Πάνω από 2 ώρες	26 17.45%	40 26.85%	6 4.03%	8 5.37%	38 25.50%
	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%

Οι περισσότεροι γονείς (55,7%) που συμμετείχαν έχουν μόνο ένα παιδί. Το 35,6% έχει δύο παιδιά, δέκα γονείς (6,7%) έχουν τρία παιδιά ενώ μόνο τρεις γονείς έχουν πολύτεκνες οικογένειες (2%). Συνολικά έχουν 231 παιδιά (πρόσθεση 1^{ου}, 2^{ου}, 3^{ου} και 4^{ου} παιδιού) (133 αγόρια και 98 κορίτσια). Από αυτά τα παιδιά 205 είναι προσχολικής ηλικίας: 64 παιδιά 3 έως 3,5 ετών, 72 παιδιά 4 έως 4,5 ετών και 69 παιδιά 5 έως 6 ετών (βλέπε παράρτημα Ι).

3.3. Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο (βλέπε παράρτημα ΙΙ) που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα χωρίζεται σε τρία μέρη:

α) τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων (φύλο, ηλικία, επίπεδο σπουδών, οικογενειακή κατάσταση, ηλικία και φύλο των παιδιών τους, και προσωπική χρήση των ηλεκτρονικών συσκευών).

β) ο τρόπος διαχείρισης των ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά στο σπίτι (οι ηλεκτρονικές συσκευές που χρησιμοποιεί το παιδί, για πόσο χρόνο και πόσος από αυτό το χρόνο είναι με επιτήρηση από τον γονέα ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας, και οι λόγοι για τους οποίους επιτρέπουν τη χρήση τους από τα παιδιά τους). Το μέρος αυτό αποτελείται από πέντε ερωτήσεις.

γ) το γονεϊκό στυλ επιτήρησης των παιδιών τους στη χρήση του διαδικτύου. Το μέρος αυτό αποτελείται από 21 δηλώσεις που προσαρμόστηκαν από το ερωτηματολόγιο των Valcke et al (2010). Το ερωτηματολόγιο αυτό χρησιμοποιήθηκε σε έρευνα στη

Φλάνδρα του Βελγίου σε γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας και αποτελούνταν από 25 δηλώσεις με σκοπό να διερευνήσει το γονεϊκό στυλ επιτήρησης των παιδιών τους στη χρήση του διαδικτύου. Οι δηλώσεις αυτές αρχικά μεταφράστηκαν στην ελληνική και στη συνέχεια επανα-μεταφράστηκαν στην αγγλική του δημοσιευμένου ερωτηματολογίου για έλεγχο της μετάφρασης (back translation method) από εξειδικευμένη καθηγήτρια της αγγλικής για ακαδημαϊκούς σκοπούς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τέσσερις δηλώσεις του αρχικού ερωτηματολογίου που αφορούσαν διαδικτυακή συζήτηση (online chatting) δεν χρησιμοποιήθηκαν διότι θεωρήθηκε ότι η ενασχόληση αυτή υπερβαίνει την κοινωνικοποίηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Στη συνέχεια, το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε τέσσερις γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας για πιλοτικό έλεγχο πριν κυκλοφορήσει για τους σκοπούς της κυρίως έρευνας.

3.4. Ερευνητική Διαδικασία

Το ερωτηματολόγιο κυκλοφόρησε από τον Ιανουάριο μέχρι το Μάιο 2018 σε γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή. Για την ηλεκτρονική μορφή χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Google forms στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://goo.gl/forms/REgm3ApkIPFqtY2m2> . Χρησιμοποιήθηκε, επίσης, το Facebook για τη διάδοσή του.

3.5. Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να διερευνήσει τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Σε ποιες συσκευές οι γονείς επιτρέπουν πρόσβαση στα νήπια/παιδιά τους και για πόσο χρόνο καθημερινά;
2. Πόσος από αυτόν τον χρόνο είναι με επιτήρηση από το γονέα ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας;
3. Για ποιους λόγους επιτρέπουν οι γονείς τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους;
4. Ποιο είδος γονεϊκής επιτήρησης υιοθετούν;

5. Ποιες ομάδες γονέων σχηματίζονται με βάση τα επίπεδα γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα;
6. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του γονέα, όπως φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο;
7. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης συνδέεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών, όπως φύλο, ηλικία και πλήθος παιδιών στην οικογένεια;
8. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης συνδέεται από την ίδια επιτήρηση ή από την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας;
9. Σε ποιο βαθμό το επίπεδο γονεϊκής επιτήρησης συνδέεται α) τη χρήση των συσκευών από τα παιδιά, και β) την ίδια επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά και γ) την επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας;

3.6. Ανάλυση δεδομένων

Για την ανάλυση δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν το φύλλο εργασίας Excel και το στατιστικό πακέτο SPSS 23. Τα περιγραφικά αποτελέσματα για τα πρώτα τρία ερωτήματα εξήχθησαν από το Excel. Για τα υπόλοιπα ερωτήματα χρησιμοποιήθηκε το SPSS 23. Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Principle Component Analysis) χρησιμοποιήθηκε για ανίχνευση παραγόντων (σύνθετων μεταβλητών) στις 21 δηλώσεις για γονεϊκό στυλ επιτήρησης των παιδιών στη χρήση του διαδικτύου (ερώτημα 4) και την επιβεβαίωση της δομής του ερωτηματολογίου σε σχέση με το αρχικό ερωτηματολόγιο. Για τη διαφοροποίηση του γονεϊκού στυλ επιτήρησης στη χρήση του διαδικτύου σε σχέση με το φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο του γονέα (ερώτημα 6) και για την διαφοροποίηση σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών (ερώτημα 7) χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση διακύμανσης (analysis of variance, anova).

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με την ερευνητική μέθοδο με έμφαση στην ποσοτική μέθοδο, περιγράφηκε το δείγμα των συμμετεχόντων γονέων με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά τους και τα χαρακτηριστικά των παιδιών τους, όπως επίσης και το ερωτηματολόγιο που

χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα. Διατυπώθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και περιγράφηκε η μέθοδος ανάλυσης αποτελεσμάτων. Στο επόμενο κεφάλαιο θα περιγράψουν αναλυτικά τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων της παρούσας έρευνας.

Κεφάλαιο 4: Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας αναλυτικά.

Αρχικά, θα παρουσιαστούν τα περιγραφικά στοιχεία που αφορούν την πρόσβαση των παιδιών στις διάφορες ηλεκτρονικές συσκευές, τον χρόνο επιτήρησης από τον ίδιο το γονέα και από άλλο μέλος της οικογένειας και τα κίνητρα για τη χρήση των συσκευών. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστεί η ανάλυση παραγόντων και οι αναλύσεις εσωτερικής συνέπειας αυτών για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία της μετάφρασης του ερωτηματολογίου. Με βάση τους παράγοντες αυτούς και τις σύνθετες μεταβλητές που θα δημιουργηθούν, χρησιμοποιώντας αναλύσεις διακύμανσης, θα εξεταστεί η σχέση των παραγόντων με δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων και τα χαρακτηριστικά των παιδιών τους.

Με σκοπό να διερευνηθούν τα επίπεδα γονεϊκής επιτήρησης πιο διεξοδικά θα δημιουργηθούν τρεις ομάδες: υψηλής, μεσαίας και χαμηλής επιτήρησης με βάση το μέσο όρο του κάθε παράγοντα και την τυπική απόκλιση. Οι μεταβλητές αυτές θα χρησιμοποιηθούν στην ανάλυση crosstabulation για να ομαδοποιηθεί το δείγμα γονέων μας ανάλογα με την γονεϊκή επιτήρηση που παρέχει στα παιδιά του. Στην συνέχεια, αυτές οι μεταβλητές επιπέδου γονεϊκής επιτήρησης θα χρησιμοποιηθούν σε αναλύσεις διακύμανσης για να εξεταστεί η σχέση τους με την ημερησία χρήση των συσκευών, με την ίδια επιτήρηση και με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας.

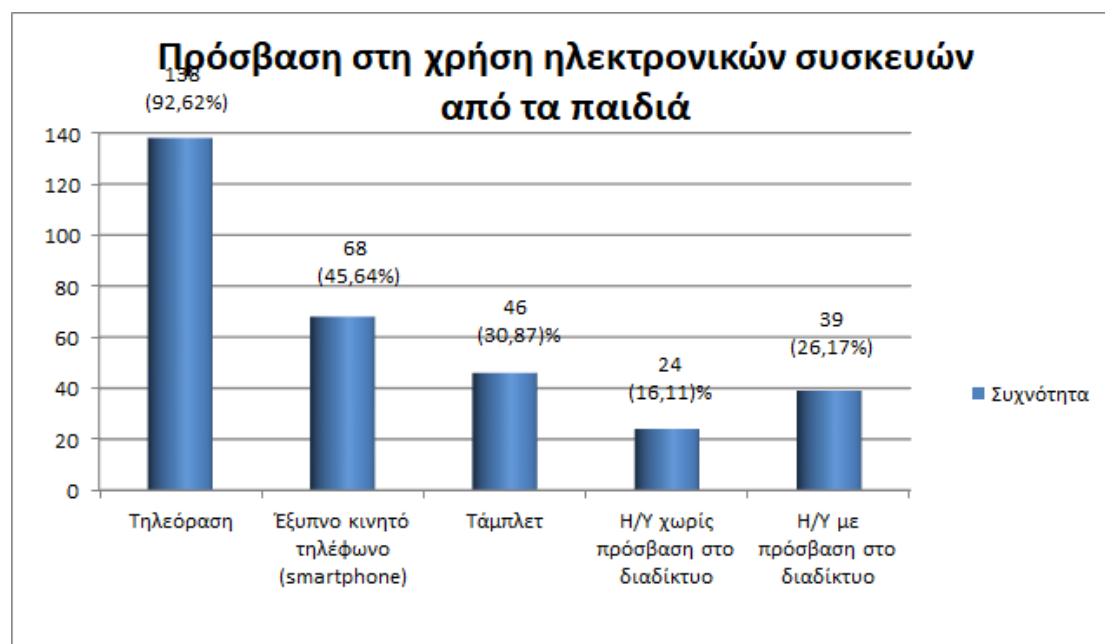
4.1. Συσκευές που οι γονείς επιτρέπουν πρόσβαση στα νήπια/παιδιά τους και για πόσο χρόνο καθημερινά

Η τηλεόραση είναι προσβάσιμη για τα παιδιά σχεδόν σε όλες τις οικογένειες (92,62%) (πίνακας 3) για μια ώρα την ημέρα (πίνακας 4). Περίπου οι μισοί γονείς

(45,64%) επιτρέπουν στα νήπια τους να χρησιμοποιούν το έξυπνο κινητό τηλέφωνο, το ένα τρίτο (30,87%) το τάμπλετ, και το 26,17% των γονιών επιτρέπει τη χρήση Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Η χρήση των συσκευών αυτών επιτρέπεται για μισή ώρα την ημέρα σύμφωνα με τη δήλωση των γονέων (πίνακας 4). Αντίθετα, μόνο το 16,11% των γονιών δηλώνει ότι επιτρέπει το παιδί του να χρησιμοποιεί Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο (πίνακας 3).

Πίνακας 3. Πρόσβαση στη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά

	Συχνότητα	%
Τηλεόραση	138	92,62%
Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)	68	45,64%
Τάμπλετ	46	30,87%
Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο	24	16,11%
Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο	39	26,17%

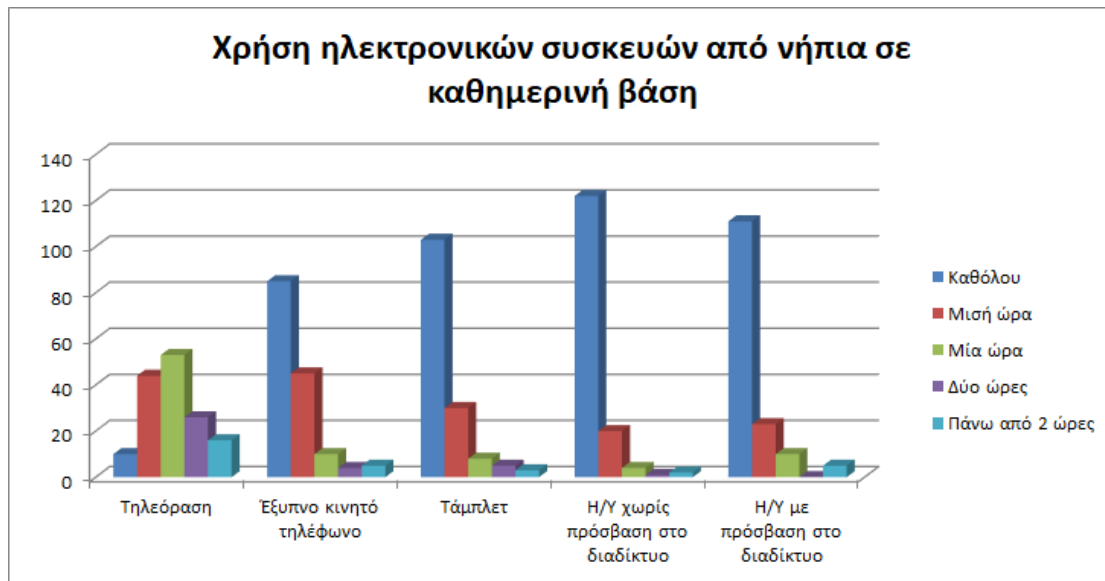

Η πλειονότητα των γονέων επιτρέπει τη χρήση της τηλεόρασης από μισή (29,53%) έως μια ώρα (35,57%) ημερησίως. Αντίθετα, στις υπόλοιπες ηλεκτρονικές συσκευές

οι γονείς είναι πιο αυστηροί στη χρήση τους. Η πλειονότητα των γονέων απαγορεύουν τη χρήση (σε φθίνουσα σειρά) Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο (81.88%), Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο (74.50%), τάμπλετ (69.13%), έξυπνου κινητού τηλεφώνου (57.05%). Μόνο για μισή ώρα ημερησίως επιτρέπεται η χρήση έξυπνου κινητού τηλεφώνου (30.20%), τάμπλετ (20.13%), Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο (15.44%) και Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο (13.42%).

Πίνακας 4. Χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από νήπια σε καθημερινή βάση

	Τηλεόραση	Έξυπνο κινητό τηλέφωνο	Τάμπλετ	Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο	Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο
Καθόλου	10 6,71%	85 57,05%	103 69,13%	122 81,88%	111 74,50%
Μισή ώρα	44 29,53%	45 30,20%	30 20,13%	20 13,42%	23 15,44%
Μία ώρα	53 35,57%	10 6,71%	8 5,37%	4 2,68%	10 6,71%
Δύο ώρες	26 17,45%	4 2,68%	5 3,36%	1 0,67%	0 0,00%
Πάνω από 2 ώρες	16 10,74%	5 3,36%	3 2,01%	2 1,34%	5 3,36%
	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%

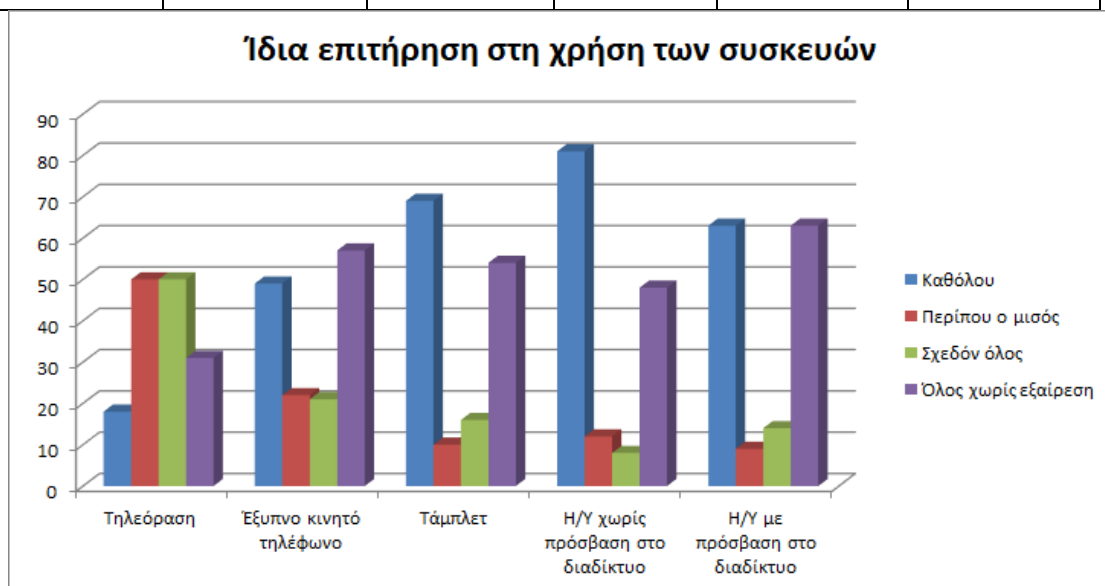
4.2. Ίδια επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά και επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας.

Οι γονείς φαίνεται να είναι μοιρασμένοι ως προς το χρόνο που δηλώνουν ότι επιτηρούν το παιδί τους στη χρήση των ηλεκτρονικών συσκευών. Η τηλεόραση ξεχωρίζει από τις άλλες συσκευές καθώς τα δύο τρίτα των γονιών δηλώνουν ότι επιβλέπουν το παιδί τους τον μισό (33.56%) ή σχεδόν όλο το χρόνο (33.56%) που παρακολουθεί τηλεόραση. Αντίθετα, στον Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο (54.36%), και στο τάμπλετ (46.31%) περίπου οι μισοί αφήνουν τα παιδιά τους χωρίς καθόλου επιτήρηση. Αντίστοιχα, το ένα τρίτο περίπου δηλώνει ότι τα επιτηρεί καθόλη τη διάρκεια της χρήσης τους (Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο (32.21%), και στο τάμπλετ (36.24%)). Στο έξυπνο κινητό τηλέφωνο το ένα τρίτο των γονιών δηλώνει απόλυτη επιτήρηση (38.26%), ένα άλλο τρίτο στο περίπου (28,86%) και ένα άλλο τρίτο ανύπαρκτη (32.89%). Στον Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο περίπου τέσσερις στους δέκα δηλώνουν ότι δεν επιτηρούν καθόλου (42.28%), ενώ ένα ίδιο ποσοστό δηλώνει συνεχή επιτήρηση (42.28%).

Πίνακας 5. Ίδια επιτήρηση στη χρήση των συσκευών

	Τηλεόραση	Έξυπνο κινητό τηλέφωνο	Τάμπλετ	Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο	Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο
Καθόλου	18	49	69	81	63

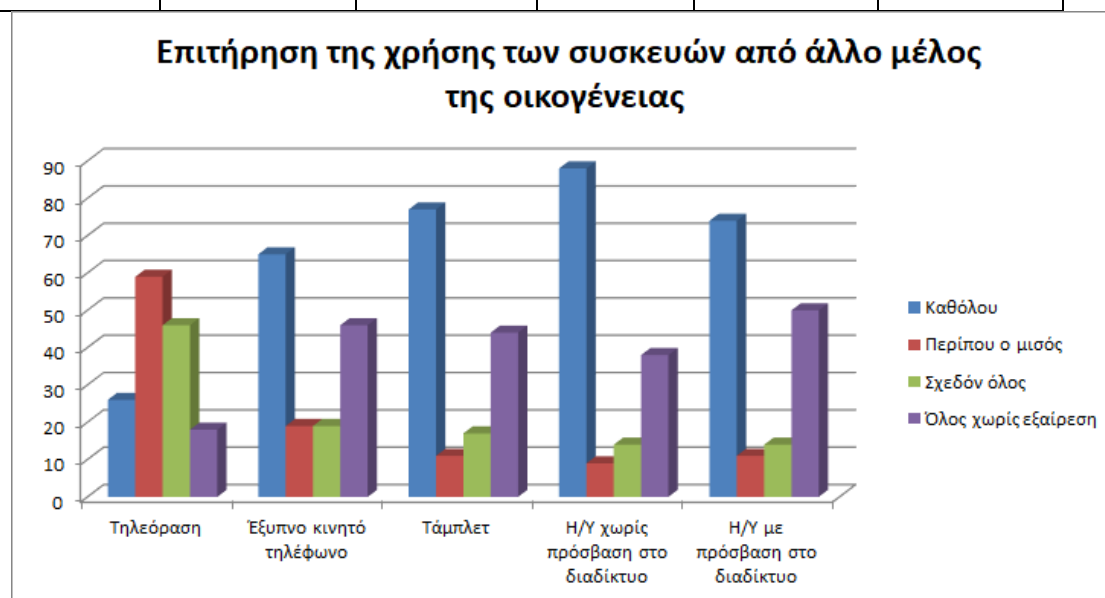
	12,08%	32,89%	46,31%	54,36%	42,28%
Περίπου ο μισός	50 33,56%	22 14,77%	10 6,71%	12 8,05%	9 6,04%
Σχεδόν όλος	50 33,56%	21 14,09%	16 10,74%	8 5,37%	14 9,40%
Όλος χωρίς εξαίρεση	31 20,81%	57 38,26%	54 36,24%	48 32,21%	63 42,28%
	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%

Σε σχέση με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας, η κατάσταση είναι περίπου η ίδια. Σε σχεδόν τις μισές οικογένειες δεν φαίνεται να υπάρχει αυτή η συνθήκη καθώς δηλώνουν καθόλου στη σχετική ερώτηση (Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο: 59.06%, τάμπλετ: 51.68%, Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο: 49.66%, έξυπνο κινητό τηλέφωνο: 43.62%). Αντίθετα, ένας στους τρεις ή ένας στους τέσσερις δηλώνει απόλυτη επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας (Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο: 25.50%, Τάμπλετ: 29.53%, Έξυπνο κινητό τηλέφωνο: 30.87% και Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο: 33.56%).

Πίνακας 6. Επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από άλλο μέλος της οικογένειας

	Τηλεόραση	Έξυπνο κινητό τηλέφωνο	Τάμπλετ	Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο	Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο
Καθόλου	26 17,45%	65 43,62%	77 51,68%	88 59,06%	74 49,66%
Περίπου ο μισός	59 39,60%	19 12,75%	11 7,38%	9 6,04%	11 7,38%
Σχεδόν όλος	46 30,87%	19 12,75%	17 11,41%	14 9,40%	14 9,40%
Όλος χωρίς εξαίρεση	18 12,08%	46 30,87%	44 29,53%	38 25,50%	50 33,56%
	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%	149 100%

4.3. Τα κίνητρα των γονέων για τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους

Στην ερώτηση αυτή ζητήθηκε από τους γονείς να κατατάξουν με σειρά προτεραιότητας έξι πιθανά κίνητρα για τα οποία επιτρέπουν στα παιδιά τους πρόσβαση στις ηλεκτρονικές συσκευές: α) εκπαίδευση, β) ψυχαγωγία, γ) επιβράβευση καλής συμπεριφοράς, δ) εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, και ε) κατανόηση κανόνων παιχνιδιού. Υπήρχε διαθέσιμη και η επιλογή «άλλο» για να συμπληρώσουν κάποιο άλλο κίνητρο.

Η καταμέτρηση των αποτελεσμάτων ανέδειξε την παρακάτω σειρά προτεραιότητας για τα κίνητρα των γονέων:

1^η προτεραιότητα: ψυχαγωγία (77 γονείς)

2^η προτεραιότητα: εκπαίδευση (52 γονείς)

3^η και 4^η προτεραιότητα: εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες (36 και 25 γονείς)

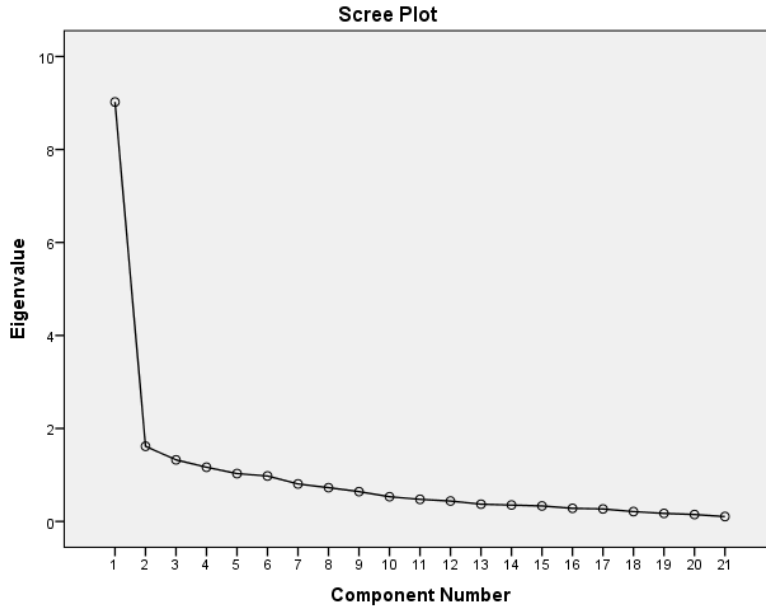
5^η προτεραιότητα: κατανόηση κανόνων παιχνιδιού (39 γονείς)

6^η προτεραιότητα: απασχόληση των παιδιών όσο ο γονέας ασχολείται με κάτι άλλο (π.χ. μαγείρεμα, βοήθεια στο διάβασμα του μεγαλύτερου παιδιού, ξεκούραση) (17 γονείς) (βλέπε παράρτημα ΙΙΙ)

Η επιβράβευση καλής συμπεριφοράς δεν αναδείχθηκε ως προτεραιότητα των γονέων.

4.4. Ανάλυση παραγόντων στο ερωτηματολόγιο γονεϊκής επιτήρησης

Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Principal Component Analysis) ανέδειξε δύο παράγοντες (γράφημα 1) με Eigenvalues υψηλότερες του ένα (1) που εξηγούν συνολικά το 50,65% της διακύμανσης.

Γράφημα 1. Scree plot των παραγόντων από τη διερευνητική ανάλυση παραγόντων (Principal Component Analysis)

Στον πρώτο παράγοντα φορτώνουν όλες οι δηλώσεις που αφορούν τη γονεϊκή στήριξη στην πρόσβαση του διαδικτύου και εξηγεί το 31,15% της διακύμανσης. Η αξιοπιστία του παράγοντα είναι πολύ υψηλή (Cronbach $\alpha = ,926$).

Στον δεύτερο παράγοντα φορτώνουν όλες οι δηλώσεις που αφορούν το γονεϊκό έλεγχο στην πρόσβαση του διαδικτύου και εξηγεί το 19,49% της διακύμανσης. Η αξιοπιστία του παράγοντα είναι υψηλή (Cronbach $\alpha = ,818$).

Ο πίνακας 7 παρουσιάζει τις φορτίσεις των δηλώσεων στον κάθε παράγοντα όπως προέκυψε από την ανάλυση παραγόντων με το ποσοστό διακύμανσης, τον συντελεστή αξιοπιστίας και τον μέσο όρο του.

Πίνακας 7. Οι φορτίσεις των δηλώσεων στους παράγοντες, ποσοστό διακύμανσης, μέσος όρος και συντελεστής αξιοπιστίας

Rotated Component Matrix	F1 Γονεϊκή στήριξη	F2 Γονεϊκός έλεγχος
1. Είμαι τριγύρω όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.		,451
2. Βλέπω την οθόνη όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.		,644

3. Αργότερα, ελέγχω τι είδε το παιδί μου στο διαδίκτυο μέσα από το ιστορικό.		,508
4. Χρησιμοποιώ ειδικό λογισμικό για να μπλοκάρω συγκεκριμένους ιστότοπους από το παιδί μου.		,671
5. Σταματάω το παιδί μου όταν επισκέπτεται έναν ακατάλληλο ιστότοπο.		,619
6. Επιτρέπω στο παιδί μου να σερφάρει στο διαδίκτυο μόνο συγκεκριμένες μέρες και ώρες (π.χ. Τετάρτη απόγευμα).		,589
7. Βάζω όρια στο παιδί μου για την ώρα που του επιτρέπω να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο (π.χ. μία ώρα την ημέρα μόνο).		,478
8. Βάζω όρια στο τι επιτρέπω στο παιδί μου να κάνει στο διαδίκτυο (π.χ. δεν επιτρέπω κάποιες εφαρμογές).		,717
9. Βάζω όρια στον τύπο των ιστοτόπων που επιτρέπω στο παιδί μου να επισκέπτεται.		,626
10. Ορίζω κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου μαζί με το παιδί μου.	,526	
11. Εξηγώ τους κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου στο παιδί μου.	,796	
12. Συζητώ με το παιδί μου για ότι αυτός/-η βρήκε ή θα βρει στο διαδίκτυο.	,788	
13. Συζητάω με το παιδί μου για το τι αυτός/-ή κάνει στο διαδίκτυο.	,778	
14. Συζητάω με το παιδί μου για τις πλούσιες δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο (εύρεση πληροφοριών, παιχνίδια, επικοινωνία με φίλους κλπ.).	,667	
15. Συζητάω με το παιδί μου για τους κινδύνους που συνδέονται ε την χρήση του διαδικτύου (χρεώσεις, εξάρτηση από παιχνίδια, διαδικτυακοί ιοί, παραβίαση προσωπικών δεδομένων κλπ.).	,623	
16. Ακούω τι μου λέει το παιδί μου για το τι κάνει στο διαδίκτυο.	,679	
17. Το παιδί μου με ρωτάει όταν αντιμετωπίζει τεχνικά προβλήματα κατά την διαδικτυακή αναζήτηση.	,683	
18. Το παιδί μου με ρωτάει όταν εκπλήσσεται ή σοκάρεται από κάτι που είδε στο διαδίκτυο.	,775	
19. Το παιδί μου με ρωτάει όταν δεν καταλαβαίνει κάτι στο διαδίκτυο (δύσκολες λέξεις, ξένη γλώσσα, δύσκολες διεργασίες).	,578	
20. Δείχνω στο παιδί μου πώς να σερφάρει με ασφάλεια στο διαδίκτυο.	,785	

21. Δείχνω στο παιδί μου ιστότοπους φιλικούς για τα παιδιά (βιβλιοθήκες, τραγούδια, κατασκευές κλπ.).	,669	
Εξηγούμενη διακύμανση	31,15%	19,49%
Cronbach α	,926	,818
M.O. (TA)	4,57 (,52)	4,35 (,56)

4.4.1. Ανάλυση συσχετίσεων ανάμεσα στους παράγοντες.

Η ανάλυση συσχετίσεων έδειξε ότι οι δύο παράγοντες συσχετίζονται αρκετά υψηλά μεταξύ τους (Pearson Correlation $r=,698$, $p=,000$), γεγονός που ενισχύει τη σχέση τους, δηλαδή την προσέγγιση επιτήρησης του διαδικτύου, αλλά όχι τόσο υψηλά ώστε να δικαιολογείται η διαφορετικότητα τους. (πίνακας 8)

Πίνακας 8. Συσχετίσεις ανάμεσα στους δύο παράγοντες.

Correlations

		warmth	Control
Warmth	Pearson Correlation	1	,698**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	149	149
Control	Pearson Correlation	,698**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	149	149

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

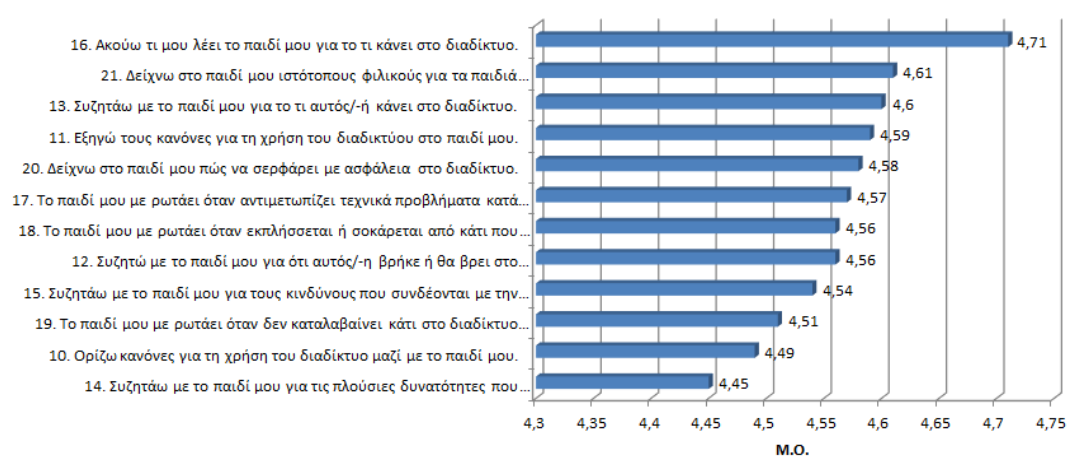
4.4.2. Περιγραφή των παραγόντων

Στον πίνακα 9 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και η τυπική απόκλιση των δηλώσεων που φορτώνουν στον παράγοντα 1: γονεϊκή στήριξη σε φθίνουσα σειρά. Οι γονείς ακούν και συζητούν με τα παιδιά όσο αυτά σερφάρουν στο διαδίκτυο (δηλώσεις 16, 12, 13). Δείχνουν ιστότοπους φιλικούς στα παιδιά (21), και εξηγούν κανόνες ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου (11, 15, 20). Δέχονται ερωτήσεις από τα παιδιά και προσπαθούν να εξηγήσουν τεχνικά προβλήματα (17), άγνωστες λέξεις (19) και απρόσμενες καταστάσεις (18).

Πίνακας 9. Οι δηλώσεις του παράγοντα 1: γονεϊκή στήριξη σε φθίνουσα σειρά.

Παράγοντας 1: γονεϊκή στήριξη	φθίνουσα σειρά	M.O.	(TA)
16. Ακούω τι μου λέει το παιδί μου για το τι κάνει στο διαδίκτυο.		4,71	(,54)
21. Δείχνω στο παιδί μου ιστότοπους φιλικούς για τα παιδιά (βιβλιοθήκες, τραγούδια, κατασκευές κλπ).		4,61	(,65)
13. Συζητάω με το παιδί μου για το τι αυτός/-ή κάνει στο διαδίκτυο.		4,60	(,63)
11. Εξηγώ τους κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου στο παιδί μου.		4,59	(,66)
20. Δείχνω στο παιδί μου πώς να σερφάρει με ασφάλεια στο διαδίκτυο.		4,58	(,67)
17. Το παιδί μου με ρωτάει όταν αντιμετωπίζει τεχνικά προβλήματα κατά την διαδικτυακή αναζήτηση.		4,57	(,66)
12. Συζητώ με το παιδί μου για ότι αυτός/-η βρήκε ή θα βρει στο διαδίκτυο.		4,56	(,64)
18. Το παιδί μου με ρωτάει όταν εκπλήσσεται ή σοκάρεται από κάτι που είδε στο διαδίκτυο.		4,56	(,68)
15. Συζητάω με το παιδί μου για τους κινδύνους που συνδέονται ε την χρήση του διαδικτύου (χρεώσεις, εξάρτηση από παιχνίδια, διαδικτυακοί ιοί, παραβίαση προσωπικών δεδομένων κλπ.).		4,54	(,74)
19. Το παιδί μου με ρωτάει όταν δεν καταλαβαίνει κάτι στο διαδίκτυο (δύσκολες λέξεις, ξένη γλώσσα, δύσκολες διεργασίες).		4,51	(,71)
10. Ορίζω κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου μαζί με το παιδί μου.		4,49	(,76)
14. Συζητάω με το παιδί μου για τις πλούσιες δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο (εύρεση πληροφοριών, παιχνίδια, επικοινωνία με φίλους κλπ.).		4,45	(,77)

Οι δηλώσεις του παράγοντα 1: γονεϊκή στήριξη σε φθίνουσα σειρά.

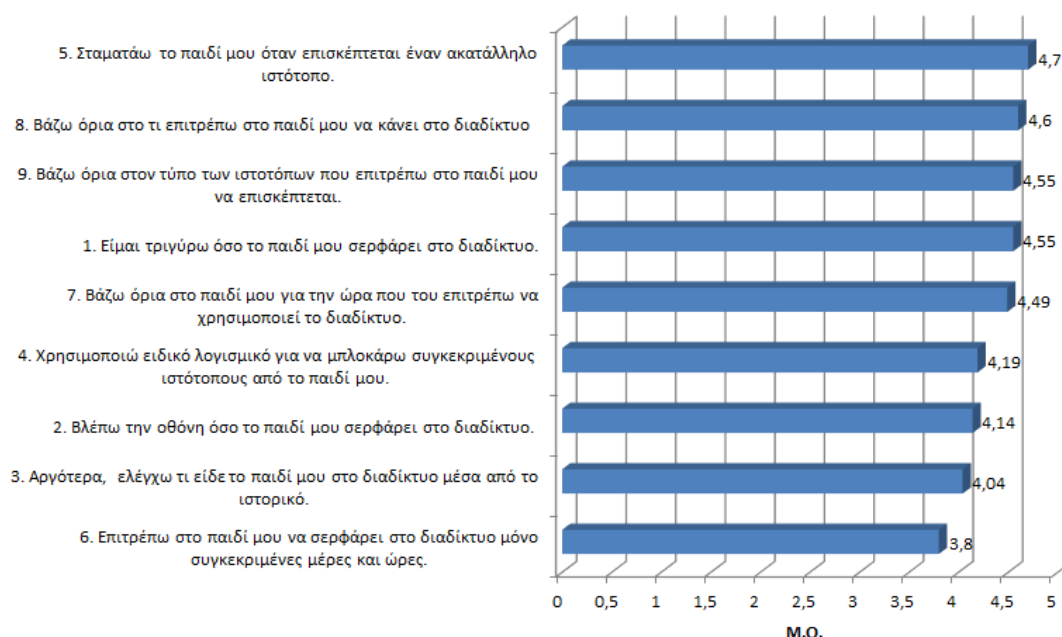
Στον πίνακα 10 παρουσιάζονται οι δηλώσεις που φορτώνουν στον παράγοντα 2: γονεϊκός έλεγχος σε φθίνουσα σειρά. Οι γονείς σταματούν τα παιδιά τους όταν επισκέπτονται έναν ακατάλληλο ιστότοπο (5) και παραμένουν στο χώρο για περίπτωση ανάγκης όταν αυτά χρησιμοποιούν το διαδίκτυο (1). Θέτουν όρια στο

τύπο των εφαρμογών που χρησιμοποιούν τα παιδιά (8, 9) και στην ώρα χρήσης (7). Λιγότερο συχνά χρησιμοποιούν ειδικό λογισμικό μπλοκαρίσματος πρόσβασης σε εφαρμογές (4), ελέγχουν το ιστορικό πρόσβασης (3) ή παρακολουθούν την οθόνη συνεχώς (2).

Πίνακας 10. Οι δηλώσεις του παράγοντα 2: γονεϊκός έλεγχος σε φθίνουσα σειρά.

Παράγοντας 2: γονεϊκός έλεγχος φθίνουσα σειρά	M.O.	(TA)
5. Σταματάω το παιδί μου όταν επισκέπτεται έναν ακατάλληλο ιστότοπο.	4,70	(,68)
8. Βάζω όρια στο τι επιτρέπω στο παιδί μου να κάνει στο διαδίκτυο (π.χ. δεν επιτρέπω κάποιες εφαρμογές).	4,60	(,68)
1. Είμαι τριγύρω όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.	4,55	(,88)
9. Βάζω όρια στον τύπο των ιστοτόπων που επιτρέπω στο παιδί μου να επισκέπτεται.	4,55	(,72)
7. Βάζω όρια στο παιδί μου για την ώρα που του επιτρέπω να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο (π.χ. μία ώρα την ημέρα μόνο).	4,49	(,85)
4. Χρησιμοποιώ ειδικό λογισμικό για να μπλοκάρω συγκεκριμένους ιστότοπους από το παιδί μου.	4,19	(1,05)
2. Βλέπω την οθόνη όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.	4,14	(,89)
3. Αργότερα, ελέγχω τι είδε το παιδί μου στο διαδίκτυο μέσα από το ιστορικό.	4,04	(1,15)
6. Επιτρέπω στο παιδί μου να σερφάρει στο διαδίκτυο μόνο συγκεκριμένες μέρες και ώρες (π.χ. Τετάρτη απόγευμα).	3,80	(1,26)

Οι δηλώσεις του παράγοντα 2: γονεϊκός έλεγχος σε φθίνουσα σειρά.

Με βάση τις δηλώσεις που φορτώνουν σε κάθε παράγοντα δημιουργήθηκαν σύνθετες μεταβλητές υπολογίζοντας το μέσο όρο των δηλώσεων του κάθε παράγοντα (γονεϊκή στήριξη και γονεϊκός έλεγχος), οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια στις αναλύσεις διακύμανσης.

4.5. Ομαδοποίηση των γονέων ανάλογα με το είδος της γονεϊκής επιτήρησης

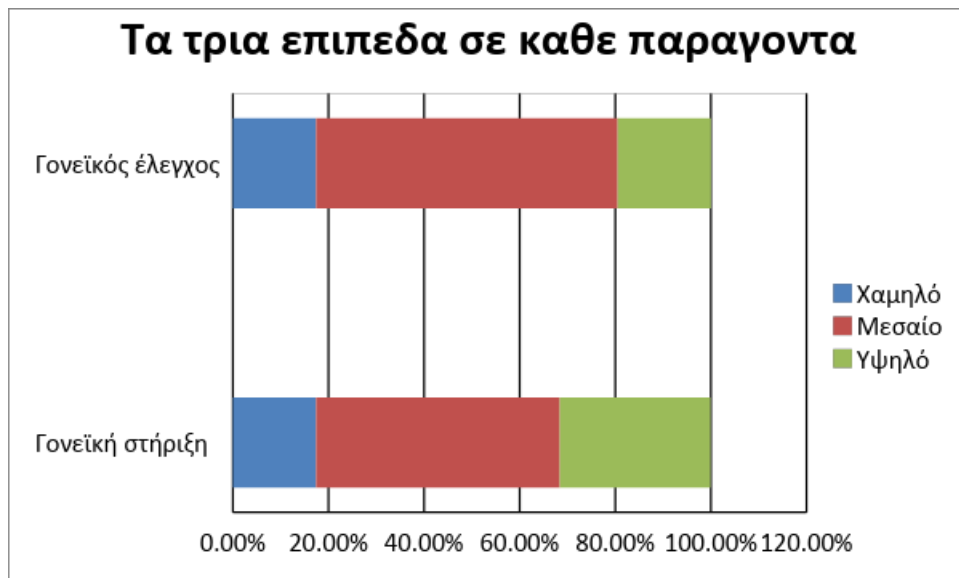
Για την ομαδοποίηση του είδους της γονεϊκής επιτήρησης έγινε σύγκριση των μέσων όρων με τη Crosstabulation. Αρχικά εξετάστηκε ο μέσος όρος του κάθε παράγοντα και η τυπική απόκλιση. Με βάση αυτά τα στοιχεία ορίστηκαν τρία επίπεδα σε κάθε παράγοντα: υψηλή, μεσαία και χαμηλή, όπου η υψηλή ορίζεται από το μέσο όρο συν μια τυπική απόκλιση, η χαμηλή από το μέσο όρο μείον μια τυπική απόκλιση και η μεσαία από το ενδιάμεσο εύρος. Ο πίνακας 11 παρουσιάζει τις διαχωριστικές γραμμές στον κάθε παράγοντα και ο πίνακας 12 τις συχνότητες και τα ποσοστά σε κάθε επίπεδο των παραγόντων.

Πίνακας 11. Οι διαχωριστικές γραμμές στις 3 ομάδες του κάθε παράγοντα.

Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη	Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος
M.O.=4,57 (,52)	M.O.=4,35 (,56)
Υψηλή =5	Υψηλή >4,92
Μεσαία 4-4,9	Μεσαία 3,9-4,8
Χαμηλή <4,07	Χαμηλή <3,8

Πίνακας 12. Συχνότητες και ποσοστά σε κάθε επίπεδο των παραγόντων

	Χαμηλό	Μεσαίο	Υψηλό
Γονεϊκή στήριξη	26 17,4%	76 51,0%	47 31,5%
Γονεϊκός έλεγχος	26 17,4%	94 63,1%	29 19,5%

Γράφημα 2. Τα τρία επίπεδα του κάθε παράγοντα.

Στη συνέχεια με την ανάλυση Crosstabulation (πίνακας 13) έγινε σύγκριση των μέσων όρων του κάθε γονέα στους 2 παράγοντες. Το χ^2 που προέκυψε από την ανάλυση ήταν στατιστικά σημαντικό (Pearson Chi-Square value (df4)64,047, $p=.000$) όπως επίσης και οι άλλοι στατιστικοί δείκτες (Phi=,656, Cramer's V=,464, $p=.000$) (βλέπε παράρτημα IV).

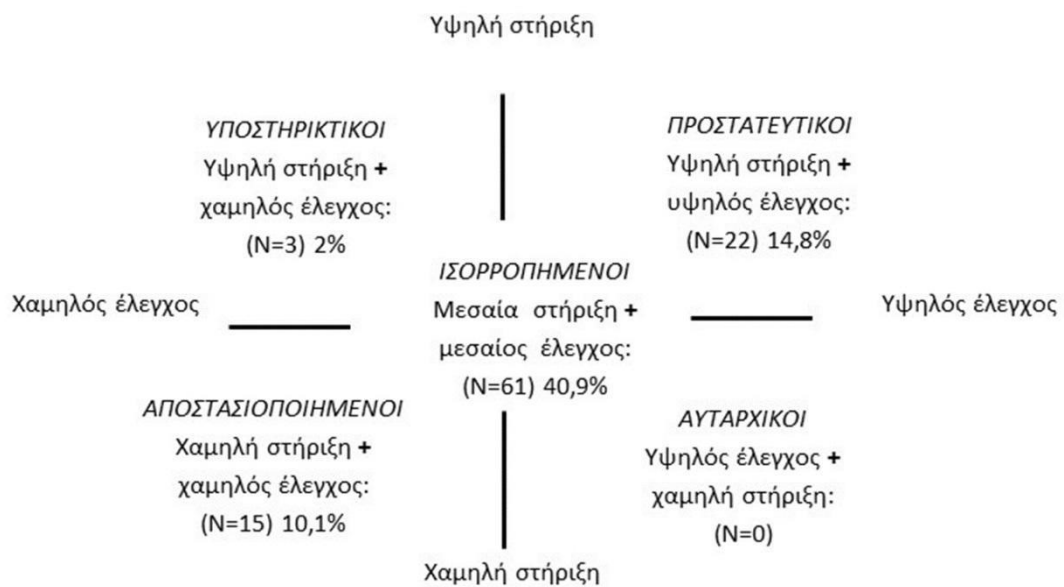
Από την ανάλυση προκύπτουν τέσσερις ακραίες ομάδες (γράφημα 2) που χαρακτηρίζονται από:

- α) υψηλό έλεγχο και υψηλή στήριξη 14,8% του συνολικού πληθυσμού (N=22),
 - β) υψηλό έλεγχο και χαμηλή στήριξη (N=0),
 - γ) χαμηλό έλεγχο και χαμηλή στήριξη, 10,1% του συνολικού πληθυσμού (N=15),
 - δ) υψηλό στήριξη και χαμηλό έλεγχο, 2% του συνολικού πληθυσμού (N=3),
- και μια μεσαία που χαρακτηρίζεται από:
- ε) μεσαίο έλεγχο και μεσαία στήριξη, 40,9% του συνολικού πληθυσμού (N=61).

Πίνακας 13. Σύγκριση ομάδων γονεϊκής επιτήρησης.

warmth2 * control2 Crosstabulation

			control2			Total
			1,00	2,00	3,00	
warmth2	1,00	Count	15	11	0	26
		% of Total	10,1%	7,4%	0,0%	17,4%
	2,00	Count	8	61	7	76
		% of Total	5,4%	40,9%	4,7%	51,0%
	3,00	Count	3	22	22	47
		% of Total	2,0%	14,8%	14,8%	31,5%
Total		Count	26	94	29	149
		% of Total	17,4%	63,1%	19,5%	100,0%

Γράφημα 3. Ομάδες γονεϊκής επιτήρησης.

4.6. Η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών του γονέα στους παράγοντες της γονεϊκής επιτήρησης

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχθηκε η σχέση του κάθε παράγοντα γονεϊκής επιτήρησης ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων. Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως εξαρτημένες μεταβλητές και το φύλο, ηλικία και μορφωτικό επίπεδο των γονέων ως ανεξάρτητη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Ο πίνακας 14 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Οι αναλύσεις δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές (βλέπε παράρτημα V).

Πίνακας 14. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους 2 παράγοντες σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων.

	Παράγοντας 1:		Παράγοντας 2:	
	Γονεϊκή στήριξη		Γονεϊκός έλεγχος	
Φύλο	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Άνδρας, N=24	4,43	,50	4,23	,64
Γυναίκα, N=125	4,60	,51	4,38	,54
Ηλικία				
<30 ετών, N=21	4,61	,44	4,26	,55
31-40 ετών, N=88	4,57	,55	4,41	,57
41-50 ετών, N=39	4,55	,46	4,27	,54
>51, N=1	4,45	-	4,80	-
Εκπαίδευση				
Δευτεροβάθμια, N=41	4,49	,61	4,34	,69
Τριτοβάθμια, N=72	4,66	,40	4,40	,50
Μεταπτυχιακό, N=32	4,51	,55	4,29	,55
Διδακτορικό, N=4	4,34	,65	4,12	,05
Σύνολο, N=149				

4.7. Η επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών στο είδος της γονεϊκής επιτήρησης

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχθηκε η σχέση του κάθε παράγοντα γονεϊκής επιτήρησης ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών. Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως εξαρτημένες μεταβλητές και το φύλο, ηλικία και πλήθος παιδιών στην οικογένεια ως ανεξάρτητη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Ο πίνακας 15 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και τον αριθμό παιδιών στην οικογένεια.

Οι αναλύσεις έδειξαν ότι στις ανεξάρτητες μεταβλητές φύλο ($F(1:148)5,260, p=,023$) και αριθμός παιδιών στην οικογένεια ($F(4:148)2,567, p=,041$) υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου. Ο γονεϊκός έλεγχος στα αγόρια (Μ.Ο.=4,44) είναι στατιστικά υψηλότερος από ότι στα κορίτσια (Μ.Ο.=4,23). Το ίδιο ισχύει και για τη γονεϊκή στήριξη αλλά σε αυτόν τον παράγοντα οι μέσοι όροι δεν είναι στατιστικά σημαντικοί στη σύγκριση ανάμεσα στα δύο φύλα (βλέπε παράρτημα VI).

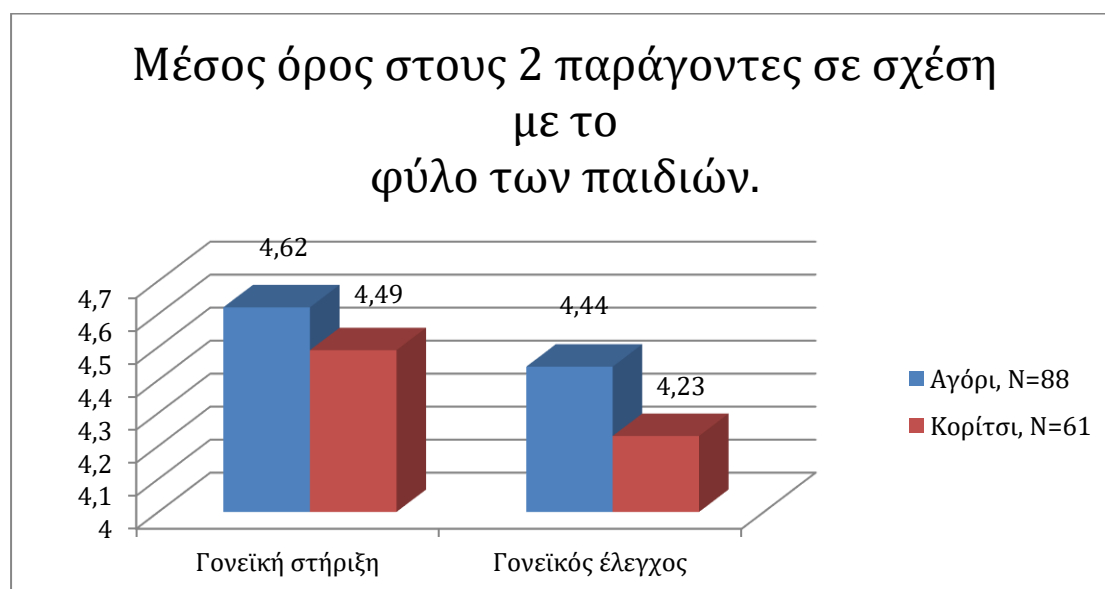
Σε σχέση με την ηλικία των παιδιών οι αναλύσεις δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα. Οι μέσοι όροι στις τρεις κλίμακες των ηλικιών είναι σχεδόν στο μέσο όρο και των δύο παραγόντων με μόνη εξαίρεση την ηλικία των τεσσάρων έως 4,5 ετών όπου φαίνονται και η γονεϊκή στήριξη και ο γονεϊκός έλεγχος ελαφρώς αυξημένοι αλλά όχι σε στατιστικά σημαντικό βαθμό.

Όσον αφορά τον αριθμό παιδιών, η γονεϊκή στήριξη φαίνεται να μειώνεται όσο αυξάνεται ο αριθμός παιδιών στην οικογένεια χωρίς όμως οι διαφορές να είναι στατιστικά σημαντικές. Αντίθετα, ο γονεϊκός έλεγχος αυξάνεται όταν προστεθεί και δεύτερο παιδί στην οικογένεια (από Μ.Ο.=4,37 σε Μ.Ο.=4,43) και στη συνέχεια μειώνεται σημαντικά με το τρίτο (Μ.Ο.=3,99) και το τέταρτο (Μ.Ο.=3,55) παιδί. Ο μέσος όρος της οικογένειας με τα πέντε παιδιά φαίνεται να αλλοιώνει τις παραπάνω τάσεις, αλλά το γεγονός ότι υπάρχει μόνο μια στο δείγμα μας, μας επιτρέπει να μην θεωρήσουμε τις απαντήσεις της ως μια γενικευμένη τάση των πολύτεκνων οικογενειών.

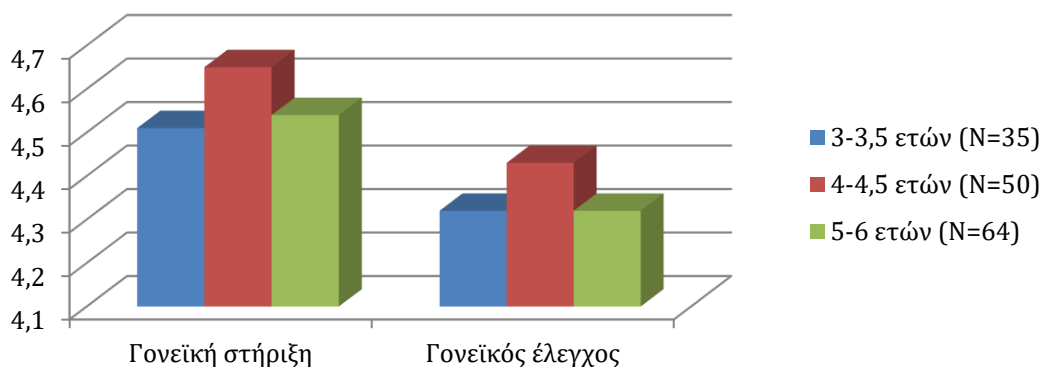
Πίνακας 15. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους 2 παράγοντες σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών.

	Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη		Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος	
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.
Φύλο				
Αγόρι, N=88	4,62	,44	4,44*	,50
Κορίτσι, N=61	4,49	,59	4,23*	,62
Ηλικία				
3-3,5 ετών (N=35)	4,51	,64	4,32	,71
4-4,5 ετών (N=50)	4,65	,42	4,43	,45
5-6 ετών (N=64)	4,54	,48	4,32	,54
Αριθμός παιδιών				
1 παιδί (N=83)	4,62	,49	4,37*	,54
2 παιδιά (N=53)	4,58	,40	4,43*	,48
3 παιδιά (N=10)	4,30	,92	3,99*	,91
4 παιδιά (N=2)	3,86	,19	3,55*	,21
5 παιδιά (N=1)	4,00		4,00*	

* $p < 0,05$

Μέσος όρος στους 2 παράγοντες σε σχέση με την ηλικία των παιδιών.

4.8. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από την ίδια επιτήρηση ή από αυτήν από άλλο μέλος της οικογένειας

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχθηκε η σχέση του κάθε παράγοντα γονεϊκής επιτήρησης ως προς την ίδια επιτήρηση και την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας. Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως εξαρτημένες μεταβλητές και η ίδια επιτήρηση και η επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στις 5 συσκευές ως ανεξάρτητη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Οι πίνακες 16 και 17 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με την ίδια επιτήρηση και την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στις 5 συσκευές.

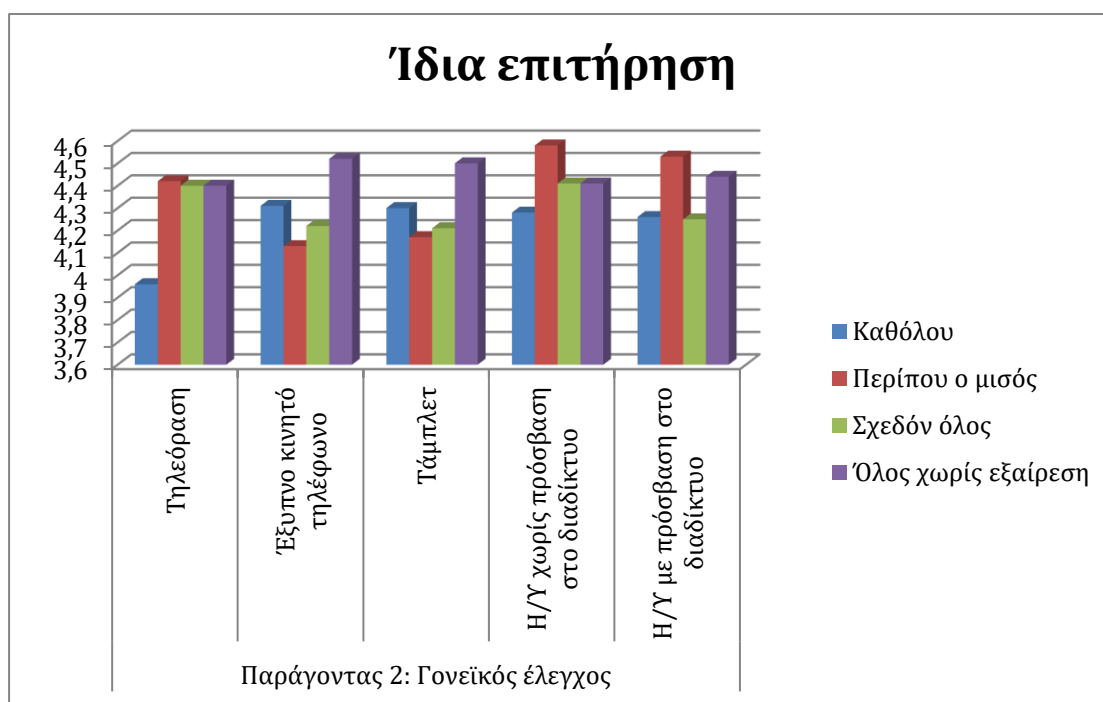
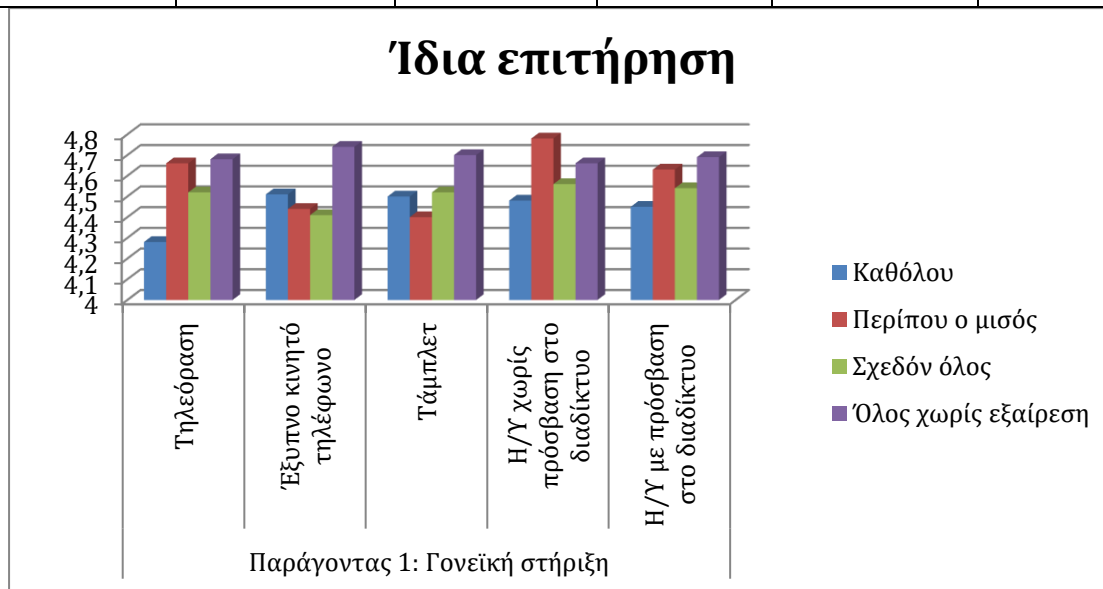
Οι αναλύσεις έδειξαν ότι τα αποτελέσματα είναι στατιστικά σημαντικά μόνο για την χρήση της τηλεόρασης (γονεϊκή στήριξη: $F(3:148)3,265, p=,023$), γονεϊκός έλεγχος: $(F(3:148)3,563, p=,016)$ και του έξυπνου κινητού (γονεϊκή στήριξη: $F(3:148)3,596, p=,015$), γονεϊκός έλεγχος: $(F(3:148)3,572, p=,016)$ ως προς την ίδια επιτήρηση. Δεδομένου ότι το ερωτηματολόγιο αναφέρεται στην επιτήρηση των διαδικτυακών ενασχολήσεων του παιδιού, οι στατιστικές διαφορές στη χρήση της τηλεόρασης μπορούν να θεωρηθούν σχετικές μόνο όταν αυτή λειτουργεί ως 'έξυπνη' τηλεόραση με πρόσβαση στο διαδίκτυο (βλέπε παράρτημα VII).

Όσον αφορά την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας, οι αναλύσεις έδειξαν ότι τα αποτελέσματα είναι στατιστικά σημαντικά μόνο για την χρήση του έξυπνου κινητού (γονεϊκή στήριξη: $F(3:148)3,913, p=,010$), γονεϊκός έλεγχος: ($F(3:148)5,221, p=,002$) και του τάμπλετ (γονεϊκή στήριξη: $F(3:148)4,084, p=,008$), γονεϊκός έλεγχος: ($F(3:148)3,850, p=,011$) και στους δύο παράγοντες της γονεϊκής επιτήρησης. Επιπλέον, η χρήση του Υ/Η με πρόσβαση στο διαδίκτυο έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης ($F(3:148)3,192, p=,025$) (βλέπε παράρτημα VIII).

Πίνακας 16. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με την ίδια επιτήρηση στις 5 συσκευές.

	Τηλεόραση	Έξυπνο κινητό τηλέφωνο	Τάμπλετ	Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο	Η/Υ με πρόσβαση στο διαδίκτυο
Ίδια επιτήρηση		Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη			
Καθόλου	4,28* (,72)	4,51 (,58)	4,50 (,55)	4,48 (,55)	4,45 (,59)
Περίπου ο μισός	4,66* (,38)	4,44 (,45)	4,40 (,52)	4,78 (,26)	4,63 (,28)
Σχεδόν όλος	4,52 (,52)	4,41 (,55)	4,52 (,45)	4,56 (,44)	4,54 (,46)
Όλος χωρίς εξαίρεση	4,68* (,48)	4,74 (,40)	4,70 (,45)	4,66 (,46)	4,69 (,43)
Ίδια επιτήρηση		Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος			
Καθόλου	3,96* (,63)	4,31 (,62)	4,30 (,59)	4,28 (,57)	4,26 (,59)
Περίπου ο μισός	4,42* (,52)	4,13* (,49)	4,17 (,49)	4,58 (,30)	4,53 (,18)
Σχεδόν όλος	4,40* (,52)	4,22 (,49)	4,21 (,49)	4,41 (,30)	4,25 (,18)

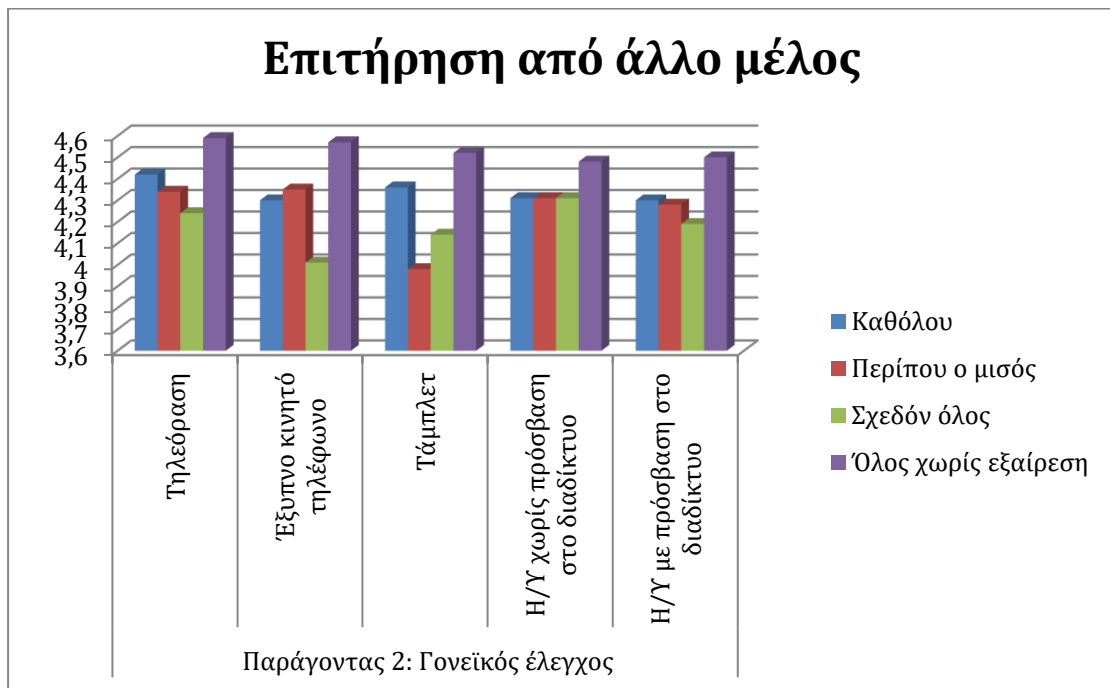
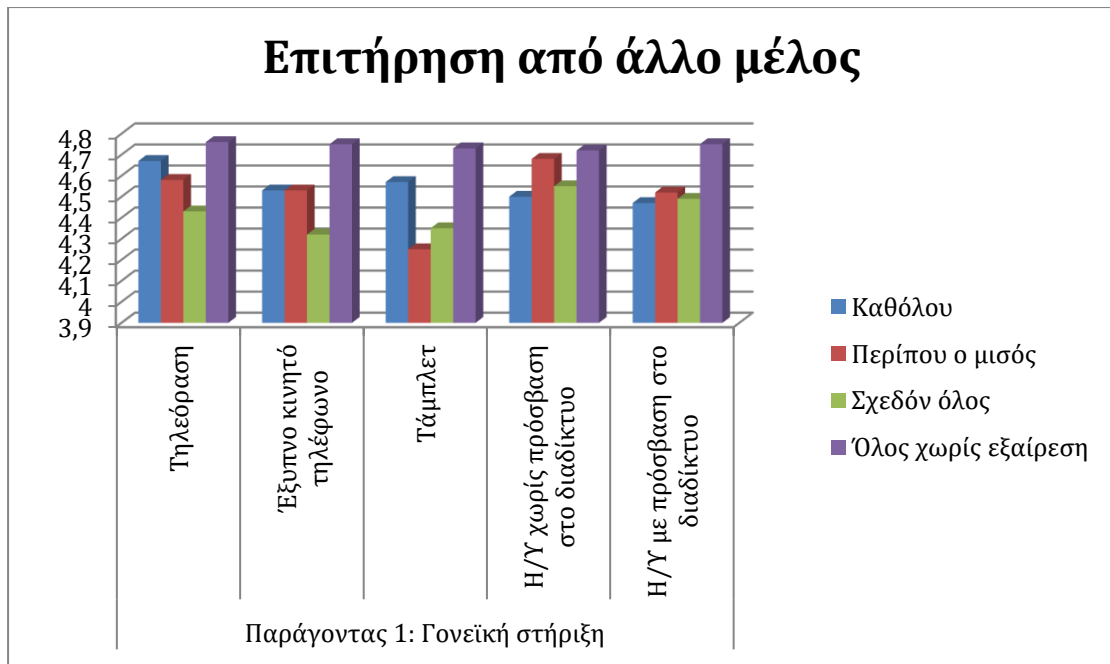
	(,55)	(,58)	(,59)	(,70)	(,62)
Όλος χωρίς εξαίρεση	4,40*	4,52*	4,50	4,41	4,44
	(,53)	(,48)	(,49)	(,56)	(,54)

Πίνακας 17. Μέσοι όροι και τυπική απόκλιση στους δύο παράγοντες ανάλογα με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στις 5 συσκευές.

	Τηλεόραση	Έξυπνο κινητό	Τάμπλετ	Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο	Η/Υ με πρόσβαση στο

		τηλέφωνο		διαδίκτυο	διαδίκτυο
Επιτήρηση από άλλο μέλος		Παράγοντας 1: Γονεϊκή στήριξη			
Καθόλου	4,67 (,36)	4,53 (,57)	4,57 (,46)	4,50 (,57)	4,47 (,60)
Περίπου ο μισός	4,58 (,52)	4,53 (,47)	4,25 (,65)	4,68 (,39)	4,52 (,37)
Σχεδόν όλος	4,43 (,58)	4,32 (,53)	4,35 (,75)	4,55 (,42)	4,49 (,47)
Όλος χωρίς εξαίρεση	4,76 (,35)	4,75 (,34)	4,73 (,37)	4,72 (,37)	4,75 (,34)
Επιτήρηση από άλλο μέλος		Παράγοντας 2: Γονεϊκός έλεγχος			
Καθόλου	4,42 (,55)	4,30 (,59)	4,36 (,53)	4,31 (,57)	4,30 (,60)
Περίπου ο μισός	4,34 (,54)	4,35 (,54)	3,98 (,48)	4,31 (,50)	4,28 (,35)
Σχεδόν όλος	4,24 (,64)	4,01 (,59)	4,14 (,83)	4,31 (,67)	4,19 (,64)
Όλος χωρίς εξαίρεση	4,59 (,33)	4,57 (,42)	4,52 (,43)	4,48 (,50)	4,50 (,49)

4.9. Σύγκριση μέσων όρων με βάση τα επίπεδα γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα.

4.9.1. Σε σχέση με τη συχνότητα χρήσης ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχθηκε η σχέση των επιπέδων γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα ως προς τη συχνότητα χρήσης των συσκευών από τα παιδιά τους.

Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν με τα τρία επίπεδα (1-χαμηλό, 2-μεσαίο, 3-υψηλό) για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές (categorical scale) και η ημερήσια συχνότητα χρήσης των συσκευών από το παιδί (ερώτημα 3) ως εξαρτημένη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Ο πίνακας 18 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές σε σχέση με τη συχνότητα χρήσης από τα παιδιά.

Οι αναλύσεις ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στη συχνότητα χρήσης του έξυπνου κινητού τηλεφώνου ανάμεσα στους γονείς που ασκούν υψηλό και χαμηλό γονεϊκό έλεγχο ($F(2:148)2,533, p=,037$). Οι γονείς που ασκούν υψηλό έλεγχο (M.O.=1,37) επιτρέπουν τη χρήση του έξυπνου κινητού τηλεφώνου σε σημαντικά λιγότερο βαθμό από αυτούς που ασκούν χαμηλό έλεγχο (M.O.=2,03).

Γενικά, οι γονείς δηλώνουν ότι επιτρέπουν ελάχιστη χρήση των περισσότερων συσκευών στα παιδιά τους, ήτοι από καθόλου έως μισή ώρα ημερησίως, έκτος από την τηλεόραση, της οποίας η χρήση επιτρέπεται περίπου μια ώρα καθημερινά. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι στατιστικά σημαντικά και λαμβάνοντας υπόψη τα κίνητρα χρήσης των συσκευών (ενότητα 4.2.) και την πραγματική συχνότητα αυτών των κινήτρων ημερησίως, είναι πιθανό οι γονείς να δήλωσαν την ιδεατή χρήση των συσκευών από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας και όχι την πραγματική.

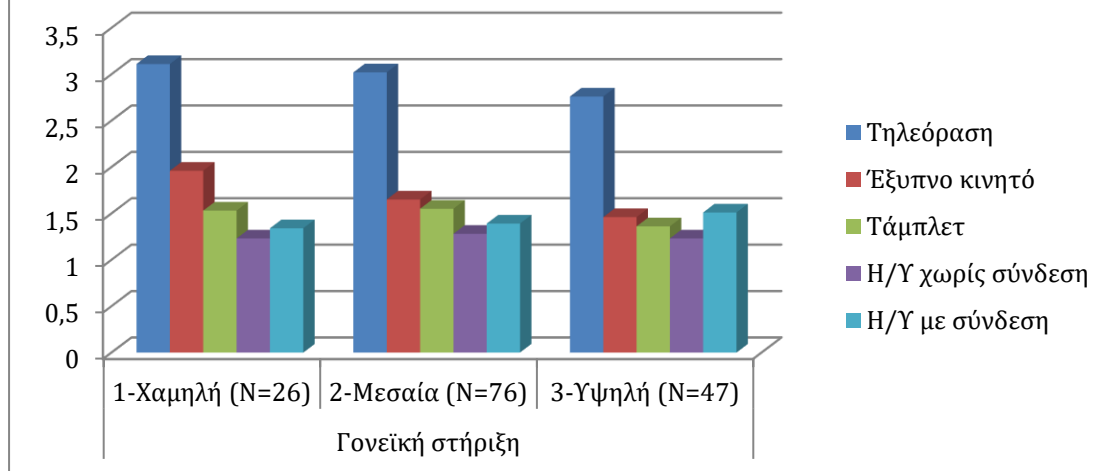
Πίνακας 18. Μέσοι όροι και (τυπική απόκλιση) στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ημερήσια συχνότητα χρήση των συσκευών από τα παιδιά

	Γονεϊκή στήριξη			Γονεϊκός έλεγχος		
	1-Χαμηλή (N=26)	2-Μεσαία (N=76)	3-Υψηλή (N=47)	Χαμηλός-1 (N=26)	Μεσαίος-2 (N=94)	Υψηλός-3 (N=29)
Τηλεόραση	3,11 (,95)	3,02 (1,18)	2,76 (,96)	3,38 (1,09)	2,85 (1,06)	2,93 (1,06)

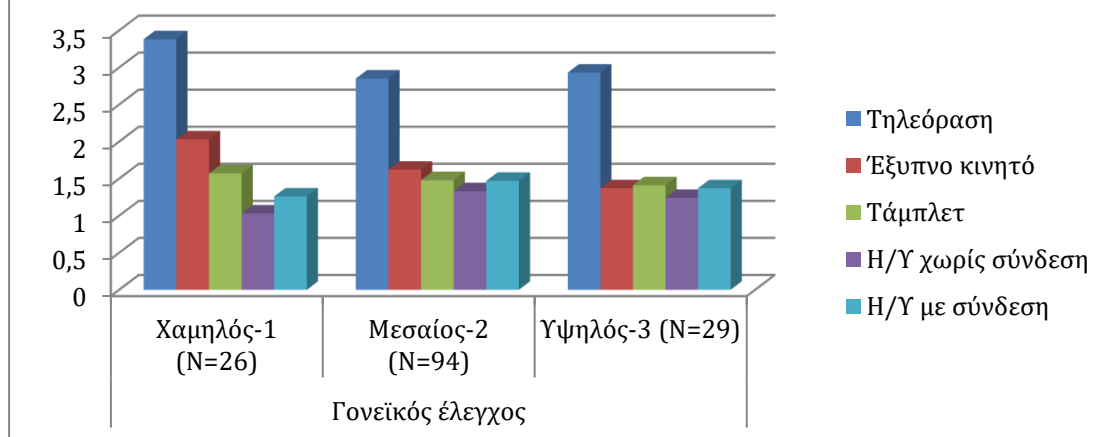
Έξυπνο κινητό	1,96 (,11)	1,65 (,96)	1,46 (,86)	2,03* (1,37)	1,62 (,87)	1,37* (,67)
Τάμπλετ	1,53 (,81)	1,55 (,91)	1,36 (,91)	1,57 (,85)	1,48 (,86)	1,41 (1,05)
Η/Υ χωρίς σύνδεση	1,23 (,65)	1,28 ,68)	1,23 (,66)	1,03 (,19)	1,33 (,70)	1,24 (,78)
Η/Υ με σύνδεση	1,34 (,62)	1,39 (,81)	1,51 (1,10)	1,26 (,60)	1,47 (,88)	1,37 (1,08)

* $p < 0,05$

Μέσος όρος στα τρία επίπεδα της Γονεϊκής στήριξης στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ημερήσια συχνότητα χρήσης των συσκευών από τα παιδιά

Μέσος όρος στα τρία επίπεδα του Γονεϊκού ελέγχου στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ημερήσια συχνότητα χρήσης των συσκευών από τα παιδιά

4.9.2. Σε σχέση με την Ίδια επιτήρηση (από τον γονέα)

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχθηκε η σχέση των επιπέδων γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα ως προς την ίδια επιτήρηση (δηλαδή από τον γονέα) της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά τους.

Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν με τα τρία επίπεδα (1-χαμηλό, 2-μεσαίο, 3-υψηλό) για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές και η ίδια επιτήρηση (ερώτημα 4) ως εξαρτημένη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Ο πίνακας 19 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές σε σχέση με την ίδια επιτήρηση.

Οι αναλύσεις ανέδειξαν αρκετές στατιστικά σημαντικές διαφορές. Τα τρία επίπεδα στη γονεϊκή στήριξη διαφέρουν σημαντικά ως προς την προσέγγιση της χρήσης του έξυπνου κινητού ($F(2:148)6,538, p=,019$), του τάμπλετ ($F(2:148)6,461, p=,001$), του Η/Υ χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο ($F(2:148)4,909, p=,009$), και του Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο ($F(2:148)3,926, p=,022$). Η γονεϊκή στήριξη αυξάνεται βαθμιαία και

σταδιακά στα τρία επίπεδα του παράγοντα. Οι γονείς αφιερώνουν το χρόνο τους για σχεδόν όλη τη διάρκεια χρήσης του έξυπνου κινητού μαζί με τα παιδιά του (χαμηλή στήριξη: M.O.=2,23, μεσαία: M.O.=2,43, υψηλή: M.O.=3,00). Αντίστοιχα βαθμιαία αλλά σε χαμηλότερα επίπεδα κυμαίνεται η στήριξη τους όταν τα παιδιά χρησιμοποιούν το τάμπλετ (χαμηλή στήριξη: M.O.=1,96, μεσαία: M.O.=2,15, υψηλή: M.O.=2,93) ή τον Η/Υ χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο (χαμηλή στήριξη: M.O.=1,73, μεσαία: M.O.=2,00, υψηλή: M.O.=2,63). Όσον αφορά τον Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο, η τάση παραμένει αυξητική στα τρία επίπεδα, αλλά οι διαφορές είναι στατιστικά σημαντικές μόνο μεταξύ της χαμηλής και υψηλής γονεϊκής στήριξης όπως αναδεικνύεται από την Bonferroni post hoc ανάλυση (χαμηλή στήριξη: M.O.=2,00, μεσαία: M.O.=2,44, υψηλή: M.O.=2,91).

Οι αναλύσεις για τον γονεϊκό έλεγχο ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στη χρήση του έξυπνου κινητού τηλεφώνου ($F(2:148)3,522, p=.032$) μεταξύ της ομάδας μεσαίου (M.O.=2,45) και υψηλού ελέγχου (M.O.=3,13). Για τις υπόλοιπες συσκευές ο γονεϊκός έλεγχος αυξάνεται βαθμιαία στα τρία επίπεδα αλλά δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

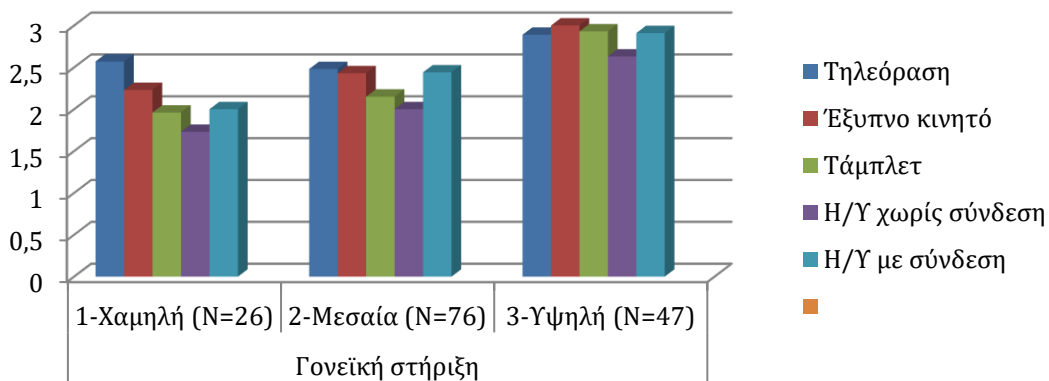
Πίνακας 19. Μέσοι όροι και (τυπική απόκλιση) στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ίδια επιτήρηση στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά

	Γονεϊκή στήριξη			Γονεϊκός έλεγχος		
	1- Χαμηλή (N=26)	2- Μεσαία (N=76)	3-Υψηλή (N=47)	Χαμηλος-1 (N=26)	Μεσαιος-2 (N=94)	Υψηλος-3 (N=29)
Τηλεόραση	2,57 (,98)	2,48 (,93)	2,89 (,91)	2,42 (1,06)	2,59 (,94)	2,93 (,79)
Έξυπνο κινητό	2,23* (1,03)	2,43* (1,33)	3,00* (1,28)	2,38 (1,23)	2,45* (1,27)	3,13* (1,30)
Τάμπλετ	1,96* (1,24)	2,15* (1,31)	2,93* (1,38)	2,15 (1,31)	2,29 (1,35)	2,79 (1,44)
Η/Υ χωρίς σύνδεση	1,73* (1,24)	2,00* (1,31)	2,63* (1,38)	2,11 (1,31)	2,07 (1,35)	2,44 (1,44)

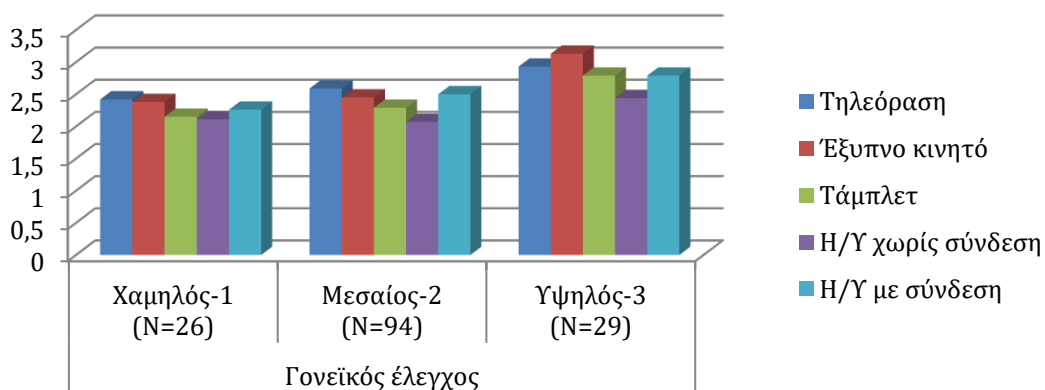
		(1,25)	(1,28)	(1,45)	(1,45)	(1,32)	(1,42)
H/Y σύνδεση	με	2,00*	2,44	2,91*	2,26	2,50	2,79
		(1,32)	(1,36)	(1,41)	(1,42)	(1,37)	(1,44)

* $p < 0,05$

Μέσος όρος στα τρία επίπεδα της Γονεϊκής στήριξης στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη ίδια επιτήρηση στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά

Μέσος όρος στα τρία επίπεδα του Γονεϊκού ελέγχου στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τον ίδιο έλεγχο στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά

4.9.3. Σε σχέση με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας

Με μια σειρά από αναλύσεις διακύμανσης (one way anova) ελέγχτηκε η σχέση των επιπέδων γονεϊκής επιτήρησης του κάθε παράγοντα ως προς την επιτήρηση των παιδιών στη χρήση των συσκευών από άλλο μέλος της οικογένειας.

Οι σύνθετες μεταβλητές που δημιουργήθηκαν με τα τρία επίπεδα (1-χαμηλό, 2-μεσαίο, 3-υψηλό) για κάθε παράγοντα (στήριξη, έλεγχος) χρησιμοποιήθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές και η επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας (ερώτημα 5) ως εξαρτημένη μεταβλητή σε κάθε ανάλυση. Ο πίνακας 20 παρουσιάζει τους μέσους όρους και την τυπική απόκλιση στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές σε σχέση με την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας.

Οι αναλύσεις ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης στη χρήση του Η/Υ χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο ($F(2:148)4,509$, $p=,013$), και του Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο ($F(2:148)4,346$, $p=,015$). Οι γονείς με υψηλή γονεϊκή στήριξη (Η/Υ χωρίς σύνδεση: Μ.Ο.=2,36, Η/Υ με σύνδεση: Μ.Ο.=2,57) φροντίζουν ώστε κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας να απασχολείται με τον υπολογιστή σχεδόν όσο χρόνο τον χρησιμοποιεί το παιδί όταν οι ίδιοι δεν είναι διαθέσιμοι. Η διαφορά τους από τους γονείς με χαμηλή στήριξη (Η/Υ χωρίς σύνδεση: Μ.Ο.=1,42, Η/Υ με σύνδεση: Μ.Ο.=1,61) είναι στατιστικά σημαντική. Γενικά η τάση είναι βαθμιαία και αυξητική και στα τρία επίπεδα γονεϊκής στήριξης και γονεϊκού ελέγχου αλλά οι διαφορές δεν είναι στατιστικά σημαντικές.

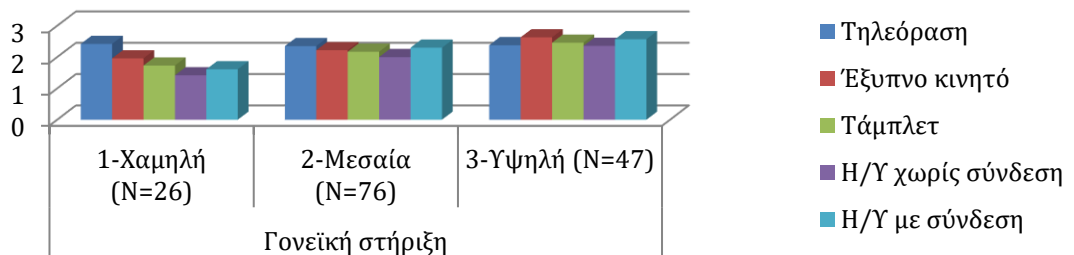
Πίνακας 20. Μέσοι όροι και (τυπική απόκλιση) στα τρία επίπεδα των δύο παραγόντων στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά

	Γονεϊκή στήριξη			Γονεϊκός έλεγχος		
	1-Χαμηλή (N=26)	2-Μεσαία (N=76)	3-Υψηλή (N=47)	Χαμηλός-1 (N=26)	Μεσαίος-2 (N=94)	Υψηλός-3 (N=29)
Τηλεόραση	2,42 (,80)	2,35 (,90)	2,38 (,99)	2,11 (,71)	2,41 (,90)	2,48 (1,05)

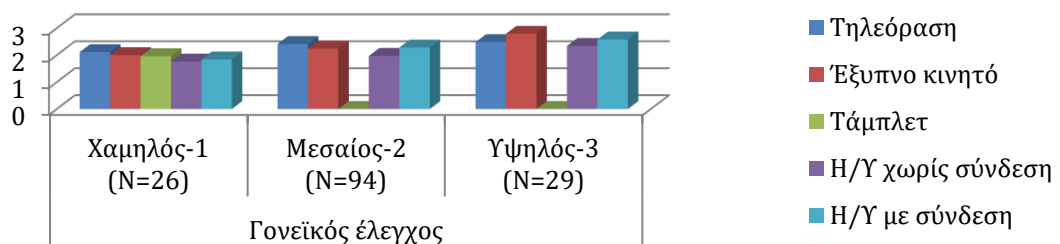
Έξυπνο κινητό	1,96 (1,07)	2,22 (1,32)	2,63 (1,35)	2,00 (1,13)	2,24 (1,31)	2,79 (1,34)
Τάμπλετ	1,73 (1,04)	2,17 (1,34)	2,46 (1,42)	1,96 (1,14)	2,19 (1,36)	2,37 (1,42)
Η/Υ χωρίς σύνδεση	1,42* (,94)	2,00 (1,27)	2,36* (1,43)	1,76 (1,24)	1,97 (1,29)	2,34 (1,39)
Η/Υ με σύνδεση	1,61* (1,09)	2,30 (1,35)	2,57* (1,42)	1,84 (1,25)	2,28 (1,34)	2,58 (1,47)

* $p < 0,05$

Μέσος όρος στα τρία επίπεδα της Γονεϊκής στήριξης στις πέντε διαφορετικές συσκευές για τη επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στη χρήση των συσκευών από τα παιδιά

Μέσος όρος στα τρία επίπεδα του Γονεϊκού ελέγχου στις πέντε διαφορετικές συσκευές για την επιτήρηση από άλλο μέλος της...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Συζήτηση

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα με βάση τα ερευνητικά αποτελέσματα και θα συζητηθούν περαιτέρω τα ευρήματα που προκύπτουν.

5.1. Σε ποιες συσκευές οι γονείς επιτρέπουν πρόσβαση στα νήπια/παιδιά τους και για πόσο χρόνο καθημερινά;

Μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων κατέστη εμφανές ότι η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων επιτρέπει την πρόσβαση των παιδιών τους στην τηλεόραση ενώ το μικρότερο ποσοστό γονέων επιτρέπει πρόσβαση στα παιδιά τους σε υπολογιστή χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο. Το χαμηλό ποσοστό της τελευταίας ομάδας ίσως έγκειται στο γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των υπολογιστών στα νοικοκυριά έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Η επιλογή ηλεκτρονικού υπολογιστή χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο είχε τοποθετηθεί για να ελέγξει αν οι γονείς παραχωρούν τον υπολογιστή στα παιδιά τους με σκοπό τα ίδια να παίζουν κάποια προσαρμοσμένα σε αυτά παιχνίδια όπως τα κλασσικά Πέρης και Κάτια ή κάποια άλλη πλατφόρμα εγκατεστημένων παιχνιδιών. Η διαφορά σε αυτές τις εφαρμογές έγκειται στο ότι ο υπολογιστής μπορεί να τις επεξεργαστεί εκτός σύνδεσης και το παιδί μπορεί να διασκεδάσει χωρίς να διατρέχει τους τυχαίους κινδύνους του διαδικτύου. Οι εγκατεστημένες εφαρμογές αποτελούν ένα σταθμισμένο περιβάλλον στον υπολογιστή και έτσι οι γονείς θα μπορούσαν να νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια αφήνοντας τα παιδιά τους να τις χρησιμοποιούν. Αυτό όμως ενδέχεται να μην μεταφέρθηκε σωστά στο ερωτηματολόγιο και ίσως για αυτό οι γονείς δεν το επέλεξαν τόσο. Ακόμα υπάρχει πιθανότητα να μην είναι ενήμεροι για κάποιες τέτοιες εφαρμογές ή επίσης μπορεί το χαμηλό αυτό ποσοστό να έγκειται στο ότι υπάρχουν τόσες δωρεάν εφαρμογές στον κυβερνοχώρο που η αγορά κάποιων εφαρμογών να φαντάζει κάπως ανούσιο.

Συνεχίζοντας την ανάλυση των αποτελεσμάτων παρατηρείται ότι μεγαλύτερο ποσοστό των γονέων επιτρέπει πρόσβαση στα παιδιά του στο έξυπνο κινητό παρά σε τάμπλετ, κάτι που δεν προκαλεί εντύπωση καθώς το έξυπνο κινητό βρίσκεται πλέον στην τσέπη του κάθε Έλληνα πολίτη οποιαδήποτε στιγμή είτε είναι γονέας είτε όχι,

σε αντίθεση με τα τάμπλετ που δεν θεωρούνται εξίσου απαραίτητα αλλά μάλλον σαν ένδειξη πολυτέλειας.

Όσον αφορά τον χρόνο που τα παιδιά επιτρέπεται να καταναλώσουν στα ανάλογα μέσα, φυσικά και την πρώτη θέση έχει η τηλεόραση, στην οποία τα παιδιά μπορούν να αφιερώσουν κατά μέσο όρο γύρω στη μία ώρα την ημέρα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μας αυτό υποστηρίζουν οι γονείς. Παρόλα αυτά είναι γνωστό ότι οι σύγχρονοι εργαζόμενοι γονείς με όλες τις υποχρεώσεις που έχουν να τακτοποιήσουν και όλα όσα πρέπει να καλύψουν στο νοικοκυριό τους, σε αντίθεση με την παλαιότερη πυρηνική οικογένεια με τους παππούδες στο σπίτι, πλέον δεν έχουν περιθώριο χρόνου να απασχολούνται με τα παιδιά τους όσο είχαν παλαιότερα. Στη σημερινή εποχή, μία εργαζόμενη μητέρα με ένα ή και παραπάνω παιδιά είναι λογικό να μην προλαβαίνει να κάνει τα πάντα στο σπίτι και να αφιερώνει όλο τον χρόνο του απογεύματος της στην ενασχόληση με το παιδί. Καθώς τα μικρά παιδιά ανταποκρίνονται τόσο θετικά και φρόνιμα στην τηλεόραση, είναι λογικό πως όσο οι υπόλοιπες υποχρεώσεις τακτοποιούνται, τα παιδιά να είναι ήσυχα απασχολημένα στην οθόνη. Υπολογίζεται λοιπόν ότι οι απαντήσεις ως προς τον εκτιμώμενο χρόνο που οι γονείς επέλεξαν ότι αφήνουν τα παιδιά τους πρόσβαση στην τηλεόραση να είναι ο ιδανικός χρόνος που θα ήθελαν να επιτρέπουν και όχι ο πραγματικός χρόνος που επιτρέπεται. Άλλωστε η πολύωρη ενασχόληση με τις νέες τεχνολογίες εξακολουθεί να αποτελεί ταμπού για τα παιδιά, καθώς έχει συνδεθεί με πολλές διαταραχές της σωματικής και συναισθηματικής τους υγείας (Walton et al., 2014, Jago et al., 2011) και οι γονείς οι οποίοι επιτρέπουν αυτή τη χρήση είναι σχεδόν ‘κατακριτέοι’. Επομένως η επιθυμία των γονέων να μειώσουν το χρόνο που δηλώνουν είναι δικαιολογημένη. Παρόλα αυτά αξίζει να σημειωθεί ότι τον κυριότερο ρόλο για την ομαλή ανάπτυξη των παιδιών θα μπορούσαμε να πούμε ότι τον έχει η ψυχική υγεία του γονέα καθώς οι γονείς στηρίζουν τα παιδιά και αν οι ίδιοι δεν είναι σε θέση να στηρίξουν τους εαυτούς τους τότε αντιστοίχως θα επηρεάζονται και τα παιδιά τους. Οπότε αν η μισή ώρα παραπάνω που καταναλώνει το παιδί στην τηλεόραση επιτρέπει στον γονέα μία προσωρινή αλλά αναγκαία χαλάρωση, τότε ο ίδιος μπορεί μετά να ανταποκριθεί καλύτερα σε όσους ουσιαστικούς τομείς της καθημερινότητας μπορεί για να δράσει επικουρικά συνολικότερα στην ανάπτυξη του παιδιού.

Συνεχίζοντας στην ανάλυση του χρόνου επιτρεπόμενης πρόσβασης, σημειώνεται μία φθίνουσα πορεία ελευθερίας χρήσης των συσκευών από τα παιδιά. Μόνο για μισή ώρα την ημέρα επιτρέπεται η χρήση του έξυπνου κινητού τηλεφώνου από τα παιδιά και αυτό μόνο από το ένα τρίτο των γονέων του δείγματος μας. Όπως φαίνεται, επίσης, η πλειοψηφία των γονέων απαγορεύουν τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή με ή χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο από τα παιδιά τους. Αυτό πιθανότατα οφείλεται στην άποψη των γονέων ότι τα παιδιά δεν έχουν ακόμα την κατάλληλη νοητική ανάπτυξη και κρίση για να μπορέσουν να φιλτράρουν τις πληροφορίες που μπορεί να δεχτούν από την επαφή τους στον κυβερνοχώρο (Holloway et al, 2013). Οι γονείς ανέκαθεν προσπαθούν άλλωστε να προστατεύσουν τα παιδιά τους από οποιονδήποτε κίνδυνο και είναι λογικό ένα εργαλείο, το οποίο πολλάκις έχει χρησιμοποιηθεί με αρνητικό πρόσημο από κακοπροαίρετους χρήστες εναντίον παιδιών, να φαντάζει ως μεγάλος κίνδυνος στα μάτια των προστατευτικών γονέων. Εδώ βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι αν αυτός ο φόβος μεταφερθεί στα παιδιά μπορεί να αποβεί περισσότερο επιβλαβής. Το ιδανικό θα ήταν οι γονείς να προσπαθούν να δημιουργήσουν μία υγιή σχέση με το διαδίκτυο και να διδάξουν στα παιδιά τους πως να έχουν μία ασφαλή περιήγηση. Αυτό φυσικά είναι πολύ δύσκολο στην προσχολική ηλικία αλλά μπορούν να γίνουν κάποια βήματα προς αυτή την κατεύθυνση μιας και η τεχνολογία βρίσκεται πλέον σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινότητας και θα εξακολουθήσει να βρίσκεται και όσο τα παιδιά μεγαλώνουν. Οπότε η εγκαθίδρυση ενός υγιούς δεσμού θα ωφελήσει τα παιδιά βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

5.2. Πόσος από αυτόν τον χρόνο είναι με επιτήρηση από το γονέα ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας

Όσον αφορά το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα, τα ευρήματα δείχνουν ένα διχασμό. Από τη μία μεριά, οι γονείς φαίνεται να επιτηρούν τα παιδιά τους για τον μισό ή σχεδόν όλο τον χρόνο που αυτά αφιερώνουν μπροστά στην τηλεόραση, κάτι που δεν συμβαίνει εξίσου με τα άλλα ηλεκτρονικά μέσα. Για την τηλεόραση φαίνεται ότι υπάρχει μία μετριασμένη επιτήρηση είτε από τον γονέα είτε από άλλο μέλος της οικογένειας, ενώ για τις άλλες συσκευές οι απόψεις τους είναι ακραίες, είτε δεν παρέχουν καθόλου επιτήρηση είτε επιτηρούν όλον τον χρόνο χωρίς εξαίρεση. Αυτό είναι λογικό όσον αφορά την τηλεόραση διότι η τηλεόραση είναι ένα μέσο το οποίο

είναι πιο ελεγχόμενο και πιο συνηθισμένο από τους γονείς. Μπορεί για παράδειγμα ο γονέας να βάλει μία ταινία κινουμένων σχεδίων που έχει ήδη ελέγξει και ξέρει ότι βρίσκεται σε αποδεκτά επίπεδα για το παιδί του και να μην χρειαστεί να επιτηρεί το παιδί. Αντιθέτως, το κινητό τηλέφωνο και όποιο άλλο μέσο με σύνδεση στο διαδίκτυο, είναι ένα μη ελεγχόμενο μέσο καθώς μπορεί από το πουθενά να εμφανίσει κάποια διαφήμιση ή κάποιο σχόλιο με ακατάλληλο περιεχόμενο καθώς και να οδηγήσει το παιδί σε μη ελεγχόμενα διαδικτυακά περιβάλλοντα. Παρόλα αυτά, οι γονείς δηλώνουν λιγότερο χρόνο επιτήρησης σε αυτά τα μέσα. Θα ήταν αναμενόμενο για τους γονείς να επιδίωκαν περισσότερη επιτήρηση σε κάτι που δεν γνωρίζουν εξίσου καλά. Η τηλεόραση βρίσκεται στην καθημερινότητα των ελληνικών νοικοκυριών από το 1960 (Βαλούκος, 2008) ενώ τα κινητά τηλέφωνα έκαναν την εμφάνιση τους μετά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 (<https://bimag.gr/potekykloforhsan-ta-prwta-kinhta-thlefwna-sthn-ellada/>). Υπάρχει ένα τριακονταετές προβάδισμα της τηλεόρασης για να συνηθιστεί και να γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής καθημερινότητας. Ίσως βέβαια η αναφορά στην επιτήρηση να έγκειται σε αυτήν την ανοικειότητα. Όπως προαναφέρθηκε, υπάρχουν πολλές αναφορές από γονείς που έχουν γίνει οι ίδιοι μαθητές και τα παιδιά τους οι δάσκαλοι σε θέματα νέων τεχνολογικών μέσων (reverse socialization, Bourgonjon et al 2011, Valcke et al 2011). Μπορεί λοιπόν, μέσα από αυτή την διαδικασία να πιστεύουν ότι δεν είναι εξίσου καταρτισμένοι να επιτηρήσουν την ενασχόληση των παιδιών τους με ένα μέσο που δεν γνωρίζουν εξίσου καλά, σε αντίθεση με την τηλεόραση που είναι κάτι οικείο και απολαυστικό. Με αυτή την νοοτροπία πιθανολογείται και να παραμελούν τον ρόλο τους ως επιτηρητές και να αφήνουν στα παιδιά την πρωτοβουλία της ενασχόλησης με τα μέσα αυτά.

Η έλλειψη επιτήρησης μπορεί ακόμα να αποδοθεί στην πολυάσχολη οικογενειακή ζωή γεμάτη με υποχρεώσεις που πρέπει να διευθετηθούν και την ανάγκη για απασχόληση των παιδιών. Η ανάγκη αυτή καλύπτεται εύκολα με ένα τάμπλετ στο οποίο το παιδί μπορεί να πραγματοποιήσει γνωστικά έργα μέσα από κάποιες ασκήσεις γλωσσολογικές ή μαθηματικές ή ανάπτυξης λογικής σκέψης ή έστω απλή διασκέδαση και να περάσει την ώρα του χωρίς παράπονα αφήνοντας στον γονέα ή τον φροντιστή λίγο αλλά πολύτιμο χρόνο για να πραγματοποιήσει τις καθημερινές υποχρεώσεις ή απλά να ξεκουραστεί για ένα μικρό χρονικό διάστημα.

5.3. Για ποιους λόγους επιτρέπουν οι γονείς τη χρήση ηλεκτρονικών συσκευών από τα παιδιά τους;

Στο θέμα των κινήτρων των γονέων για την ενασχόληση των παιδιών τους με τις νέες τεχνολογίες, αυτό που φάνηκε ήταν ότι η πλειοψηφία των γονέων έβαλε ως πρώτη προτεραιότητα την ψυχαγωγία των παιδιών τους, κάτι που συμφωνεί με την ευρέως αποδεκτή άποψη της παιγνιώδους μάθησης για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (Hsiao et al., 2016, Tobias et al., 2014). Παρόλα αυτά ίσως, σύμφωνα με την παραπάνω υπόθεση κατά την οποία οι γονείς δήλωσαν περισσότερο αυτό που θα ήθελαν να ισχύει παρά αυτό που όντως ισχύει, θα ήταν αναμενόμενο η πρώτη προτεραιότητα των γονέων να ήταν η εκπαίδευση. Το κίνητρο της εκπαίδευσης εμφανίζεται δεύτερο στη λίστα των κινήτρων και έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα αποτελέσματα δεν απέχουν και τόσο πολύ από τα αναμενόμενα.

Εφόσον υπάρχει η κοινωνική κατακραυγή εναντίον της χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων από τα παιδιά, ο μόνος ουσιαστικά αποδεκτός τρόπος ενασχόλησης των παιδιών με αυτά είναι η εκπαίδευση. Άλλωστε στη σύγχρονη βαθμοκεντρική εποχή του ανταγωνισμού, οποιοδήποτε γνωστικό προβάδισμα είναι καλοδεχούμενο. Επομένως, αν ένα νήπιο μπορεί ήδη να λέει την αλφαβήτα και να κάνει κάποιες βασικές πράξεις με τη βοήθεια εφαρμογών στο τάμπλετ, τότε οι γονείς θα επιδιώξουν να συμβεί. Σύμφωνα με την Μαρία Μοντεσσόρι και όλη τη μοντεσσοριανή σχολή που έχει βασιστεί στις απόψεις της, τα παιδιά έχουν αυτές τις γνωστικές δυνατότητες και «διψούν» για ερεθίσματα που θα τους αναπτύξουν αυτές τις δυνατότητες. Η μοντεσσοριανή αγωγή προωθεί την συνολική και κυρίως την αυτόνομη ανάπτυξη του παιδιού μέσα από αλληλεπίδραση και όχι με διαλέξεις. Θεωρεί τα παιδιά ως ενήλικες σε μικρό σώμα και ακόμα πιο ανεπτυγμένους και κατ' επέκταση τους επιτρέπει πρωτοβουλίες και δράσεις που κανονικά θα απαγόρευε ή θα θεωρούσε ακατάλληλες για παιδιά της εκάστοτε ηλικίας. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και του γονέα είναι να προσφέρει ερεθίσματα ανάπτυξης του παιδιού και αυτό να τα αναπτύσσει. Με αυτή τη λογική, τα τάμπλετ και τα κινητά τηλέφωνα με την πληθώρα εφαρμογών, αν χρησιμοποιηθούν σωστά, μπορούν να οδηγήσουν τα παιδιά σε τέτοια στάδια εξέλιξης. (Papadakis et al., 2018)

Από την άλλη μεριά όμως, υπάρχει η θεωρία ότι τα παιδιά δεν πρέπει να έρχονται σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες για να προστατευτούν από τους κινδύνους που επιφέρουν αυτές οι τεχνολογίες στην ανάπτυξη και υγεία τους (Wartella et al, 2000). Επομένως, όσοι γονείς υποστηρίζουν τη δεύτερη θεωρία δεν επιτρέπουν καθόλου την πρόσβαση στα παιδιά τους για τους προαναφερθέντες λόγους.

Αυτό που προκαλεί ενδιαφέρον είναι ότι η ενασχόληση με τις νέες τεχνολογίες δεν αναδείχθηκε ως μέσο επιβράβευσης καλής συμπεριφοράς σε αντίθεση με τα ευρήματα της έρευνας των Livingstone et al, (2018) στη Βρετανία. Εφόσον η εμπειρία δείχνει ότι τα παιδιά προσελκύνονται και αποζητούν την επαφή με τα νέα τεχνολογικά μέσα, ήταν αναμενόμενο να το χρησιμοποιούν οι γονείς ως δέλεαρ για την καλή συμπεριφορά των παιδιών τους. Αλλά η συγκεκριμένη έρευνα δεν απέδειξε κάτι τέτοιο. Αυτό μας οδηγεί να πιστέψουμε ότι η ενίσχυση των παιδιών του δείγματος αφορούσε άλλους ενισχυτές όπως ίσως κάποιο παιχνίδι ή κάποιο γλυκό. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι η ενίσχυση με φαγητό είναι από τους κύριους λόγους παιδικής παχυσαρκίας (Benton, 2004) καθώς εγκαθιδρύεται ένας δεσμός εξάρτησης με το φαγητό.

5.4. Ποιο είδος γονεϊκής επιτήρησης υιοθετούν οι γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας;

Από τους μέσους όρους των δύο παραγόντων φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες γονείς και στηρίζουν και ελέγχουν τα παιδιά τους στις διαδικτυακές ενασχολήσεις τους. Ο μέσος όρος στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης ($M=4,57$) ήταν ελαφρώς υψηλότερος από αυτόν του γονεϊκού ελέγχου ($M=4,35$), αλλά και οι δύο παρουσιάζονται σε υψηλό επίπεδο.

Παρόμοια αποτελέσματα αν και σε χαμηλότερη ένταση, παρουσιάζονται σε δύο άλλες έρευνες. Στην έρευνα των Valcke et al (2010) σε Βέλγους γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας: οι γονείς στηρίζουν ($M=3,46$) και ελέγχουν ($M=3,52$) τα παιδιά τους περίπου εξίσου. Στην έρευνα των Álvarez et al (2013) οι Ισπανοί γονείς παιδιών δημοτικού και γυμνασίου στηρίζουν ($M=2,45$) και ελέγχουν ($M=2,49$) τα παιδιά τους εξίσου. Με δεδομένο ότι και στις τρεις έρευνες (στην παρούσα και στις Valcke et al (2010) και Álvarez et al (2013)) χρησιμοποιήθηκε το ίδιο ερωτηματολόγιο, η διαφορά

στην ένταση των αποτελεσμάτων μπορεί να ερμηνευτεί είτε από τη διαφορά ηλικίας των παιδιών (προσχολική σε σχέση με σχολική), είτε από πολιτισμικές διαφορές των συμμετεχόντων γονέων (Έλληνες – Βέλγοι -Ισπανοί). Μια άλλη ερμηνεία μπορεί να αποτελεί η διάθεση των συμμετεχόντων γονέων να επιδείξουν κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά και να υπερβάλλουν στις απαντήσεις τους. Αυτό αποτελεί συχνό αν και ανεπιθύμητο αποτέλεσμα (social desirability bias) των ποσοτικών ερευνών που απευθύνονται στις στάσεις ή απόψεις ατόμων (Dörnyei 2003)

Η γονεϊκή στήριξη υλοποιείται με την προθυμία των γονιών να ακούσουν και να συζητήσουν τις τυχόν θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις των παιδιών τους, να τους δείξουν φιλικούς ιστότοπους, να τα βοηθήσουν σε τυχόν τεχνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και να τους εξηγήσουν κανόνες ασφαλούς πλοήγησης στο διαδίκτυο. Αντίστοιχα, ο γονεϊκός έλεγχος εφαρμόζεται με την τοπική και ουσιαστική επιτήρηση των παιδιών κατά τη διάρκεια της ενασχόλησης τους με το διαδίκτυο, έτσι ώστε οι γονείς να είναι σε θέση να σταματήσουν το παιδί τους όταν αυτό επισκεφτεί κάποιον ακατάλληλο ιστότοπο, να θέσουν κανόνες για τον τύπο των εφαρμογών που επιτρέπονται και όρια για τη διάρκεια χρήσης τους. Οι συμμετέχοντες γονείς χρησιμοποιούν σε λιγότερο βαθμό τεχνικού τύπου ελεγκτικές μεθόδους όπως ειδικό λογισμικό μπλοκαρίσματος πρόσβασης ή έλεγχο του ιστορικού στον πλοηγό. Παρόμοια αποτελέσματα παρουσιάστηκαν και στην έρευνα των Livingstone et al (2018) στη μεγάλης κλίμακας έρευνα τους σε γονείς στη Βρετανία. Συγκεκριμένα, στην έρευνα τους φάνηκε ότι οι γονείς παιδιών σχολικής ηλικίας χρησιμοποιούν περισσότερο τους τεχνικούς ελέγχους από αυτούς των παιδιών προσχολικής ηλικίας (Livingstone et al 2018, σελ.9). Παρόλα αυτά, και στη Βρετανία και στην παρούσα έρευνα οι τεχνικοί έλεγχοι δεν φαίνεται να είναι πολύ δημοφιλείς, είτε εξαιτίας της πολυπλοκότητας που προκύπτει στη συσκευή, είτε εξαιτίας της μη εξοικείωσης των γονιών με αυτούς, είτε εξαιτίας του συνδυασμού των παραπάνω περιπτώσεων.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η ανάλυση παραγόντων ανέδειξε ακριβώς τις ίδιες δηλώσεις σε κάθε παράγοντα όπως και στο αρχικό ερωτηματολόγιο των Valcke et al (2010). Αυτό αναδεικνύει την αξιοπιστία της μετάφρασης που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα και τη συνοχή του ερωτηματολογίου και σε άλλο πληθυσμό (στον ελληνικό) από αυτόν που αρχικά χρησιμοποιήθηκε (του Βελγίου).

5.5. Ποιες ομάδες γονέων σχηματίζονται με βάση τα επίπεδα της γονεϊκής επιτήρησης;

Για την ανάδειξη μιας πιο αναλυτικής εικόνας ως προς το γονεϊκό είδος επιτήρησης του διαδικτύου πραγματοποιήθηκε διαχωρισμός των δύο παραγόντων (στήριξη και έλεγχος) σε υψηλό, μεσαίο και χαμηλό επίπεδο με τη χρήση της τυπικής απόκλισης και του μέσου όρου (βλέπε αναλυτικά ενότητα 4.8.). Ο διαχωρισμός αυτός έδειξε ότι η πλειονότητα των γονέων ασκεί τη γονεϊκή στήριξη (51%) σε μεσαίο επίπεδο, ενώ το ένα τρίτο σε υψηλό επίπεδο (31,5%). Όσον αφορά το γονεϊκό έλεγχο, τα δύο τρίτα των γονιών ασκούν μεσαίου επιπέδου έλεγχο (63,1%), ενώ λιγότερο από το ένα πέμπτο ασκεί υψηλό έλεγχο.

Στη συνέχεια, η ομαδοποίηση των γονέων σε σχέση με τα επίπεδα γονεϊκής στήριξης και ελέγχου που ασκούν στα παιδιά τους ανέδειξε τέσσερις ομάδες (βλέπε γράφημα 3, ενότητα 4.6.):

α) τους *προστατευτικούς* γονείς που ασκούν υψηλή στήριξη και υψηλό έλεγχο (14,8%)

β) τους *αποστασιοποιημένους* γονείς που ασκούν χαμηλή στήριξη και χαμηλό έλεγχο (10,1%)

γ) τους *υποστηρικτικούς* γονείς που ασκούν υψηλή στήριξη και χαμηλό έλεγχο (2%) και

δ) τους *ισορροπημένους* γονείς που ασκούν μεσαία στήριξη και μεσαίο έλεγχο (40,9%).

Η ομάδα γονέων που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως *αυταρχικοί* γονείς που ασκούν υψηλό έλεγχο και χαμηλή στήριξη (0%) δεν ανέδειξε μέλη στην παρούσα έρευνα.

Η ομάδα των *ισορροπημένων* γονέων (40,9%) που επιβλέπουν ασκώντας εξίσου στήριξη και έλεγχο τις διαδικτυακές ενασχολήσεις των παιδιών τους αναδείχθηκε ως η πιο πολυπληθής στην παρούσα έρευνα. Με μικρότερα ποσοστά σε φθίνουσα σειρά παρουσιάζονται οι *προστατευτικοί*, *αποστασιοποιημένοι* και οι *υποστηρικτικοί*

γονείς. Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με αυτά των Valcke et al (2010) όπου η πιο πολυπληθής ομάδα φάνηκε να είναι οι προστατευτικοί γονείς και στη συνέχεια με φθίνουσα σειρά οι υποστηρικτικοί, οι αυταρχικοί, οι ισοροπημένοι και τέλος οι αποστασιοποιημένοι. Οι Βέλγοι γονείς επιδεικνύονται πολύ πιο προστατευτικοί προς τα παιδιά τους όσον αφορά τη διαδικτυακή ενασχόληση τους από τους Έλληνες. Η ομάδα των προστατευτικών γονέων είναι η δεύτερη στη σειρά με αρκετά μικρότερο αριθμό μελών στον ελληνικό πληθυσμό. Εδώ βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει μία οκταετής χρονική απόσταση από τις δύο έρευνες γεγονός που μπορεί να επηρεάζει αυτή την απόκλιση στα αποτελέσματα καθώς η παρουσία του διαδικτύου και των τεχνολογικών μέσων με πρόσβαση σε αυτό αυξάνεται σημαντικά και συστηματικά με την πάροδο του χρόνου. Έρευνα σε ελληνικό πληθυσμό εφήβων προ δεκαετίας έδειξε ότι οι έφηβοι αντιλαμβάνονται χαμηλή επιτήρηση των γονέων στο σπίτι (Aslanidou & Menexes, 2008). Η σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας με αυτήν των Aslanidou & Menexes, (2008) ενισχύει την άποψη περί χρονικής διαφοροποίησης των αποτελεσμάτων λόγω της αυξανόμενης ενσωμάτωσης του διαδικτύου στην καθημερινή ελληνική ζωή.

Κοιτάζοντας πέρα από την πολυπληθέστερη ομάδα των δύο εθνικοτήτων, μπορούμε να κάνουμε δύο σημαντικές παρατηρήσεις: α) η ομάδα των αυταρχικών γονέων είναι η τρίτη στη σειρά στο βελγικό πληθυσμό ενώ στον ελληνικό δεν εμφανίζει καθόλου μέλη και β) η ομάδα των αποστασιοποιημένων γονέων είναι τρίτη στη σειρά στον ελληνικό πληθυσμό αλλά πέμπτη και η πιο ολιγομελής στον βέλγικο. Γενικά, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στον ελληνικό πληθυσμό υπερισχύει ο παράγοντας της στήριξης ενώ στο βέλγικο αυτός του ελέγχου.

5.6. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του γονέα, όπως φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο;

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διακύμανσης με τις σύνθετες μεταβλητές των δύο παραγόντων (εξαρτημένες μεταβλητές) και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων (ανεξάρτητες μεταβλητές) δεν έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές

ανάμεσα στις διάφορες ομάδες. Από τις τάσεις που ανέδειξαν, όμως, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής (βλέπε αναλυτικά ενότητα 4.7.):

α) οι μητέρες φαίνεται να στηρίζουν και να ελέγχουν τα παιδιά τους περισσότερο από τους πατεράδες. Παρόμοια αποτελέσματα έχουν αναδειχθεί και σε άλλες έρευνες στο Βέλγιο (Valcke et al 2010) και στην Ισπανία (Álvarez et al 2013). Παρόλη την ισότητα των φύλων, η ευθύνη της καθημερινότητας της οικογένειας φαίνεται να παραμένει στην αρμοδιότητα των γυναικών.

β) οι γονείς νεότερης ηλικίας φαίνεται να στηρίζουν περισσότερο τα παιδιά τους και η τάση αυτή μειώνεται με την πρόοδο της ηλικίας. Όσον αφορά το γονεϊκό έλεγχο, οι γονείς 31-40 ετών (η πιο πολυπληθής ομάδα) φαίνεται να ελέγχουν τα παιδιά τους περισσότερο από τις άλλες ηλικιακές ομάδες. Παρόμοια αποτελέσματα έχουν αναδειχθεί και στην έρευνα των Valcke et al (2010) και μάλιστα με στατιστικά σημαντική διαφορά από τις άλλες ηλικιακές ομάδες.

γ) οι γονείς με ανώτατη εκπαίδευση (η πιο πολυπληθής ομάδα) φαίνεται να στηρίζουν και να ελέγχουν περισσότερο τα παιδιά τους από αυτούς με δευτεροβάθμια εκπαίδευση μόνο. Παρόμοια αποτελέσματα έχουν αναδειχθεί και στην έρευνα των Valcke et al (2010). Η ομάδα των γονέων με διδακτορικό δίπλωμα, η οποία αποτελείται από μόνο τέσσερα μέλη, φαίνεται να ασκεί τη λιγότερη στήριξη και το λιγότερο έλεγχο στα παιδιά. Αυτό μπορεί να οφείλεται στη μεγαλύτερη εμπιστοσύνη που πιθανόν να έχουν οι ίδιοι από τη δική τους εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο λόγω των σπουδών τους είτε στην έλλειψη χρόνου να ασχοληθούν με τα παιδιά. Σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να γίνει οποιαδήποτε γενίκευση λόγω του μικρού αριθμού των κατόχων διδακτορικού διπλώματος στους συμμετέχοντες γονείς στην παρούσα έρευνα.

5.7. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών, όπως φύλο, ηλικία και πλήθος παιδιών στην οικογένεια;

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διακύμανσης με τις σύνθετες μεταβλητές των δύο παραγόντων (εξαρτημένες μεταβλητές) και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των

παιδιών (ανεξάρτητες μεταβλητές) ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις διάφορες ομάδες ως προς τον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου (βλέπε αναλυτικά ενότητα 4.7).

Οι γονείς φαίνεται να στηρίζουν και να ελέγχουν τα αγόρια περισσότερο από ότι τα κορίτσια. Οι διάφορες αυτές είναι στατιστικά σημαντικές ως προς τον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου. Προφανώς οι γονείς ακόμα από την προσχολική ηλικία θεωρούν ότι τα αγόρια χρήζουν περισσότερου ελέγχου από τα κορίτσια. Στην έρευνα των Valcke et al (2010) φάνηκε ότι οι Βέλγοι γονείς ελέγχουν περισσότερο τα αγόρια τους, αλλά στηρίζουν περισσότερο τα κορίτσια τους. Και στις δύο χώρες με ελαφρές αποχρώσεις οι κοινωνικές διαφορές του φύλου καλά κρατούν!

Η ηλικία των 4-4,5 ετών φαίνεται να είναι αυτή που χρειάζεται περισσότερη στήριξη και έλεγχο σύμφωνα με τους γονείς, ενώ η ηλικία των 5-6 ετών ακολουθεί αμέσως μετά και τελευταία η ηλικία των 3-3,5 ετών. Γενικά, οι αναλύσεις δεν ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς την ηλικία των παιδιών.

Ο αριθμός των παιδιών στην οικογένεια φαίνεται να επηρεάζει το βαθμό στήριξης και ελέγχου των γονέων στις διαδικτυακές ενασχολήσεις των παιδιών τους. Όσο μικρότερος ο αριθμός των παιδιών στην οικογένεια τόσο περισσότερη η στήριξη και ο έλεγχος. Όσον αφορά τον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου οι διαφορές είναι και στατιστικά σημαντικές και ο έλεγχος μειώνεται αντιστρόφως ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών. Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι αυξημένες ευθύνες των γονέων με περισσότερα παιδιά δεν τους επιτρέπουν να ασχοληθούν με τις ατομικές ενασχολήσεις των παιδιών όσο πιθανόν θα επιθυμούσαν. Τα αποτελέσματα στην έρευνα των Valcke et al (2010) έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης με την ίδια τάση με αυτή της παρούσας έρευνας. Αντίθετα, στον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου φάνηκε ότι στις οικογένειες με περισσότερα παιδιά ο έλεγχος είναι πιο αυξημένος.

5.8. Σε ποιο βαθμό το είδος της γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζεται από την ίδια επιτήρηση ή από την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας;

Η γονεϊκή στήριξη και ο γονεϊκός έλεγχος παρουσίασαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη χρήση της τηλεόρασης και του έξυπνου κινητού ως προς την ίδια επιτήρηση. Αντίθετα, όσον αφορά την επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας στατιστικά σημαντικές διαφορές εμφανίστηκαν στο έξυπνο κινητό και στο τάμπλετ και στους δύο παράγοντες της γονεϊκής επιτήρησης. Επίσης, στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης αναδείχτηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή με πρόσβαση στο διαδίκτυο στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης μόνο.

5.9. Σε ποιο βαθμό το επίπεδο γονεϊκής επιτήρησης επηρεάζει α) τη χρήση των συσκευών από τα παιδιά, και β) την ίδια επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά και γ) την επιτήρηση χρήσης των συσκευών από άλλο μέλος της οικογένειας.

Όσον αφορά το επίπεδο γονεϊκής επιτήρησης για τη χρήση των συσκευών από τα παιδιά, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο στον παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου στο έξυπνο κινητό. Οι γονείς που ασκούν χαμηλό γονεϊκό έλεγχο επιτρέπουν στα παιδιά τους περισσότερη ημερήσια ενασχόληση με τη συγκεκριμένη συσκευή από τους γονείς που ασκούν υψηλό έλεγχο. Το εύρημα αυτό δεν προκαλεί έκπληξη καθώς ένας γονέας που έχει υψηλότερο έλεγχο στις επαφές του παιδιού του με την τεχνολογία, είναι φυσικό να θέτει αυστηρότερα όρια στη χρήση τους. Παρόλα αυτά ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στις άλλες συσκευές δεν παρουσιάζεται κάποια στατιστική διαφορά αλλά μόνο στο έξυπνο κινητό. Ίσως αυτό το εύρημα σχετίζεται με την πιο πρόσφατη ένταξη της συγκεκριμένης συσκευής στην καθημερινότητα της ελληνικής οικογένειας και η απουσία αρκετής χρονικής διάρκειας εξοικείωσης αυτής με το έξυπνο κινητό και τις πολυποίκιλες δυνατότητες του.

Όσον αφορά το επίπεδο της ίδιας γονεϊκής επιτήρησης της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά τους, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα τρία επίπεδα στον παράγοντα της γονεϊκής στήριξης παρουσιάζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές σε όλες τις συσκευές εκτός από την τηλεόραση. Οι γονείς που παρέχουν υψηλό επίπεδο γονεϊκής στήριξης βρίσκονται παρόντες σχεδόν όλον το χρόνο ενασχόλησης του παιδιού με τις

συσκευές έξυπνο κινητό, τάμπλετ και ηλεκτρονικού υπολογιστή με σύνδεση σε αντίθεση με την τηλεόραση και τον υπολογιστή χωρίς σύνδεση όπου οι γονείς παρευρίσκονται περίπου τον μισό χρόνο. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι γονείς θεωρούν ότι το παιδί χρήζει περισσότερης στήριξης για τις συσκευές που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Περαιτέρω, στα τρία επίπεδα του παράγοντα του γονεϊκού ελέγχου, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στο έξυπνο κινητό και πιο συγκεκριμένα ανάμεσα στο μεσαίο και στο υψηλό επίπεδο γονεϊκού ελέγχου. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω ευρήματα, ενισχύεται η άποψη ότι οι γονείς βρίσκονται σε περισσότερη επαγρύπνηση για τις οποιεσδήποτε τυχόν ανάγκες στήριξης ή ελέγχου των παιδιών τους για τις συσκευές που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο παρά σε αυτές που δεν έχουν. Τέλος, αυτά τα ευρήματα ενισχύουν την ανησυχία των γονέων για την ενασχόληση των παιδιών τους με το έξυπνο κινητό ιδιαίτερα, καθώς αυτό είναι μόνιμα παρόν και για τους ίδιους και για τα παιδιά τους όπου και αν βρίσκονται, σε αντίθεση με τις πιο ογκώδεις συσκευές όπως ο σταθερός υπολογιστής και η τηλεόραση.

Όσον αφορά την επιτήρηση της χρήσης των συσκευών από άλλο μέλος της οικογένειας στατιστικά σημαντικές διαφορές φαίνονται στη στήριξη που παρέχει το άλλο μέλος της οικογένειας στη χρήση του υπολογιστή χωρίς σύνδεση και του υπολογιστή με σύνδεση στο διαδίκτυο. Οι γονείς με υψηλή γονεϊκή στήριξη μεριμνούν ώστε κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας να βρίσκεται παρόν και να επιβλέπει τη χρήση των συσκευών αυτών από τα παιδιά τους όταν αυτοί δεν είναι διαθέσιμοι.

Σε αυτό το κεφάλαιο απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας έρευνας με βάση τα αποτελέσματα των αναλύσεων. Στο επόμενο και τελευταίο κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να εξάγουμε συμπεράσματα από τα αποτελέσματα που προέκυψαν και θα διατυπωθούν οι περιορισμοί της έρευνας.

Κεφάλαιο 6 Συμπεράσματα & Επίλογος

Συνοπτικά συμπεράσματα της παρούσας έρευνας

Συνοπτική παρουσίαση αποτελεσμάτων:

1. Οι Έλληνες γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας επιτρέπουν την πρόσβαση των παιδιών τους (με φθίνουσα σειρά) στην τηλεόραση, στα έξυπνα κινητά τηλέφωνα, στο τάμπλετ, στους Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και στους Η/Υ χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο για περίπου μισή με μία ώρα.
2. Ο χρόνος επιτήρησης της χρήσης των συσκευών από τα παιδιά είναι μετριασμένος (σχεδόν όλος) για την ίδια επιτήρηση από τους γονείς είτε από άλλο μέλος της οικογένειας για την τηλεόραση, ενώ για τα άλλα μέσα είναι ακραίος (είτε καθόλου είτε όλος χωρίς εξαίρεση).
3. Τα κίνητρα των γονέων για την χρήση των συσκευών από τα παιδιά τους είναι με φθίνουσα σειρά η ψυχαγωγία, η εκπαίδευση, η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, η κατανόηση κανόνων παιχνιδιού και η απασχόληση των παιδιών όσο ο γονέας είναι απασχολημένος με άλλες δραστηριότητες. Η επιβράβευση καλής συμπεριφοράς δεν αναδείχτηκε ως προτεραιότητα για τη χρήση των συσκευών.
4. Οι Έλληνες γονείς στηρίζουν περισσότερο από ότι ελέγχουν τα παιδιά τους στις διαδικτυακές τους ενασχολήσεις αλλά και οι δύο παράγοντες (στήριξη και έλεγχος) είναι σε υψηλά επίπεδα. Δεδομένου ότι το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου δεν έχει ξαναχρησιμοποιηθεί στον ελληνικό πληθυσμό μέχρι τώρα, τουλάχιστον από την έρευνα που έχουμε διεξάγει, τα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά ως προς αυτόν τον τομέα.
5. Οι τέσσερις ομάδες γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου που προέκυψαν είναι α) οι ισορροπημένοι γονείς, β) οι προστατευτικοί, γ) οι αποστασιοποιημένοι και δ) οι υποστηρικτικοί γονείς. Ομάδα αυταρχικών γονέων δεν αναδείχτηκε στους συμμετέχοντες γονείς της παρούσας έρευνας.

6. Ως προς τα χαρακτηριστικά των γονέων, φάνηκε ότι οι μητέρες, οι γονείς ηλικίας 31-40 ετών και οι απόφοιτοι ΑΕΙ παρέχουν υψηλότερη στήριξη και έλεγχο στην επιτήρηση του διαδικτύου στα παιδιά τους.
7. Ως προς τα χαρακτηριστικά των παιδιών, φάνηκε ότι τα αγόρια και τα παιδιά 4 με 4.5 ετών στηρίζονται και ελέγχονται περισσότερο. Επίσης φάνηκε ότι όσο περισσότερα παιδιά υπάρχουν σε μία οικογένεια, τόσο μειώνεται η επιτήρηση της χρήσης των συσκευών.
8. Η γονεϊκή επιτήρηση φαίνεται να είναι πιο έντονη όσον αφορά το έξυπνο κινητό τηλέφωνο και στον Η/Υ με ή χωρίς σύνδεση στο διαδίκτυο.

Περιορισμοί της έρευνας

Το πρόβλημα που εμφανίστηκε κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας ήταν αρχικά στην τοποθέτηση της τηλεόρασης ως ένα μέσο τεχνολογίας και επικοινωνιών. Κατά συντριπτική πλειοψηφία φάνηκε ότι οι γονείς επιτρέπουν στα παιδιά τους την πρόσβαση στην τηλεόραση κάτι που λειτούργησε επιβαρυντικά στη συνολική εικόνα πρόσβασης των παιδιών στις ΤΠΕ. Η αρχική σκέψη ήταν να μελετηθεί η «έξυπνη τηλεόραση» που έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσα από το οποίο τα παιδιά παρακολουθούν βίντεο κινουμένων σχεδίων από το διαδίκτυο. Αυτό όμως δεν έγινε ξεκάθαρο στους γονείς και πιθανόν να μην το έλαβαν υπόψιν τους στις απαντήσεις που έδωσαν.

Επιπρόσθετα, δεν τοποθετήθηκε σωστά η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο. Ο στόχος αυτής της επιλογής ήταν για να την επιλέξουν οι γονείς που έχουν εγκατεστημένα παιχνίδια στον υπολογιστή και ενεργοποιούν τη συσκευή για τα παιδιά τους για να απασχοληθούν στις συγκεκριμένες εφαρμογές. Μετά την ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου κάποιοι γονείς εξέφρασαν την απορία τους ως προς την συγκεκριμένη επιλογή και μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να έχουν δοθεί περισσότερες πληροφορίες για την επιλογή αυτή.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι σύγχρονοι γονείς στην Ελλάδα είναι ακόμα επιφυλακτικοί με την έρευνα και η συλλογή του δείγματος είναι αρκετά δύσκολη και περιορισμένη. Επομένως, οι γονείς που δέχτηκαν να αφιερώσουν λίγο χρόνο λίγο χρόνο για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι προφανώς αυτοί που έχουν

πιο ανοιχτές απόψεις για την έρευνα και την τεχνολογία, γεγονός που μπορεί να επηρέασε τα αποτελέσματα.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Το θέμα που πραγματεύτηκε η παρούσα έρευνα αξίζει να διερευνηθεί περαιτέρω εξαιτίας του σχετικά περιορισμένου δείγματος της ώστε να μπορέσει να επιβεβαιώσει την ακρίβεια της συγκεκριμένης έρευνας. Ακόμα, ενδιαφέρον θα είχε μία συγκριτική μελέτη γονέων στην μεγάλες αστικές περιοχές σε σύγκριση με επαρχιακές πόλεις και αγροτικές περιοχές.

Το θετικό μήνυμα της παρούσας έρευνας είναι ότι στο δείγμα της παρούσας έρευνας, οι γονείς φάνηκε να είναι ισορροπημένοι ως προς τη στήριξη και τον έλεγχο που παρέχουν στον έλεγχο και στη στήριξη που παρέχουν στο παιδί τους.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Aladé, F., Lauricella, A. R., Beaudoin-Ryan, L., & Wartella, E. (2016). Measuring with Murray: touchscreen technology and preschoolers' STEM learning. *Computers in Human Behavior*, 62, 433–441.

Álvarez, M., Torres, A., Rodríguez, E., Padilla, S., & Rodrigo, M. J. (2013). Attitudes and parenting dimensions in parents' regulation of Internet use by primary and secondary school children. *Computers & Education*, 67, 69-78.

Aslanidou, S., & Menexes, G. (2008). Youth and the Internet: Uses and practices in the home. *Computers & Education*, 51(3), 1375-1391.

Babbie E. (2011). Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα. Μετάφραση Βογιατζής Ι., Επιμέλεια Ζαφειρόπουλος Κ. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.

Benton, D. (2004). Role of parents in the determination of the food preferences of children and the development of obesity. *International journal of obesity*, 28(7), 858.

Berndt, T. J., & Heller, K. A. (1986). Gender stereotypes and social inferences: A developmental study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(5), 889.

Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4(1p2), 1.

Carey, S., & Bartlett, E. (1978). Acquiring a single new word.

Calder, N. (2015). Apps: Appropriate, applicable, and appealing? In T. Lowrie & R. Jorgensen (Zevenbergen) (Eds.), *Digital games and mathematics learning, mathematics education in the digital era 4* (pp. 233–250). Netherlands: Springer.

Couse, L. J., & Chen, D. W. (2010). A tablet computer for young children? Exploring its viability for early childhood education. *Journal of Research on Technology in Education*, 43(1), 75–98.

Cheung, C. H., Bedford, R., De Urabain, I. R. S., Karmiloff-Smith, A., & Smith, T. J. (2017). Daily touchscreen use in infants and toddlers is associated with reduced sleep and delayed sleep onset. *Scientific reports*, 7, 46104. DOI: 10.1038/srep46104.

Dörnyei, Z. (2003). *Questionnaires in second language research: Construction, administration, and processing*. USA: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

European Commission. (2009). Empowering and protecting children online. Προσβάσιμο την 25-08-2018. http://ec.europa.eu/information_society/doc/factsheets/018-saferinternet.pdf.

Eurostat 2015. *Being young in Europe today*, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Προσβάσιμο την 3-8-2018 <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6776245/KS-05-14-031-EN-N.pdf>

Emmorey, K. (1995). The confluence of space and language in signed languages. *Linguist Am Sign Lang Introd*, 3, 318-346.

Georgiou, S. (1997). Parental involvement: Definition and outcomes. *Social Psychology of Education*, 1 (3), pp.189-209.

Hess, R., Holloway, S., Dickson, W. & Price, G. (1984). Maternal variables as predictors of children's school readiness and later achievement in vocabulary and mathematics in 6th grade. *Child Development*, Vol.55, pp.1901-1912.

Holloway, D., Green, L., & Livingstone, S. (2013). Zero to eight: Young children and their internet use.

Jago, R., Davison, K. K., Thompson, J. L., Page, A. S., Brockman, R., & Fox, K. R. (2011). Parental sedentary restriction, maternal parenting style, and television viewing among 10-to 11-year-olds. *Pediatrics*, peds-2010.

Kalogiannakis, M., & Papadakis, S. (2017, August). An evaluation of Greek educational Android apps for preschoolers. In *proceedings of the 12th Conference of the European Science Education Research Association (ESERA), Research, Practice and Collaboration in Science Education, Dublin City University and the University of Limerick, Dublin, Ireland* (pp. 21-25).

Keith, T., Reomers, T., Fermann, P., Pottebaum, S. & Aubey, L. (1986). Parental involvement, homework and TV time: Direct and indirect effects on high school achievement. *Journal of Educational Psychology*, Vol.78, pp.373-380.

Kormos, J., Kontra, E. H., & Csölle, A. (2002). Language wants of English majors in a non-native context. *System*, 30(4), 517-542.

Levin, E. (2011). Baumrind's parenting styles. In *Encyclopedia of child behavior and development* (pp. 213-215). Springer, Boston, MA.

Livingstone, S. (2003). 'Children's use of the Internet: reflections on the emerging research agenda. *New Media & Society*, 5(2), 147-166.

Livingstone, S., & Bober, M. (2004). UK children go online: Surveying the experiences of young people and their parents. Προσβάσιμο την 25-08-2018. <http://www.york.ac.uk/res/e-society/projects/1/UKCGOsurveyreport.pdf>.

Maccoby, E. E., Martin, J. A., Mussen, P. H., & Hetherington, E. M. (1983). Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development. *PH Mussen (Series Ed.)*, 1-101.

OECD (2016), *Low-Performing Students: Why They Fall Behind and How to Help Them Succeed*, PISA, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264250246-en>.

OECD (2016), *Low-Performing Students: Why They Fall Behind and How to Help Them Succeed*, PISA, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264250246-en>.

O'Neill, B., Dinh, T. (2018). The Better Internet for Kids Policy Map: Implementing the European Strategy for a Better Internet for Children in European Member States. <https://www.betterinternetforkids.eu/bikmap>

Papadakis, S., Kalogiannakis, M., & Zaranis, N. (2018). The effectiveness of computer and tablet assisted intervention in early childhood students' understanding of numbers. An empirical study conducted in Greece. *Education and Information Technologies*, 1-23.

Reis, S. M., & Graham, C. (2005). Needed: Teachers to encourage girls in math, science, and technology. *Gifted Child Today*, 28(3), 14-21.

- Saarni, C., & Crowley, M. (1990). The development of emotion regulation: Effects on emotional state and expression. *Emotions and the family: For better or for worse*, 53-73.
- Schroeder, E. L., & Kirkorian, H. L. (2016). When seeing is better than doing: Preschoolers' transfer of STEM skills using touchscreen games. *Frontiers in Psychology*, 7, 1377.
- Sheehan, K. J., & Uttal, D. H. (2016). Children's learning from touch screens: a dual representation perspective. *Frontiers in Psychology*, 7, 1220.
- Stevenson, O. (2008). *Neglected children and their families*. John Wiley & Sons.
- Tiedemann, J. (2000). Parents' gender stereotypes and teachers' beliefs as predictors of children's concept of their mathematical ability in elementary school. *Journal of Educational psychology*, 92(1), 144.)
- Tobias, S., Fletcher, J. D., & Wind, A. P. (2014). Game-based learning. In *Handbook of research on educational communications and technology* (pp. 485-503). Springer, New York, NY.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464.
- Valcke, M., De Wever, B., Van Keer, H., & Schellens, T. (2011). Long-term study of safe Internet use of young children. *Computers & Education*, 57(1), 1292-1305.
- Walton, K., Simpson, J. R., Darlington, G., & Haines, J. (2014). Parenting stress: a cross-sectional analysis of associations with childhood obesity, physical activity, and TV viewing. *BMC pediatrics*, 14(1), 244.
- Hsiao, H. S., & Chen, J. C. (2016). Using a gesture interactive game-based learning approach to improve preschool children's learning performance and motor skills. *Computers & Education*, 95, 151-162.
- Wartella, E. A., & Jennings, N. (2000). Children and computers: New technology. Old concerns. *The future of children*, 31-43.

Wohlwend, K. E. (2017). Toddlers and touchscreens: Learning “Concepts Beyond Print” with tablet technologies. In R. J. Meyer & K. F. Whitmore (Eds.), *Reclaiming Early Literacy*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Ελληνόφωνη Βιβλιογραφία

Cole M. & Cole S. (2011) Η ανάπτυξη των παιδιών. Τόμος Β. Γνωστική και Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία. *Τυπωθήτω – Γιώργος Δάρδανος*.

Dowling, E. & Osborne, E. (Επιμ.) (2001). *Η οικογένεια και το σχολείο*. Αθήνα, Gutenberg.

Dunn, J. (1999). *Οι στενές προσωπικές σχέσεις των μικρών παιδιών*. Αθήνα: Τυπωθήτω. Γ. Δαρδανός.

EDPR 2017. Έκθεση ψηφιακής προόδου της Ευρώπης (EDPR) για το 2017, Προφίλ χώρας για την Ελλάδα. Προσβάσιμο την 25-08-2018 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-347_el.htm

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, Διαδίκτυο καλύτερα προσαρμοσμένο στα παιδιά: μια ευρωπαϊκή στρατηγική. Βρυξέλλες, COM196 final. Προσβάσιμο την 25-08-2018 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0196&from=EN>

Μασούρου Β. (2013). Η γονεϊκή εμπλοκή ως βασικός παράγοντας διαμόρφωσης της σχολικής αποτελεσματικότητας σε Σχολεία Ενιαίου Αναμορφωμένου Εκπαιδευτικού προγράμματος. *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Σχολή επιστημών του ανθρώπου. Παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης. Βόλος. 2012*

Μπεζεβέγκη, Ή & Παυλόπουλου, Β., (1999). «Η επίδραση τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς οικογένειας στὴν ἀξιολόγησι τῆς προσωπικότητος τῶν παιδιῶν ἀπὸ τοὺς γονεῖς». *Ἐπιθεώρησι Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν*, Αθήνα, σσ. 98-99.

Ουζούνη, Χ., & Νακάκης, Κ. (2011). Ἡ αξιοπιστία και η Εγκυρότητα των εργαλείων Μέτρησης σε Ποσοτικές μελέτες. *Νοσηλευτική*, 50(2), 231-239.

Παπαδιώτη-Αθανασίου, Β., (2000). Οικογένεια και όρια, Αθήνα.

Robson, C. (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές. ΒΠ Νταλάκου & Κ. Βασιλικού (μτφρ). Αθήνα: Gutenberg-Γιώργος & Κώστας Δαρδανός.

Σταυρινίδης, Π. Σ. (2005, June). Η διαμόρφωση της γονεϊκής εμπλοκής και η επίδραση της στη γνωστική ανάπτυξη και στην ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού. Πανεπιστήμιο Κύπρου, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών και Επιστημών Αγωγής / University of Cyprus, Faculty of Social Sciences and Education, Κύπρος.

Παραρτήματα

I. Ενότητα 3.2. Frequencies: Αριθμός και φύλο των παιδιών

Statistics

	Αριθμός παιδιών στην οικογένεια	Φύλο των παιδιών [1ο παιδί]	Φύλο των παιδιών [2ο παιδί]	Φύλο των παιδιών [3ο παιδί]	Φύλο των παιδιών [4ο παιδί]
N Valid	149	149	66	14	2
Missing	0	0	83	135	147
Mean	1,557	1,409	1,455	1,429	1,500
Std. Deviation	,7387	,4934	,5017	,5136	,7071
Minimum	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Maximum	5,0	2,0	2,0	2,0	2,0

Frequency Table

Αριθμός παιδιών στην οικογένεια

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0	83	55,7	55,7	55,7
2,0	53	35,6	35,6	91,3
3,0	10	6,7	6,7	98,0
4,0	2	1,3	1,3	99,3
5,0	1	,7	,7	100,0
Total	149	100,0	100,0	

Φύλο των παιδιών [1ο παιδί]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0	88	59,1	59,1	59,1
2,0	61	40,9	40,9	100,0
Total	149	100,0	100,0	

Φύλο των παιδιών [2ο παιδί]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0	36	24,2	54,5	54,5
2,0	30	20,1	45,5	100,0
Total	66	44,3	100,0	
Missing System	83	55,7		
Total	149	100,0		

Φύλο των παιδιών [3ο παιδί]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0	8	5,4	57,1	57,1
2,0	6	4,0	42,9	100,0

Total	14	9,4	100,0
Missing System	135	90,6	
Total	149	100,0	

Φύλο των παιδιών [4ο παιδί]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0	1	,7	50,0	50,0
2,0	1	,7	50,0	100,0
Total	2	1,3	100,0	
Missing System	147	98,7		
Total	149	100,0		

Frequencies: Ηλικία των παιδιών

Statistics

	Ηλικία των παιδιών [1ο παιδί]	Ηλικία των παιδιών [2ο παιδί]	Ηλικία των παιδιών [3ο παιδί]	Ηλικία των παιδιών [4ο παιδί]
N Valid	149	47	8	1
Missing	0	102	141	148
Mean	2,195	1,617	1,250	2,000
Std. Deviation	,7942	,6445	,7071	
Minimum	1,0	1,0	1,0	2,0
Maximum	3,0	3,0	3,0	2,0

Frequency Table

Ηλικία των παιδιών [1ο παιδί]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0: 3-3,5χρ	35	23,5	23,5	23,5
2,0: 4-4,5χρ	50	33,6	33,6	57,0
3,0: 5-6χρ	64	43,0	43,0	100,0
Total	149	100,0	100,0	

Ηλικία των παιδιών [2ο παιδί]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,0	22	14,8	46,8	46,8
2,0	21	14,1	44,7	91,5
3,0	4	2,7	8,5	100,0
Total	47	31,5	100,0	
Missing System	102	68,5		
Total	149	100,0		

Ηλικία των παιδιών [3ο παιδί]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,0	7	4,7	87,5	87,5
	3,0	1	,7	12,5	100,0
	Total	8	5,4	100,0	
Missing	System	141	94,6		
Total		149	100,0		

Ηλικία των παιδιών [4ο παιδί]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2,0	1	,7	100,0	100,0
Missing	System	148	99,3		
Total		149	100,0		

II. Ενότητα 3.3. Ερωτηματολόγιο

Αγαπητοί **γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας,**

Το παρόν ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε σας στα πλαίσια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα "Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Δία βίου μάθησης: Η Πληροφορική και Νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση" του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Όλες οι απαντήσεις θα καταγραφούν ανώνυμα για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας του δείγματος σύμφωνα με τις ερευνητικές συμβάσεις.

Η συνεισφορά σας είναι πολύτιμη και σας παρακαλώ πολύ να απαντήσετε ειλικρινά.

Σας ευχαριστώ πολύ

Αναστασία Κασσιμίδου, Εκπαιδευτικός προσχολικής αγωγής, ΑΠΘ.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ερωτήσεις Προσωπικών στοιχείων

Φύλο: Άντρας Γυναίκα

Ηλικία: κάτω από 30 από 31 έως 40 από 41 έως 50 51 και άνω

Επίπεδο Σπουδών:

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
 Μεταπτυχιακό Διδακτορικό

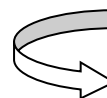
Οικογενειακή κατάσταση:

Παντρεμένος/η με παιδιά Διαζευγμένος/η με παιδιά Άλλο

Αριθμός παιδιών στην οικογένεια: 1 2 3

Φύλο των παιδιών: 1: Αγόρι/κορίτσι 2: Αγόρι/κορίτσι 3: Αγόρι/κορίτσι

Ηλικία των παιδιών: 1 _____ 2 _____ 3 _____

1. Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε εσείς τις παρακάτω συσκευές σε καθημερινή βάση;

Ηλεκτρονικές Συσκευές	Καθόλου	Μισή ώρα	Μία ώρα	Δύο ώρες	Πάνω από 2 ώρες
Τηλεόραση					
Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)					
Τάμπλετ					
Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ					
Η/Υ με πρόσβαση στο ίντερνετ					

1. Σε ποιες από αυτές τις συσκευές επιτρέπετε πρόσβαση στο παιδί σας;

- Τηλεόραση
- Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)
- Τάμπλετ
- Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ
- Η/Υ με πρόσβαση στο ίντερνετ

1. Αν επιτρέπετε πρόσβαση στο παιδί σε κάποια από τις συσκευές που διαθέτετε, πόσο συχνά χρησιμοποιεί το παιδί σας αυτές τις συσκευές στο σπίτι συνολικά μέσα στην ημέρα;

Ηλεκτρονικές Συσκευές	Καθόλου	Μισή ώρα	Μία ώρα	Δύο ώρες	Πάνω από 2 ώρες
Τηλεόραση					
Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)					
Τάμπλετ					
Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ					
Η/Υ με πρόσβαση στο ίντερνετ					

1. Από το χρόνο που το παιδί χρησιμοποιεί τις νέες τεχνολογίες πόσος από αυτόν τον χρόνο είναι μαζί σας;

Ηλεκτρονικές Συσκευές	Καθόλου	Περίπου ο μισός	Σχεδόν όλος	Όλος χωρίς εξαίρεση
Τηλεόραση				
Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)				
Τάμπλετ				
Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ				
Η/Υ με πρόσβαση στο ίντερνετ				

1. Από το χρόνο που το παιδί χρησιμοποιεί τις νέες τεχνολογίες πόσος από αυτόν το χρόνο είναι με κάποιο άλλο μέλος της οικογένειας;

Ηλεκτρονικές Συσκευές	Καθόλου	Περίπου ο μισός	Σχεδόν όλος	Όλος χωρίς εξαίρεση
Τηλεόραση				
Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)				
Τάμπλετ				
Η/Υ χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ				
Η/Υ με πρόσβαση στο ίντερνετ				

1. Για ποιους από τους παρακάτω λόγους επιτρέπετε στο παιδί σας τη χρήση νέων τεχνολογιών; Κατατάξτε τα με σειρά συχνότητας ξεκινώντας από το 1 για την πιο συχνή χρήση.

- Εκπαίδευση (π.χ. να μάθει τα σχήματα)
- Ψυχαγωγία
- Επιβράβευση καλής συμπεριφοράς (π.χ. αφού συμμαζέψει όλα τα παιχνίδια του)
- Εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες
- Κατανόηση κανόνων παιχνιδιών
- Άλλο _____

Σημειώστε κατά πόσο συμφωνείτε με τι παρακάτω δηλώσεις.

1: διαφωνώ απόλυτα

2: διαφωνώ

3: ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ

4: συμφωνώ

5: συμφωνώ απόλυτα

	1	2	3	4	5
1. Είμαι τριγύρω όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.					
2. Βλέπω την οθόνη όσο το παιδί μου σερφάρει στο διαδίκτυο.					
3. Αργότερα, ελέγχω τι είδε το παιδί μου στο διαδίκτυο μέσα από το ιστορικό.					
4. Χρησιμοποιώ ειδικό λογισμικό για να μπλοκάρω συγκεκριμένους ιστότοπους από το παιδί μου.					
5. Σταματάω το παιδί μου όταν επισκέπτεται έναν ακατάλληλο ιστότοπο.					
6. Επιτρέπω στο παιδί μου να σερφάρει στο διαδίκτυο μόνο συγκεκριμένες μέρες και ώρες (π.χ. Τετάρτη απόγευμα).					
7. Βάζω όρια στο παιδί μου για την ώρα που του επιτρέπω να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο (π.χ. μία ώρα την ημέρα μόνο).					
8. Βάζω όρια στο τι επιτρέπω στο παιδί μου να κάνει στο διαδίκτυο (π.χ. δεν επιτρέπω κάποιες εφαρμογές)					
9. Βάζω όρια στον τύπο των ιστοτόπων που επιτρέπω στο παιδί μου να επισκέπτεται.					
10. Ορίζω κανόνες για τη χρήση του διαδίκτυο μαζί με το παιδί μου.					
11. Εξηγώ τους κανόνες για τη χρήση του διαδικτύου στο παιδί μου.					
12. Συζητώ με το παιδί μου για ότι αυτός/-η βρήκε ή θα βρει στο διαδίκτυο.					
13. Συζητάω με το παιδί μου για το τι αυτός/-ή κάνει στο διαδίκτυο.					
14. Συζητάω με το παιδί μου για τις πλούσιες δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο (εύρεση πληροφοριών, παιχνίδια, επικοινωνία με φίλους κλπ).					
15. Συζητάω με το παιδί μου για τους κινδύνους που συνδέονται ε την χρήση του διαδικτύου (χρεώσεις, εξάρτηση από παιχνίδια, διαδικτυακοί ιοί, παραβίαση προσωπικών δεδομένων κλπ).					
16. Ακούω τι μου λέει το παιδί μου για το τι κάνει στο διαδίκτυο.					
17. Το παιδί μου με ρωτάει όταν αντιμετωπίζει τεχνικά προβλήματα κατά την διαδικτυακή αναζήτηση.					
18. Το παιδί μου με ρωτάει όταν εκπλήσσεται ή σοκάρεται από κάτι που είδε στο διαδίκτυο.					
19. Το παιδί μου με ρωτάει όταν δεν καταλαβαίνει κάτι στο διαδίκτυο (δύσκολες λέξεις, ξένη γλώσσα, δύσκολες διεργασίες).					
20. Δείχνω στο παιδί μου πώς να σερφάρει με ασφάλεια στο διαδίκτυο.					
21. Δείχνω στο παιδί μου ιστότοπους φιλικούς για τα παιδιά (βιβλιοθήκες, τραγούδια, κατασκευές κλπ).					

III. Ενότητα 4.3. Κίνητρα στη χρήση των συσκευών: Άλλο

Αν επιλέξατε το Άλλο στην παραπάνω ερώτηση, παρακαλώ εξηγήστε.
1. για να ηρεμήσει
2. Για απόσπαση προσοχής
3. Ξεκούραση γονέων
4. Ξεκούραση γονέων
5. Απασχόληση όσο μαγειρεύω δουλεύω κτλ
6. Απασχόληση
7. Δουλείες
8. Όταν κάνω δουλειά πχ πλένω τα πιάτα, που δεν τον βλέπω συνέχεια, για να μην κάνει κάτι που ίσως χτυπήσει.
9. Για να κερδίσω χρόνο με τα διαβάσματα του μεγάλου παιδιού
10. Για να απασχοληθούν την ώρα που εργάζομαι πάνω σε κάτι
11. Απασχόληση
12. Για να κάνω μπάνιο
13. Για να μπορέσω να ασχοληθώ με την καθαριότητα του σπιτιού/ξεκουραστώ.
14. Γιατί το έχει ζητήσει και έχουμε συμφωνήσει
15. Δυστυχώς ξεκινήσαμε και μείς γιατί το καναν όλα τα παιδιά της ηλικίας της όταν ήμασταν έξω. Μέχρι τα Χριστούγεννα δεν ήξερε καν τι είναι κινητό τώρα το χειρίζεται άνετα
16. Επικοινωνία skype με τον πατέρα που δουλεύει εκτός Θεσσαλονίκης

IV. Ενότητα 4.5. Ομαδοποίηση γονέων

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	64,047 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	57,345	4	,000
Linear-by-Linear Association	43,363	1	,000
N of Valid Cases	149		

a. 1 cells (11,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,54.

Symmetric Measures

	Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal Phi	,656	,000
Cramer's V	,464	,000
N of Valid Cases	149	

V. Ενότητα 4.6. Επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των γονέων στους 2 παράγοντες γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου.

Ανάλυση διακύμανσης: παράγοντες X φύλο των γονέων

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
warmth	1,0	24	4,4394	,50200	,10247	4,2274	4,6514	3,55	5,00
	2,0	125	4,6007	,51165	,04576	4,5101	4,6913	2,00	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	24	4,2333	,64718	,13210	3,9601	4,5066	2,80	5,00
	2,0	125	4,3824	,54685	,04891	4,2856	4,4792	2,00	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	,530	1	147	,468
control	1,001	1	147	,319

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	,524	1	,524	2,014	,158
	Within Groups	38,257	147	,260		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	,447	1	,447	1,408	,237
	Within Groups	46,715	147	,318		
	Total	47,162	148			

Ανάλυση διακύμανσης: παράγοντες X ηλικία των γονέων

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
warmth	1,0	21	4,6190	,44221	,09650	4,4178	4,8203	3,55	5,00
	2,0	88	4,5723	,55223	,05887	4,4553	4,6893	2,00	5,00
	3,0	39	4,5594	,46660	,07472	4,4082	4,7107	3,00	5,00
	4,0	1	4,4545	4,45	4,45

Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	21	4,2667	,55887	,12195	4,0123	4,5211	3,40	5,00
2,0	88	4,4125	,57572	,06137	4,2905	4,5345	2,00	5,00
3,0	39	4,2744	,54227	,08683	4,0986	4,4501	2,80	5,00
4,0	1	4,8000	4,80	4,80
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	,948 ^a	2	145	,390
control	,230 ^b	2	145	,795

a. Groups with only one case are ignored in computing the test of homogeneity of variance for warmth.

b. Groups with only one case are ignored in computing the test of homogeneity of variance for control.

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	,065	3	,022	,082	,970
	Within Groups	38,716	145	,267		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	,905	3	,302	,945	,420
	Within Groups	46,257	145	,319		
	Total	47,162	148			

Ανάλυση διακύμανσης: παράγοντες Χ μορφωτικό επίπεδο των γονέων

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
warmth 1,0	41	4,4922	,61118	,09545	4,2993	4,6852	2,00	5,00
2,0	72	4,6604	,40969	,04828	4,5641	4,7566	3,45	5,00
3,0	32	4,5170	,55343	,09783	4,3175	4,7166	3,00	5,00
4,0	4	4,3409	,65713	,32856	3,2953	5,3865	3,73	4,91
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	41	4,3463	,69105	,10792	4,1282	4,5645	2,00	5,00
2,0	72	4,4083	,50344	,05933	4,2900	4,5266	2,80	5,00
3,0	32	4,2906	,55379	,09790	4,0910	4,4903	3,10	5,00
4,0	4	4,1250	,05000	,02500	4,0454	4,2046	4,10	4,20
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
--	------------------	-----	-----	------

warmth	2,538	3	145	,059
control	4,254	3	145	,007

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	1,132	3	,377	1,453	,230
	Within Groups	37,649	145	,260		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	,550	3	,183	,571	,635
	Within Groups	46,612	145	,321		
	Total	47,162	148			

VI. Ενότητα 4.7. Επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των παιδιών στους 2 παράγοντες γονεϊκής επιτήρησης του διαδικτύου.

Ανάλυση διακύμανσης: παράγοντες X φύλο των παιδιών

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
						warmth	1,0		
	2,0	61	4,4978	,59581	,07629	4,3452	4,6504	2,00	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	88	4,4455	,50535	,05387	4,3384	4,5525	3,20	5,00
	2,0	61	4,2328	,62336	,07981	4,0731	4,3924	2,00	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	3,228	1	147	,074
control	1,148	1	147	,286

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	,612	1	,612	2,357	,127
	Within Groups	38,169	147	,260		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	1,629	1	1,629	5,260	,023
	Within Groups	45,533	147	,310		
	Total	47,162	148			

Ανάλυση διακύμανσης: παράγοντες X ηλικία των παιδιών

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
						warmth	1,0		
	2,0	50	4,6564	,42770	,06049	4,5348	4,7779	3,55	5,00

	3,0	64	4,5440	,48875	,06109	4,4219	4,6661	3,00	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	35	4,3229	,71664	,12114	4,0767	4,5690	2,00	5,00
	2,0	50	4,4320	,45868	,06487	4,3016	4,5624	3,30	5,00
	3,0	64	4,3203	,54893	,06862	4,1832	4,4574	2,80	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	1,056	2	146	,351
control	3,460	2	146	,034

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	,521	2	,261	,995	,372
	Within Groups	38,260	146	,262		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	,408	2	,204	,637	,530
	Within Groups	46,754	146	,320		
	Total	47,162	148			

Ανάλυση διακύμανσης: παράγοντες Χ αριθμό παιδιών στην οικογένεια

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
warmth 1,0	83	4,6221	,49904	,05478	4,5132	4,7311	3,00	5,00
2,0	53	4,5883	,40326	,05539	4,4772	4,6995	3,45	5,00
3,0	10	4,3091	,92033	,29104	3,6507	4,9675	2,00	5,00
4,0	2	3,8636	,19285	,13636	2,1310	5,5963	3,73	4,00
5,0	1	4,0000	4,00	4,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	83	4,3771	,54108	,05939	4,2590	4,4953	2,80	5,00
2,0	53	4,4358	,48757	,06697	4,3015	4,5702	3,20	5,00
3,0	10	3,9900	,91948	,29077	3,3322	4,6478	2,00	5,00
4,0	2	3,5500	,21213	,15000	1,6441	5,4559	3,40	3,70
5,0	1	4,0000	4,00	4,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
--	------------------	-----	-----	------

warmth	3,466 ^a	3	144	,018
control	2,781 ^b	3	144	,043

a. Groups with only one case are ignored in computing the test of homogeneity of variance for warmth.

b. Groups with only one case are ignored in computing the test of homogeneity of variance for control.

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	2,244	4	,561	2,210	,071
	Within Groups	36,538	144	,254		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	3,140	4	,785	2,567	,041
	Within Groups	44,022	144	,306		
	Total	47,162	148			

VII. Ενότητα 4.8. Ίδια επιτήρηση και παράγοντες

Descriptives

TV	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
warmth 1,0	18	4,2828*	,72048	,16982	3,9245	4,6411	2,00	5,00
2,0	50	4,6636*	,38580	,05456	4,5540	4,7733	3,64	5,00
3,0	50	4,5218	,52072	,07364	4,3738	4,6698	3,18	5,00
4,0	31	4,6862*	,48038	,08628	4,5100	4,8624	3,00	5,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	18	3,9611*	,63165	,14888	3,6470	4,2752	2,00	4,80
2,0	50	4,4220*	,52733	,07458	4,2721	4,5719	3,30	5,00
3,0	50	4,4060*	,55417	,07837	4,2485	4,5635	2,80	5,00
4,0	31	4,4097*	,53126	,09542	4,2148	4,6045	3,20	5,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	2,290	3	145	,081
control	,083	3	145	,969

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	2,454	3	,818	3,265	,023
	Within Groups	36,327	145	,251		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	3,238	3	1,079	3,563	,016
	Within Groups	43,924	145	,303		
	Total	47,162	148			

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 4. μαζί σας; [Τηλεόραση]	(J) 4. μαζί σας; [Τηλεόραση]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	-,38081*	,13758	,038	-,7488	-,0128
		3,0	-,23899	,13758	,507	-,6070	,1290
		4,0	-,40339*	,14832	,044	-,8001	-,0066
	2,0	1,0	,38081*	,13758	,038	,0128	,7488
		3,0	,14182	,10011	,952	-,1260	,4096

		4,0		-,02258	,11442	1,000	-,3287	,2835
	3,0	1,0		,23899	,13758	,507	-,1290	,6070
		2,0		-,14182	,10011	,952	-,4096	,1260
		4,0		-,16440	,11442	,918	-,4705	,1417
	4,0	1,0		,40339*	,14832	,044	,0066	,8001
		2,0		,02258	,11442	1,000	-,2835	,3287
		3,0		,16440	,11442	,918	-,1417	,4705
control	1,0	2,0		-,46089*	,15129	,017	-,8656	-,0562
		3,0		-,44489*	,15129	,023	-,8496	-,0402
		4,0		-,44857*	,16310	,040	-,8848	-,0123
	2,0	1,0		,46089*	,15129	,017	,0562	,8656
		3,0		,01600	,11008	1,000	-,2784	,3104
		4,0		,01232	,12582	1,000	-,3242	,3489
	3,0	1,0		,44489*	,15129	,023	,0402	,8496
		2,0		-,01600	,11008	1,000	-,3104	,2784
		4,0		-,00368	,12582	1,000	-,3402	,3329
	4,0	1,0		,44857*	,16310	,040	,0123	,8848
		2,0		-,01232	,12582	1,000	-,3489	,3242
		3,0		,00368	,12582	1,000	-,3329	,3402

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Descriptives

SMART PHONE	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
warmth 1,0	49	4,5102	,58470	,08353	4,3423	4,6782	2,00	5,00
2,0	22	4,4463	,45835	,09772	4,2431	4,6495	3,27	5,00
3,0	21	4,4113	,55642	,12142	4,1580	4,6645	3,45	5,00
4,0	57	4,7400	,40271	,05334	4,6332	4,8469	3,00	5,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	49	4,3163	,62060	,08866	4,1381	4,4946	2,00	5,00
2,0	22	4,1318	,49414	,10535	3,9127	4,3509	3,30	5,00
3,0	21	4,2286	,58578	,12783	3,9619	4,4952	2,80	5,00
4,0	57	4,5298	,48989	,06489	4,3998	4,6598	3,40	5,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	3,214	3	145	,025
control	,413	3	145	,744

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth Between Groups	2,686	3	,895	3,596	,015

	Within Groups	36,096	145	,249		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	3,245	3	1,082	3,572	,016
	Within Groups	43,917	145	,303		
	Total	47,162	148			

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 4. μαζί σας; [Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)]	(J) 4. μαζί σας; [Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	,06392	,12805	1,000	-,2786	,4064
		3,0	,09895	,13013	1,000	-,2491	,4470
		4,0	-,22983	,09720	,116	-,4898	,0302
	2,0	1,0	-,06392	,12805	1,000	-,4064	,2786
		3,0	,03503	,15221	1,000	-,3721	,4422
		4,0	-,29375	,12523	,122	-,6287	,0412
	3,0	1,0	-,09895	,13013	1,000	-,4470	,2491
		2,0	-,03503	,15221	1,000	-,4422	,3721
		4,0	-,32878	,12736	,065	-,6695	,0119
	4,0	1,0	,22983	,09720	,116	-,0302	,4898
		2,0	,29375	,12523	,122	-,0412	,6287
		3,0	,32878	,12736	,065	-,0119	,6695
control	1,0	2,0	,18451	,14124	1,000	-,1933	,5623
		3,0	,08776	,14354	1,000	-,2962	,4717
		4,0	-,21350	,10721	,290	-,5003	,0733
	2,0	1,0	-,18451	,14124	1,000	-,5623	,1933
		3,0	-,09675	,16790	1,000	-,5459	,3524
		4,0	-,39801*	,13813	,027	-,7675	-,0285
	3,0	1,0	-,08776	,14354	1,000	-,4717	,2962
		2,0	,09675	,16790	1,000	-,3524	,5459
		4,0	-,30125	,14049	,202	-,6770	,0745
	4,0	1,0	,21350	,10721	,290	-,0733	,5003
		2,0	,39801*	,13813	,027	,0285	,7675
		3,0	,30125	,14049	,202	-,0745	,6770

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Τόμπλετ								
warmth 1,0	69	4,5099	,55104	,06634	4,3775	4,6423	2,00	5,00
2,0	10	4,4091	,52179	,16501	4,0358	4,7824	3,45	5,00

	3,0	16	4,5227	,45333	,11333	4,2812	4,7643	3,82	5,00
	4,0	54	4,7037	,45752	,06226	4,5788	4,8286	3,00	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	69	4,3014	,59988	,07222	4,1573	4,4456	2,00	5,00
	2,0	10	4,1700	,49453	,15638	3,8162	4,5238	3,30	4,80
	3,0	16	4,2188	,59913	,14978	3,8995	4,5380	2,80	5,00
	4,0	54	4,5074	,49558	,06744	4,3721	4,6427	3,40	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	,633	3	145	,595
control	,533	3	145	,660

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	1,506	3	,502	1,953	,124
	Within Groups	37,275	145	,257		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	2,090	3	,697	2,241	,086
	Within Groups	45,072	145	,311		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 4. μαζί σας; [Τάμπλετ]	(J) 4. μαζί σας; [Τάμπλετ]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	,10079	,17156	1,000	-,3581	,5597
		3,0	-,01285	,14069	1,000	-,3892	,3635
		4,0	-,19382	,09212	,223	-,4402	,0526
	2,0	1,0	-,10079	,17156	1,000	-,5597	,3581
		3,0	-,11364	,20439	1,000	-,6604	,4331
		4,0	-,29461	,17455	,562	-,7615	,1723
	3,0	1,0	,01285	,14069	1,000	-,3635	,3892
		2,0	,11364	,20439	1,000	-,4331	,6604
		4,0	-,18098	,14432	1,000	-,5670	,2051
	4,0	1,0	,19382	,09212	,223	-,0526	,4402
		2,0	,29461	,17455	,562	-,1723	,7615
		3,0	,18098	,14432	1,000	-,2051	,5670
control	1,0	2,0	,13145	,18865	1,000	-,3732	,6361
		3,0	,08270	,15470	1,000	-,3311	,4965
		4,0	-,20596	,10130	,263	-,4769	,0650

2,0	1,0	-,13145	,18865	1,000	-,6361	,3732
	3,0	-,04875	,22475	1,000	-,6499	,5524
	4,0	-,33741	,19194	,485	-,8508	,1760
3,0	1,0	-,08270	,15470	1,000	-,4965	,3311
	2,0	,04875	,22475	1,000	-,5524	,6499
	4,0	-,28866	,15869	,426	-,7132	,1358
4,0	1,0	,20596	,10130	,263	-,0650	,4769
	2,0	,33741	,19194	,485	-,1760	,8508
	3,0	,28866	,15869	,426	-,1358	,7132

Descriptives

ΗΥ χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					warmth 1,0	81		
2,0	12	4,7879	,26386	,07617	4,6202	4,9555	4,18	5,00
3,0	8	4,5682	,44204	,15628	4,1986	4,9377	3,82	5,00
4,0	48	4,6667	,46858	,06763	4,5306	4,8027	3,00	5,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	81	4,2852	,57578	,06398	4,1579	4,4125	2,00	5,00
2,0	12	4,5833	,30994	,08947	4,3864	4,7803	4,10	5,00
3,0	8	4,4125	,70597	,24960	3,8223	5,0027	2,80	5,00
4,0	48	4,4167	,56242	,08118	4,2534	4,5800	3,20	5,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	2,366	3	145	,073
control	1,406	3	145	,244

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	1,542	3	,514	2,001	,116
	Within Groups	37,239	145	,257		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	1,228	3	,409	1,292	,280
	Within Groups	45,934	145	,317		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 4. μαζί σας; [H/Y χωρίς ίντερνετ]	(J) 4. μαζί σας; [H/Y χωρίς ίντερνετ]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	-,29854	,15676	,353	-,7179	,1208
		3,0	-,07884	,18781	1,000	-,5812	,4235
		4,0	-,17733	,09231	,340	-,4243	,0696
	2,0	1,0	,29854	,15676	,353	-,1208	,7179
		3,0	,21970	,23131	1,000	-,3990	,8384
		4,0	,12121	,16356	1,000	-,3163	,5587
	3,0	1,0	,07884	,18781	1,000	-,4235	,5812
		2,0	-,21970	,23131	1,000	-,8384	,3990
		4,0	-,09848	,19353	1,000	-,6162	,4192
	4,0	1,0	,17733	,09231	,340	-,0696	,4243
		2,0	-,12121	,16356	1,000	-,5587	,3163
		3,0	,09848	,19353	1,000	-,4192	,6162
control	1,0	2,0	-,29815	,17410	,534	-,7638	,1676
		3,0	-,12731	,20859	1,000	-,6853	,4306
		4,0	-,13148	,10252	1,000	-,4057	,1428
	2,0	1,0	,29815	,17410	,534	-,1676	,7638
		3,0	,17083	,25690	1,000	-,5164	,8580
		4,0	,16667	,18166	1,000	-,3193	,6526
	3,0	1,0	,12731	,20859	1,000	-,4306	,6853
		2,0	-,17083	,25690	1,000	-,8580	,5164
		4,0	-,00417	,21494	1,000	-,5791	,5708
	4,0	1,0	,13148	,10252	1,000	-,1428	,4057
		2,0	-,16667	,18166	1,000	-,6526	,3193
		3,0	,00417	,21494	1,000	-,5708	,5791

Descriptives

HΥ με πρόσβαση στο ίντερνετ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
warmth	1,0	63	4,4531	,59378	,07481	4,3036	4,6026	2,00	5,00
	2,0	9	4,6364	,28748	,09583	4,4154	4,8573	4,09	4,91
	3,0	14	4,5455	,46900	,12535	4,2747	4,8162	3,82	5,00
	4,0	63	4,6941	,43116	,05432	4,5855	4,8027	3,00	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	63	4,2651	,59735	,07526	4,1146	4,4155	2,00	5,00
	2,0	9	4,5333	,18708	,06236	4,3895	4,6771	4,20	4,80
	3,0	14	4,2571	,62722	,16763	3,8950	4,6193	2,80	5,00
	4,0	63	4,4492	,54117	,06818	4,3129	4,5855	3,20	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	2,839	3	145	,040
control	2,828	3	145	,041

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	1,876	3	,625	2,456	,065
	Within Groups	36,906	145	,255		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	1,487	3	,496	1,574	,198
	Within Groups	45,675	145	,315		
	Total	47,162	148			

VIII. Ενότητα 4.8. Επιτήρηση από άλλο μέλος της οικογένειας και παράγοντες

/STATISTICS DESCRIPTIVES HOMOGENEITY
/MISSING ANALYSIS
/POSTHOC=BONFERRONI ALPHA(0.05).

Descriptives

Τηλεόραση	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
warmth 1,0	26	4,6713	,36642	,07186	4,5233	4,8193	3,91	5,00
2,0	59	4,5855	,52719	,06863	4,4481	4,7229	3,00	5,00
3,0	46	4,4308	,58397	,08610	4,2574	4,6042	2,00	5,00
4,0	18	4,7677	,35032	,08257	4,5935	4,9419	3,82	5,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	26	4,4269	,55754	,10934	4,2017	4,6521	3,20	5,00
2,0	59	4,3424	,54082	,07041	4,2014	4,4833	3,10	5,00
3,0	46	4,2478	,64661	,09534	4,0558	4,4398	2,00	5,00
4,0	18	4,5944	,33514	,07899	4,4278	4,7611	4,10	5,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	2,697	3	145	,048
control	1,586	3	145	,195

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	1,872	3	,624	2,452	,066
	Within Groups	36,909	145	,255		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	1,703	3	,568	1,810	,148
	Within Groups	45,459	145	,314		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 5 μέλος οικογένειας; [Τηλεόραση]	(J) 5 μέλος οικογένειας; [Τηλεόραση]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound

warmth	1,0	2,0	,08581	,11876	1,000	-,2319	,4035
		3,0	,24050	,12379	,324	-,0906	,5716
		4,0	-,09635	,15470	1,000	-,5102	,3175
	2,0	1,0	-,08581	,11876	1,000	-,4035	,2319
		3,0	,15469	,09924	,727	-,1108	,4201
		4,0	-,18216	,13585	1,000	-,5456	,1812
	3,0	1,0	-,24050	,12379	,324	-,5716	,0906
		2,0	-,15469	,09924	,727	-,4201	,1108
		4,0	-,33685	,14027	,106	-,7121	,0384
	4,0	1,0	,09635	,15470	1,000	-,3175	,5102
		2,0	,18216	,13585	1,000	-,1812	,5456
		3,0	,33685	,14027	,106	-,0384	,7121
control	1,0	2,0	,08455	,13180	1,000	-,2680	,4371
		3,0	,17910	,13738	1,000	-,1884	,5466
		4,0	-,16752	,17168	1,000	-,6268	,2917
	2,0	1,0	-,08455	,13180	1,000	-,4371	,2680
		3,0	,09455	,11013	1,000	-,2001	,3891
		4,0	-,25207	,15077	,580	-,6554	,1512
	3,0	1,0	-,17910	,13738	1,000	-,5466	,1884
		2,0	-,09455	,11013	1,000	-,3891	,2001
		4,0	-,34662	,15567	,165	-,7630	,0698
	4,0	1,0	,16752	,17168	1,000	-,2917	,6268
		2,0	,25207	,15077	,580	-,1512	,6554
		3,0	,34662	,15567	,165	-,0698	,7630

/STATISTICS DESCRIPTIVES HOMOGENEITY
/MISSING ANALYSIS
/POSTHOC=BONFERRONI ALPHA(0.05).

Descriptives

Εξυπνο κίνητο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
warmth	1,0	65	4,5315	,57837	,07174	4,3882	4,6748	2,00	5,00
	2,0	19	4,5359	,47807	,10968	4,3055	4,7663	3,27	5,00
	3,0	19	4,3206	,53041	,12168	4,0649	4,5762	3,45	5,00
	4,0	46	4,7569	,34287	,05055	4,6551	4,8587	3,64	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	65	4,3046	,59855	,07424	4,1563	4,4529	2,00	5,00
	2,0	19	4,3579	,54090	,12409	4,0972	4,6186	3,40	5,00
	3,0	19	4,0158	,59746	,13707	3,7278	4,3038	2,80	5,00
	4,0	46	4,5761	,42015	,06195	4,4513	4,7009	3,50	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	3,346	3	145	,021
control	1,177	3	145	,321

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	2,904	3	,968	3,913	,010
	Within Groups	35,877	145	,247		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	4,598	3	1,533	5,221	,002
	Within Groups	42,564	145	,294		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 5.μέλος οικογένειας Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)]	(J) 5.μέλος οικογένειας Έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone)]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	-,00442	,12973	1,000	-,3514	,3426
		3,0	,21089	,12973	,637	-,1361	,5579
		4,0	-,22545	,09584	,120	-,4818	,0309
	2,0	1,0	,00442	,12973	1,000	-,3426	,3514
		3,0	,21531	,16138	1,000	-,2164	,6470
		4,0	-,22103	,13565	,632	-,5839	,1418
	3,0	1,0	-,21089	,12973	,637	-,5579	,1361
		2,0	-,21531	,16138	1,000	-,6470	,2164
		4,0	-,43634*	,13565	,010	-,7992	-,0735
	4,0	1,0	,22545	,09584	,120	-,0309	,4818
		2,0	,22103	,13565	,632	-,1418	,5839
		3,0	,43634*	,13565	,010	,0735	,7992
control	1,0	2,0	-,05328	,14130	1,000	-,4312	,3247
		3,0	,28883	,14130	,257	-,0891	,6668
		4,0	-,27147	,10439	,062	-,5507	,0078
	2,0	1,0	,05328	,14130	1,000	-,3247	,4312
		3,0	,34211	,17578	,321	-,1281	,8123
		4,0	-,21819	,14775	,851	-,6134	,1770
	3,0	1,0	-,28883	,14130	,257	-,6668	,0891
		2,0	-,34211	,17578	,321	-,8123	,1281
		4,0	-,56030*	,14775	,001	-,9555	-,1651
	4,0	1,0	,27147	,10439	,062	-,0078	,5507
		2,0	,21819	,14775	,851	-,1770	,6134
		3,0	,56030*	,14775	,001	,1651	,9555

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

```

/STATISTICS DESCRIPTIVES HOMOGENEITY
/MISSING ANALYSIS
/POSTHOC=BONFERRONI ALPHA(0.05) .

```

Descriptives

Τάμπλετ	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					warmth 1,0	77		
2,0	11	4,2562	,65910	,19873	3,8134	4,6990	3,00	5,00
3,0	17	4,3583	,75136	,18223	3,9720	4,7446	2,00	5,00
4,0	44	4,7335	,37272	,05619	4,6202	4,8468	3,55	5,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	77	4,3662	,53425	,06088	4,2450	4,4875	3,10	5,00
2,0	11	3,9818	,48953	,14760	3,6529	4,3107	3,40	5,00
3,0	17	4,1471	,83973	,20366	3,7153	4,5788	2,00	5,00
4,0	44	4,5205	,43965	,06628	4,3868	4,6541	3,40	5,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	3,667	3	145	,014
control	3,147	3	145	,027

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	3,022	3	1,007	4,084	,008
	Within Groups	35,760	145	,247		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	3,479	3	1,160	3,850	,011
	Within Groups	43,683	145	,301		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 5 μέλος οικογένειας Τάμπλετ]	(J) 5 μέλος οικογένειας Τάμπλετ]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	,32113	,16007	,280	-,1070	,7493
		3,0	,21904	,13308	,612	-,1369	,5750
		4,0	-,15614	,09385	,590	-,4072	,0949
	2,0	1,0	-,32113	,16007	,280	-,7493	,1070
		3,0	-,10209	,19216	1,000	-,6161	,4119
		4,0	-,47727*	,16741	,030	-,9251	-,0295
3,0	1,0	-,21904	,13308	,612	-,5750	,1369	
	2,0	,10209	,19216	1,000	-,4119	,6161	

		4,0		-,37518	,14182	,054	-,7545	,0042
	4,0	1,0		,15614	,09385	,590	-,0949	,4072
		2,0		,47727*	,16741	,030	,0295	,9251
		3,0		,37518	,14182	,054	-,0042	,7545
control	1,0	2,0		,38442	,17692	,188	-,0888	,8577
		3,0		,21917	,14708	,830	-,1743	,6126
		4,0		-,15422	,10373	,835	-,4317	,1232
	2,0	1,0		-,38442	,17692	,188	-,8577	,0888
		3,0		-,16524	,21239	1,000	-,7334	,4029
		4,0		-,53864*	,18502	,025	-1,0336	-,0437
	3,0	1,0		-,21917	,14708	,830	-,6126	,1743
		2,0		,16524	,21239	1,000	-,4029	,7334
		4,0		-,37340	,15674	,111	-,7927	,0459
	4,0	1,0		,15422	,10373	,835	-,1232	,4317
		2,0		,53864*	,18502	,025	,0437	1,0336
		3,0		,37340	,15674	,111	-,0459	,7927

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

/STATISTICS DESCRIPTIVES HOMOGENEITY
/MISSING ANALYSIS
/POSTHOC=BONFERRONI ALPHA(0.05) .

Descriptives

HY χωρίς πρόσβαση	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
warmth 1,0	88	4,5000	,57314	,06110	4,3786	4,6214	2,00	5,00
2,0	9	4,6869	,39131	,13044	4,3861	4,9877	4,00	5,00
3,0	14	4,5519	,42411	,11335	4,3071	4,7968	3,82	5,00
4,0	38	4,7297	,37183	,06032	4,6074	4,8519	3,73	5,00
Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control 1,0	88	4,3170	,57839	,06166	4,1945	4,4396	2,00	5,00
2,0	9	4,3111	,50607	,16869	3,9221	4,7001	3,40	5,00
3,0	14	4,3143	,67580	,18061	3,9241	4,7045	2,80	5,00
4,0	38	4,4816	,50127	,08132	4,3168	4,6463	3,30	5,00
Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	2,263	3	145	,084
control	,359	3	145	,783

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	1,524	3	,508	1,977	,120
	Within Groups	37,257	145	,257		
	Total	38,781	148			

control	Between Groups	,774	3	,258	,807	,492
	Within Groups	46,388	145	,320		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 5 μέλος οικογένειαςH/Y χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ]	(J) 5 μέλος οικογένειαςH/Y χωρίς πρόσβαση στο ίντερνετ]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	-,18687	,17740	1,000	-,6614	,2877
		3,0	-,05195	,14585	1,000	-,4421	,3382
		4,0	-,22967	,09840	,126	-,4929	,0335
	2,0	1,0	,18687	,17740	1,000	-,2877	,6614
		3,0	,13492	,21657	1,000	-,4444	,7142
		4,0	-,04280	,18791	1,000	-,5455	,4599
	3,0	1,0	,05195	,14585	1,000	-,3382	,4421
		2,0	-,13492	,21657	1,000	-,7142	,4444
		4,0	-,17772	,15848	1,000	-,6016	,2462
	4,0	1,0	,22967	,09840	,126	-,0335	,4929
		2,0	,04280	,18791	1,000	-,4599	,5455
		3,0	,17772	,15848	1,000	-,2462	,6016
control	1,0	2,0	,00593	,19794	1,000	-,5236	,5354
		3,0	,00276	,16275	1,000	-,4326	,4381
		4,0	-,16453	,10979	,817	-,4582	,1292
	2,0	1,0	-,00593	,19794	1,000	-,5354	,5236
		3,0	-,00317	,24165	1,000	-,6496	,6432
		4,0	-,17047	,20968	1,000	-,7313	,3904
	3,0	1,0	-,00276	,16275	1,000	-,4381	,4326
		2,0	,00317	,24165	1,000	-,6432	,6496
		4,0	-,16729	,17683	1,000	-,6403	,3057
	4,0	1,0	,16453	,10979	,817	-,1292	,4582
		2,0	,17047	,20968	1,000	-,3904	,7313
		3,0	,16729	,17683	1,000	-,3057	,6403

/STATISTICS DESCRIPTIVES HOMOGENEITY

/MISSING ANALYSIS

/POSTHOC=BONFERRONI ALPHA(0.05) .

Descriptives

HY με πρόσβαση	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
warmth	1,0	74	4,4779	,60021	,06977	4,3388	4,6169	2,00	5,00
	2,0	11	4,5207	,37503	,11308	4,2687	4,7726	4,00	5,00
	3,0	14	4,4935	,47535	,12704	4,2190	4,7680	3,82	5,00

	4,0	50	4,7527	,34215	,04839	4,6555	4,8500	3,73	5,00
	Total	149	4,5747	,51189	,04194	4,4919	4,6576	2,00	5,00
control	1,0	74	4,3000	,60251	,07004	4,1604	4,4396	2,00	5,00
	2,0	11	4,2818	,35445	,10687	4,0437	4,5199	3,40	4,60
	3,0	14	4,1929	,64744	,17304	3,8190	4,5667	2,80	5,00
	4,0	50	4,5080	,49768	,07038	4,3666	4,6494	3,20	5,00
	Total	149	4,3584	,56450	,04625	4,2670	4,4498	2,00	5,00

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
warmth	4,878	3	145	,003
control	1,821	3	145	,146

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
warmth	Between Groups	2,403	3	,801	3,192	,025
	Within Groups	36,379	145	,251		
	Total	38,781	148			
control	Between Groups	1,820	3	,607	1,940	,126
	Within Groups	45,342	145	,313		
	Total	47,162	148			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Bonferroni

Dependent Variable	(I) 5μέλος οικογένειαςH/Y με πρόσβαση στο ίντερνετ]	(J) 5μέλος οικογένειαςH/Y με πρόσβαση στο ίντερνετ]	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
warmth	1,0	2,0	-,04277	,16186	1,000	-,4757	,3902
		3,0	-,01562	,14598	1,000	-,4061	,3749
		4,0	-,27484*	,09170	,019	-,5201	-,0296
	2,0	1,0	,04277	,16186	1,000	-,3902	,4757
		3,0	,02715	,20181	1,000	-,5127	,5670
		4,0	-,23207	,16681	,998	-,6783	,2141
	3,0	1,0	,01562	,14598	1,000	-,3749	,4061
		2,0	-,02715	,20181	1,000	-,5670	,5127
		4,0	-,25922	,15145	,535	-,6644	,1459
	4,0	1,0	,27484*	,09170	,019	,0296	,5201
		2,0	,23207	,16681	,998	-,2141	,6783
		3,0	,25922	,15145	,535	-,1459	,6644
control	1,0	2,0	,01818	,18070	1,000	-,4652	,5016
		3,0	,10714	,16298	1,000	-,3288	,5431
		4,0	-,20800	,10237	,264	-,4818	,0658
	2,0	1,0	-,01818	,18070	1,000	-,5016	,4652

	3,0	,08896	,22531	1,000	-,5137	,6916
	4,0	-,22618	,18623	1,000	-,7243	,2720
3,0	1,0	-,10714	,16298	1,000	-,5431	,3288
	2,0	-,08896	,22531	1,000	-,6916	,5137
	4,0	-,31514	,16909	,386	-,7674	,1372
4,0	1,0	,20800	,10237	,264	-,0658	,4818
	2,0	,22618	,18623	1,000	-,2720	,7243
	3,0	,31514	,16909	,386	-,1372	,7674

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.